

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ ΠΑΡΔΑΛΗ

Βόλος, 2024

Τριμελής Επιτροπή Αξιολόγησης Επιβλέπων

Νικόλαος Γογωνάς

Επίκουρος Καθηγητής/Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών/
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής Αξιολόγησης

1^ο μέλος

Σταυρούλα Κίτσιου
Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΓΔΣ

2^ο μέλος

Αναστασία Γκαινταρτζή
Μέλος Ε.Ε.Π, ΤΓΔΣ

« Πνευματικά Δικαιώματα

Copyright © Μαρία Νεφέλη Παρδάλη, 2024»

Η έγκριση της Πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Γλωσσικών & Διαπολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας δεν δηλώνει απαραίτητως την αποδοχή των απόψεων της/του συγγραφέα»

«Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της Πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια που προσφέρθηκε στη συγγραφή της αναγνωρίζεται και αναφέρεται στο κείμενο.

Επιπλέον, αναφέρονται όλες οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν, πρωτογενείς και δευτερογενείς, είτε η συμβολή τους παρατίθεται επακριβώς ως απόσπασμα είτε ως παράφραση»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ABSTRACT	1
1 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	2
1.1 Μετανάστευση	2
1.2 Μετανάστευση Από και Προς την Ελλάδα.....	4
1.3 Γενιές Μεταναστών	9
1.4 Το Προφίλ του Μεταναστευτικού Πληθυσμού στην Ελλάδα.....	12
1.5 Μεταναστευτική Πολιτική	14
1.6 Στάσεις της Κοινωνίας Υποδοχής Απέναντι στην Μετανάστευση – Άνοδος της Ακροδεξιάς.....	18
2 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	21
2.1 Πολιτικές Κοινωνικής Ένταξης	21
2.2 Επαγγελματική Ένταξη	23
2.3 Στέγαση	24
2.4 Πολιτικές Εκπαίδευσης.....	25
2.5 Κοινωνικός Αποκλεισμός.....	27
3 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	29
3.1 Αποσαφήνιση Ιθαγένειας και Παρόμοιων Εννοιών.....	29
3.2 Προ – ισχύον Δίκαιο Ιθαγένειας	31
3.3 Ισχύον Δίκαιο και Τρόπος Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας	35
3.4 Η Πραγματικότητα της Διαδικασίας Απόκτησης της Ελληνικής Ιθαγένειας	38
3.5 Ερευνητικά Ερωτήματα	40
4 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ – Μεθοδολογία	40
4.1 Σχεδιασμός Έρευνας	40
4.2 Δείγμα/Δειγματοληψία	41
4.3 Συλλογή Δεδομένων.....	42
4.4 Ανάλυση Δεδομένων	43
4.5 Δεοντολογία.....	44
5 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ – Αποτελέσματα	44
5.1 Η Επιρροή της Ελληνικής ιθαγένειας στην Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών	45
5.2 Εθνική Ταυτότητα των Μεταναστών	47
5.3 Αντιμετώπιση της Ελληνικής Κοινωνίας προς τους Μετανάστες	50
5.4 Αλλαγές λόγω Απόκτησης της Ελληνικής Ιθαγένειας.....	52
6 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ – Συμπεράσματα	53

Βιβλιογραφία.....	57
Παράρτημα.....	66

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Νικόλαο Γογωνά, Επίκουρο Καθηγητή για την καθοδήγηση που μου προσέφερε κατά την εκπόνηση την πτυχιακής μου εργασίας, καθώς και για την υπομονή και τον χρόνο που μου διέθεσε. Στο ίδιο πλαίσιο, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συμμετέχοντες της έρευνας που με εμπιστεύτηκαν και με βοήθησαν να εκπληρώσω την πτυχιακή μου εργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση της σχέσης της ελληνικής ιθαγένειας με την κοινωνική ένταξη και τον κοινωνικό αποκλεισμό των μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς στην ελληνική κοινωνία, καθώς και με ποια εθνική ταυτότητα με ταυτίζονται περισσότερο. Στην συνέχεια, μελετάται η στάση της ελληνικής κοινωνίας προς τους μετανάστες όπως επίσης ερευνώνται οι αλλαγές που επήλθαν από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Η παρούσα έρευνα στοχεύει να ευαισθητοποιήσει αλλά ταυτόχρονα να θεραπεύσει όσο είναι δυνατό την έλλειψη πηγών πάνω στο θέμα στην ελληνική βιβλιογραφία, εφόσον η Ελλάδα αποτελεί μια από τις πιο σύνηθες χώρες υποδοχής μεταναστευτικών πληθυσμών. Η έρευνα βασίζεται στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Κατά πόσο η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας επηρεάζει την κοινωνική ένταξη των μεταναστών;
2. Με ποια εθνική ταυτότητα ταυτίζονται περισσότερο οι μετανάστες;
3. Ποια είναι η αντιμετώπιση της ελληνικής κοινωνίας προς τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς;
4. Ποιες αλλαγές παρατηρήθηκαν από τους μετανάστες λόγω της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας;

Για την απάντηση των παραπάνω, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των συνεντεύξεων σε πέντε μετανάστες πρώτης και δεύτερης γενιάς.

Λέξεις – Κλειδιά: Μετανάστευση, Κοινωνική Ένταξη, Κοινωνικός Αποκλεισμός, Ελληνική Ιθαγένεια, Μετανάστες πρώτης γενιάς, Μετανάστες δεύτερης γενιάς.

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate the relationship between Greek citizenship and the social integration and social exclusion of first and second generation immigrants in the Greek society, as well as which national identity they identify with the most. Additionally, the attitude of Greek society is examined, as well as the changes that came up since the acquisition of Greek citizenship. This research aims to raise awareness but at the same time to remedy the lack of sources on the topic in the Greek literature, especially since Greece is one of the most common host countries for immigrant populations. The research is based on the following research questions:

1. To what extent does the acquisition of Greek citizenship affect the social integration of immigrants?
2. Which national identity do the immigrants in the study identify with the most?
3. What is the attitude of Greek society towards immigrants?
4. What changes have occurred to the immigrants due to the acquisition of the Greek citizenship?

Key words: Immigration, Social Inclusion, Social Exclusion, Greek Citizenship, First generation immigrants, Second generation immigrants.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 Μετανάστευση

Θέτοντας τη βάση του θεωρητικού πλαισίου, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στο φαινόμενο της μετανάστευσης ανά διάφορες περιόδους, καθώς και στα σύνθετα αίτια από τα οποία προκύπτει. Αρχικά, η μετανάστευση κάνει την εμφάνιση της ως κοινωνικό φαινόμενο στην εποχή του Homo Sapiens, και συνεχίζει την εξέλιξη της μέχρι και την σύγχρονη εποχή (Γεωργιάδης & Πανταζής, 2020), αποτελώντας πλέον ένα από τα κορυφαία ζητήματα σε διάφορους θεωρητικούς κύκλους και ερευνητικούς τομείς. Έπειτα την εποχή των Homo Sapiens, παρατηρείται μια μετακίνηση πληθυσμών στα τέλη των Μεσαιωνικών χρόνων, εξαιτίας ενός συνδυασμού οικονομικών, κοινωνικών και πνευματικών παραγόντων. Η Καραγιάννη (2022) παραθέτοντας τον Subrahmanyam, αναφέρει επιπρόσθετα, πως ο 15^{ος} και 16^{ος} αιώνας αποτέλεσε περίοδο μεταναστευτικών κινήσεων προς τον υπόλοιπο κόσμο από Δυτικοευρωπαίους, όπως Πορτογάλους και Ισπανούς. Συμπληρώνοντας τα παραπάνω στοιχεία, οι Βέικου & Λαλαγιάννη (2015) αναφέρουν πως η μετανάστευση αποτελεί ένα γεγονός που λαμβάνει χώρα από την αυγή της ανθρώπινης ιστορίας καθώς και της κοινωνικής οργάνωσης.

Μελετώντας εκτενέστερα τον χρονολογικό άξονα, μας γίνεται γνωστή η σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη του μερκαντισμού και των αναγκαστικών μεταναστευτικών ρευμάτων σκλάβων από την Δυτική Αφρική στον Νέο Κόσμο (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015). Άλλες ακούσιες και εκούσιες μετακινήσεις έλαβαν χώρα, σε συνεπαγωγή της ευρωπαϊκής παγκόσμιας επέκτασης. Επιστρέφοντας όμως, στον μερκαντισμό είναι σημαντική η αναφορά των νέων συνθηκών που επέφερε αυτό το «κίνημα», όπως η προώθηση της εμπορευματοποίησης της γεωργίας, η εξαγωγή των μεταποιημένων αγαθών και η ανάπτυξη των ευρωπαϊκών αυτοκρατοριών. Ως αποτέλεσμα, προέκυψαν μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών με σκοπό την επάνδρωση των αποικιακών επιχειρήσεων και κατ' επέκταση την διεθνοποίηση της αγοράς εργασίας. Για την ορθή λειτουργία και εδραίωση των αυτοκρατοριών αυτών, ήταν απαραίτητη προϋπόθεση η ύπαρξη μεγάλου πλήθους εργατών, που θα επάνδρωναν τα διάφορα ορυχεία, τις φυτείες καουτσούκ, καθώς και για την ολοκλήρωση έργων όπως αποβάθρες, σιδηροδρομικά και οδικά δίκτυα (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015).

Έχοντας αρχίσει την ανάλυση του φαινομένου, μας γίνεται γνωστή η αδιαμφισβήτητη σύνδεση του με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, το οποίο αναφέρεται «στην οργάνωση του κόσμου ως ενιαίου συνόλου μέσα από μια σύνθετη διαδικασία η οποία έχει μια ιδεολογική και μια υλική διάσταση. Έχει σχέση με την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκών ή συμφερόντων και η πραγμάτωσή της μεθοδεύεται σημειολογικά και υλικά» (Κόφφας, 2019, σελ. 1). Πιο συγκεκριμένα, η παγκοσμιοποίηση έχει συντελέσει στη απελευθέρωση του εμπορίου και το άνοιγμα των αγορών, γεγονός όμως που ωφελεί κυρίως τις ήδη ισχυρές οικονομίες, αφήνοντας τις πιο αδύναμες οικονομίες σε δυσμενή θέση. Προκύπτει έτσι, ανισότητα στην κατανομή του πλούτου, αναγκάζοντας τους κατοίκους των οικονομικά ασθενέστερων χωρών

σχεδόν, αν όχι εξ' ολοκλήρου σε αναγκαστική μετανάστευση, επιβάλλοντας παράλληλα έναν φαύλο κύκλο εξαθλίωσης και φτώχειας (Κόφφας, 2019).

Η επόμενη μετανάστευση μεγάλης κλίμακας, συντελέστηκε έπειτα την πτώση της φεουδαρχίας και της δεύτερης δουλοπαροικίας, την περίοδο 1870 – 1914, από την Ευρώπη προς την άλλη άκρη του Ατλαντικού, και πιο συγκεκριμένα αφορά την μετακίνηση τριανταπέντε εκατομμυρίων Ευρωπαίων προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Παρόμοια παραδείγματα αποτελούν οι μετακινήσεις των Ιρλανδών προς της Βρετανία και των Πολωνών προς την Γερμανία. Έτσι, από αυτές τις συγκυρίες «γεννάται» το φαινόμενο της αστυφιλίας, που αναφέρεται στη μετάβαση από την αγροτική στην αστική ζωή και από την γεωργία προς τη βιομηχανία (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015).

Έπειτα, διανύοντας την περίοδο μετά το 1945 παρατηρούμε την εμφάνιση διάφορων ειδών μετανάστευσης. Είναι άξιο να αναφερθούν οι παράγοντες εμφάνισης αυτών των ειδών μετανάστευσης. Αρχικά, ζωτικό ρόλο διεξήγαγε η διαμόρφωση και η άνοδος των εθνών – κρατών, ως αποτέλεσμα εθνικιστικών πιέσεων, γεγονός που προκάλεσε την μαζική μετακίνηση πληθυσμών, και ουκ ολίγες φορές τον εκτοπισμό των εντοπίων, έπειτα το ξέσπασμα των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, όπως επίσης και τοπικών εμφυλίων πολέμων, και άλλων κακουχιών όπως έλλειψη τροφής, οικονομική κρίση, και πολιτική αστάθεια. Η μετανάστευση των πληθυσμών συνεχίζει να εξελίσσεται και κατά την μεταπολεμική περίοδο, με την μετακίνηση τόσο ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού και παράτυπων εργατών όσο και εξειδικευμένων εργατών, με κοινό παρονομαστή την απελπισμένη αναζήτηση εργασίας και καλύτερης ποιότητας ζωής (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015).

Στην συνέχεια, σημαντικό είναι να γίνει μια πιο ειδική αναφορά στον ορισμό, τα είδη και τα αίτια της μετανάστευσης. Σύμφωνα με το Γλωσσάρι σχετικά με τη Μετανάστευση, του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ) (2019), ο όρος μετανάστευση αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία μια ομάδα ατόμων ή ένα άτομο μετακινούνται σε μια αλλογενή χώρα ή σε κάποιον τόπο εκτός της συνήθους κατοικίας τους, διαφορετικής ιθαγένειας από αυτή που κατέχουν, με απώτερο σκοπό τον ορισμό της χώρας προορισμού ως τη νέα κατοικία τους. Επιπρόσθετα, προκύπτουν και ο όρος Διεθνής Μετανάστευση. Πιο συγκεκριμένα, η Διεθνής Μετανάστευση αφορά την μετακίνηση μιας ομάδας ή ενός ατόμου μέσω των διεθνών συνόρων ή την μετακίνηση στα πλαίσια του κράτους, για χρονικό διάστημα που ξεπερνά το ένα έτος, ασχέτως των αιτιών και μέσων (Κοσμίδης, 2020 (Κοσμίδης, 2020)).

Ο επόμενος τομέας ανάλυσης, αφορά τα είδη μετανάστευσης αναλογικά με διάφορα κριτήρια. Σύμφωνα την Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη (2018), του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, το πρώτο από τα κριτήρια, που θα μας απασχολήσουν είναι αυτό της χρονικής περιόδου κατά την οποία διεξάγεται η εν λόγω μετανάστευση. Έτσι προκύπτουν τρία είδη: α) παραδοσιακή, β) σύγχρονη, γ) νεωτερική. Η παραδοσιακή μετανάστευση τοποθετείται πριν τα γεγονότα των δύο Παγκοσμίων Πολέμων και εμφανίζει υπερπόντιο χαρακτήρα. Η επόμενη, ονομάζεται σύγχρονη και έλαβε χώρα κατά την διάρκεια της σύγχρονης βιομηχανικής εποχής και χαρακτηριζόταν από οικονομικά αίτια. Τελευταίο είδος αποτελεί αυτό της νεωτερικής, η οποία σχετίζεται με την σύγχρονη μετανάστευση, την εκβιομηχάνιση και την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη. Πρέπει επίσης να αναφερθεί, ότι όπως η σύγχρονη έτσι και η συγκεκριμένη υποκινείται από οικονομικά αίτια. Το Υ.Μ.Π προσθέτει επιπλέον και τα είδη της μόνιμης, προσωρινής, νόμιμης και παράτυπης μετανάστευσης,

όπου ως νόμιμη χαρακτηρίζεται «η μεταναστευτική δραστηριότητα που καταγράφεται από τις αρχές του κράτους υποδοχής», ενώ η παράτυπη αναφέρεται στην μεταναστευτική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται από τις αρχές του κράτους υποδοχής.

Επιπλέον, άξια αναφοράς αποτελούν και τα είδη μετανάστευσης που προτείνει ο Κοσμίδης (2020). Ειδικότερα, πραγματεύεται τα εξής: α) Κλιματική μετανάστευση: απότομη ή προοδευτική περιβαλλοντική μεταβολή λόγω κλιματικής αλλαγής, β) Περιβαλλοντική μετανάστευση: απότομη περιβαλλοντική αλλαγή εξαιτίας περιβαλλοντικών γεγονότων, γ) Κυκλική μετανάστευση: επανειλημμένη μετακίνηση μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, δ) Μετανάστευση για οικογενειακούς λόγους: οικογενειακή επανένωση ή σχηματισμός οικογένειας ή οικογένεια που συνοδεύει μετανάστη στη χώρα προορισμού, ε) Υποβοηθούμενη μετανάστευση: μετανάστευση με την αρωγή και έγκριση από πολιτικές και κρατικές πρακτικές, ζ) Μετανάστευση στο πλαίσιο της επιστροφής: μετανάστευση ως αποτέλεσμα της εθελούσιας ή εξαναγκαστικής επιστροφής στην χώρα καταγωγής τους, η) Οικονομική μετανάστευση: εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση με σκοπό την αναζήτηση οικονομικών ευκαιριών, θ) Μετανάστευση για εργασία: εσωτερική μετανάστευση ή εξωτερική μετανάστευση με σκοπό την εύρεση εργασίας, ι) Διαχειριζόμενη μετανάστευση: η μετανάστευση, της οποίας οι πτυχές είναι διαχειριζόμενες.

Άλλα είδη μετανάστευσης, αποτελούν αυτά της εκούσιας και της ακούσιας μετανάστευσης. Η έννοια της εκούσιας μετανάστευσης γίνεται κατανοητή ως η οικειοθελής εγκατάλειψη της χώρας καταγωγής, ενώ η ακούσια χαρακτηρίζεται ως η εγκατάλειψη της χώρας καταγωγής, ανοικειοθελώς, λόγω έκτακτων συνθηκών όπως πολέμων, φυσικών καταστροφών, οικονομικών συγκυριών και άλλων. (Καραγιάννη, 2022).

Τα βασικά αίτια, από τα οποία προκύπτει το φαινόμενο της μετανάστευσης σύμφωνα με το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018, σελ. 7) είναι : « οι κοινωνικές μεταβολές, οικονομικές, και πολιτικές κρίσεις, επαναστάσεις και πόλεμοι, η ασύμμετρη κατανομή του παγκόσμιου πλούτου μεταξύ αναπτυσσόμενων και αναπτυγμένων χωρών, της παγκόσμιας απορρύθμισης της αγοράς εργασίας, των ανθρωπογενών καταστροφών (συμπεριλαμβανομένης και της κλιματικής αλλαγής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης μεγάλων περιοχών του πλανήτη)»

Χρειάζεται να τονιστεί όμως, ότι τα σημαντικότερα αίτια του φαινομένου υπόκεινται: α) στην εύρεση καλύτερης ποιότητας ζωής όσο και οικονομικής ευημερίας, β) την επανένωση με μέλη της οικογένειας, γ) η προστασία της ομάδας ατόμων ή του ατόμου από καταστάσεις που απειλούν την ζωή και ακεραιότητα του ατόμων, όπως επίσης και από συνθήκες που καταπατούν τα ανθρώπινα δικαιώματα (πόλεμος, αυταρχικά καθεστώτα) (ΥΜ.Π,2018).

1.2 Μετανάστευση Από και Προς την Ελλάδα

Ξεκινώντας την ιστορική αναδρομή, χρειάζεται να επισημανθεί πώς από τις πρώτες φορές που η Ελλάδα βίωσε την υποδοχή μεταναστευτικών ροών αποτελεί η ανταλλαγή

πληθυσμών ανάμεσα στην Τουρκία και την Ελλάδα, που πραγματοποιήθηκε ως μια από τις συνθήκες για την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης της Λοζάνης, στις 30 Ιανουαρίου του 1923, ενώ τέθηκε σε ισχύ στις 24 Ιουλίου 1923. Ειδικότερα, η συνθήκη προέβλεπε την ανταλλαγή των Ορθόδοξων Ελλήνων, που βρισκόταν εντός των συνόρων της Τουρκίας, με τους Μουσουλμάνους Τούρκους, που διέμεναν στα πλαίσια της ελληνικής επικράτειας (Τηλέμαχου, 2009). Η συνθήκη αφορούσε μόνο αυτούς που είχαν καταστεί πρόσφυγες από τις 18 Οκτωβρίου 1912 και ο αριθμός τους ανέρχεται σε 1.2 εκατομμύρια Έλληνες Ορθόδοξους και λιγότερους από 400.000 Μουσουλμάνους. Σύμφωνα με τους Vermeulen, Baldwin – Edwards & van Boeschoten (2015), το βασικό κριτήριο της ανταλλαγής αυτής ήταν η θρησκεία και όχι η γλώσσα. Έτσι, οι «Καραμανλήδες», που ήταν Τυρκόφωνοι Χριστιανοί στην Ανατολία αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν στην Ελλάδα και οι «Βαλαχάδες», οι οποίοι ήταν Ελληνόφωνοι Μουσουλμάνοι προερχόμενοι από την τωρινή Μακεδονία, να μεταναστεύσουν στην Τουρκία.

Ένα από τα σημαντικότερα δρώμενα στην ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας όμως, αποτελεί η μεταβολή της από αφετηρία εκπατρισμού σε ένα από τα σημαντικότερα σημεία υποδοχής μεταναστευτικών ροών από τον 20^ο αιώνα, μέχρι σήμερα. Εμβαθύνοντας περισσότερο στην οικονομική και πολιτική κατάσταση της Ελλάδας πριν την δεκαετία του 1970, διαπιστώνουμε ότι η οικονομία της χώρας βρισκόταν σε δεινή ή πόσο μάλλον υποανάπτυκτη κατάσταση, με αποτέλεσμα να μην αποτελεί ιδανικό προορισμό για τα διάφορα μεταναστευτικά ρεύματα που χάραζαν την πορεία τους διαμέσου της υφελίου, σε αναζήτηση καλύτερων οικονομικών συνθηκών. Αντιθέτως, εξαιτίας των παραπάνω γεγονότων, ολοένα και περισσότεροι Έλληνες αποδημούσαν, με σκοπό να ξεφύγουν από την δεινή κατάσταση που επικρατούσε στη πατρίδα τους.

Ο μαζικός εκπατρισμός από την Ελλάδα διακρίνεται σε δύο φάσεις: α) η πρώτη τοποθετείται ανάμεσα στην δεκαετία του 1890 και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και β) η δεύτερη από το 1955 έως το 1973 (Kasimis & Kassimi, 2004). Επιπρόσθετα, ο Εμφύλιος Πόλεμος (1946 – 1949) ανάγκασε περίπου 130.000 ανθρώπους να βρουν άσυλο σε άλλες χώρες (Βεργέτη, 2003). Κατά την πρώτη φάση, περίπου μισό εκατομμύριο άνθρωποι εγκατέλειψαν την Ελλάδα, λόγω της οικονομικής κρίσης που είχε προκληθεί από την πτώση της τιμής των σταφίδων, ενώ στην δεύτερη ο αριθμός ξεπερνούσε το ένα εκατομμύριο, και αποτέλεσε την συνέπεια του Εμφυλίου Πολέμου και της στρατιωτικής δικτατορίας (1967 – 1974) (Kasimis & Kassimi, 2004). Ως βασικότεροι προορισμοί των Ελλήνων αυτών, αποτελούσε η Βόρεια Ευρώπη (Γερμανία, Βέλγιο), οι Η.Π.Α καθώς και η Αυστραλία.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και έπειτα έλαβαν χώρα κάποια γεγονότα που σφράγισαν την ιστορία και άλλαξαν την Ελλάδα από χώρα εκπατρισμού, σε χώρα υποδοχής μεταναστών τρίτων χωρών. Το πρώτο, αποτέλεσε η αναθεώρηση των μεταναστευτικών καθεστώτων της Βόρειας Ευρώπης μετά το 1973 και η κρίση λαδιού (Βεργέτη, 2003), αποκτώντας έτσι έναν πιο αυστηρό χαρακτήρα που δυσκόλευε την μετακίνηση των μεταναστευτικών ροών από την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, μετά το πέρα του 1973, ακολούθησε η παλιννόστηση των εκπατρισμένων Ελλήνων κυρίως από τη Γερμανία, εξαιτίας των παραπάνω παραγόντων, αλλά επίσης εξαιτίας και «της νοσταλγίας, της πολιτικής αστάθειας, των φυλετικών συγκρούσεων και των πολιτικών

συγκρούσεων στην περιοχή της Νότιας Αφρικής (Βεργέτη, 2003, Τριανταφυλλίδου, 2010).

Το δεύτερο γεγονός, ήταν η εισαγωγή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981, όπου συντέλεσε στην αναζωογόνηση της ελληνικής οικονομίας δημιουργώντας έτσι γόνιμο έδαφος για μετανάστευση πληθυσμών προς την χώρα αλλά και εκπατρισμένων Ελλήνων (Kassimis & Kassimi, 2004), ενώ το τρίτο, αφορούσε την κατάρρευση των καθεστώτων σοσιαλισμού στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη το 1989. Μάλιστα, κατά την περίοδο 1971 – 1986, 625.000 εκπατρισμένοι Έλληνες επέστρεψαν μόνιμα στην ελληνική επικράτεια (Βεργέτη, 2003).

Οι μεταναστευτικές ροές, που ακολούθησαν μετά το πέρας αυτών των γεγονότων, και ειδικότερα κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990, βρισκόταν στην κατηγορία της παράνομης μετανάστευσης, ελλείπει εγγράφων (undocumented), και προερχόταν κυρίως από την Νοτιοανατολική, Κεντρική – Ανατολική Ευρώπη και την πρώην Σοβιετική Ένωση όπου υπήρχαν ήδη άτομα Ελληνικής υπηκοότητας (Πόντιοι Έλληνες) ως αποτέλεσμα εμφυλίων αναστατώσεων, και έπειτα από την Νότια Ασία (Φιλιππίνες, Σρι Λάνκα, Ινδονησία), την Μέση Ανατολή και την Υπό- Σαχάρια Αφρική. Επιπλέον, η ελληνική οικονομία εκείνη την περίοδο, χαρακτηριζόταν περισσότερο από χειρωνακτικές και απαιτητικές θέσεις εργασίας, σε τομείς όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία, οι κατασκευές, οι οικιακές υπηρεσίες και αυτές τις καθαριότητας και σίτισης αλλά και παροχή φροντίδας σε διάφορες ηλικιακές ομάδες, καθώς και σε μορφές άτυπης οικονομίας. Αυτές οι δύο πτυχές αποτέλεσαν πόλο έλξης για την μεταναστευτική απασχόληση. Ο όγκος της προσέλευσης μεταναστών, βρήκε την χώρα «απροετοίμαστη και αμήχανη», λόγω της απειρίας της σε θέματα εφαρμογής μεταναστευτικής πολιτικής. Παρά το αρχικό σάστισμα που βίωσε η Ελλάδα, η μετανάστευση πληθυσμών κυρίως Αλβανικής καταγωγής, οδήγησε στην αναζωογόνηση του πρωτογενούς, τομέα, ενώ παράλληλα οι κοινές πολιτισμικές αναφορές και η συμμετοχή των μεταναστών/-στριών στην οικονομία της χώρας, είχε ως αποτέλεσμα την ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018, Triantafyllidou, 2013, Kasimis & Kassimi, 2004, Τριανταφυλλίδου, 2010).

Σύμφωνα με τους Kasimis & Kassimi (2004), «ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξήθηκε από 10.259.900 σε 10.964.020 το 2001», εκ των οποίων οι 762.191 αποτελούν «ξένο πληθυσμό. Επιπρόσθετα, το 54% των μεταναστών είχαν εισέλθει στην Ελλάδα με σκοπό την εύρεση εργασίας, το 13% για οικογενειακή επανασύνδεση και τέλος το 7% για επαναπατρισμό. Το 2005, ο μεταναστευτικός πληθυσμός της Ελλάδας ανέρχεται στο 9% του συνολικού πληθυσμού, συμπεριλαμβάνοντας φυσικά, και τους αλλοδαπούς, τον Ποντιακό Ελληνισμό και τους Βορειοηπειρώτες. Παρόλα αυτά, μια σημαντική παράμετρος που χρειάζεται να επισημανθεί αποτελεί το γεγονός, πως μόνο τα $\frac{3}{4}$ του πληθυσμού αυτού θεωρείται νόμιμο, εφόσον η πλειοψηφία των μεταναστών είχε εισέλθει, παράνομα και χωρίς χαρτιά (Gropas & Triantafyllidou, 2005).

Συνεχίζοντας, φτάνουμε στην περίοδο του 2007, όπου οι μεταναστευτικές ροές από την Ασία και την Αφρική, συνεχίζουν να ασκούν πιέσεις στην Ελλάδα, καταφθάνοντας μέσω της Τουρκίας. Κατά την περίοδο του 2004 – 2009, η κυβέρνηση της Ελλάδας αποφάσισε την εφαρμογή ενός σχεδίου καταστολής της παράνομης μετανάστευσης, ξεσκεπάζοντας παράλληλα, τους «πλαστούς» αιτούντες ασύλου, πρακτική που επαναλήφθηκε τόσο το 2009 – 2011, όσο και το 2012. Ο σκοπός των ενεργειών αυτών,

είχε ως αποτέλεσμα αλλά και σκοπό την σύνδεση της μεταναστευτικής κρίσης και της παράνομης μετανάστευσης, με τα κοινωνικό – οικονομικά προβλήματα της χώρας (Triantafyllidou, 2013).

Το 2010 η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα σε συνδυασμό με τα μέτρα για την αντιμετώπιση της, δίνουν μια νέα διάσταση στο φαινόμενο της μετανάστευσης (Triantafyllidou, 2013). Στο ίδιο σύγγραμμα, η γράφουσα παραθέτει τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, τα οποία επιδεικνύουν πως εκείνη την περίοδο το 38% των πολιτών τρίτων χωρών βρισκόταν σε κατάσταση ανεργίας, ενώ με βάση τα δεδομένα του Υπουργείου Εσωτερικών, ο αριθμός των αδειών παραμονής ανέρχονται στις 440.118, που αποτελεί τον χαμηλότερο αριθμό της δεκαετίας, σε σχέση με το 2009 (πάνω από 600.000). Εξίσου ενταταμένη ήταν η κατάσταση το 2012, μετά την έναρξη της επιχείρησης «Ξένιος Δίας», η οποία είχε ως σκοπό την σύλληψη παράνομων μεταναστών από δημόσιους χώρους, στους οποίους σύχναζαν. Ενδεικτικά, περίπου 65.000 άνθρωποι συλλήφθηκαν κατά την δραστηριοποίηση της επιχείρησης. Το 2013 όμως, η χώρα αποτελείται για μια ακόμη φορά στο 8% της από μεταναστευτικούς πληθυσμούς (Triantafyllidou, 2013).

Επόμενο σημείο ανάλυσης, θα αποτελέσει η προσφυγική – μεταναστευτική κρίση του 2015 ή αλλιώς η «κρίση μέσα στην κρίση» (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016). Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται το πιο έντονο φαινόμενο μετακίνησης πληθυσμών προς την ελληνική επικράτεια δίχως προηγούμενο. Ως αφετηρία του φαινομένου, θεωρείται η άνοιξη του 2015, με βασικό αίτιο τον πενταετή Εμφύλιο Πόλεμο της Συρίας, ενώ η λήξη των μαζικών ροών έλαβε χώρα το Φεβρουάριο του 2016 (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016).

Ο μήνας Απρίλιος θεωρήθηκε το σημείο όπου καταγράφηκαν οι διπλοί αριθμοί εισόδου μεταναστών και προσφύγων, ενώ κατά τον μήνα Αύγουστο, ο αριθμός των εισερχομένων έφτασε τους 100.000 μηνιαία. Μετά το πέρας των καλοκαιρών μηνών, οι αφίξεις δεν μειώθηκαν, αλλά αντιθέτως παρέμειναν σταθερές και τους χειμερινούς μήνες του 2015 – 2016, παρόλο που οι συνθήκες δεν ήταν ιδανικές για ταξίδι. Συνολικά, όλο το έτος 2015, το 55% του συνολικού όγκου αποτελούταν από άνδρες, το 17% γυναίκες και το 28% παιδιά, μεταξύ των οποίων και νεογέννητα. Φυσικά, τα ταξίδια αυτά, είχαν άκρως επικίνδυνο χαρακτήρα με αποτέλεσμα τον θάνατο 805 ατόμων στην ελληνική επικράτεια., εκ των οποίων το 30% ήταν παιδιά (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016).

Σύμφωνα με πηγές κατά τους πρώτους εννιά μήνες του 2015 πάνω από 487.000 άνθρωποι κατέφθασαν στις διάφορες ακτές της Μεσογείου (Banulescu – Bogdan & Fratske, 2015), εκ των οποίων «οι 4 στους 10 ήταν παιδιά, ενώ οι 2 στους 10 γυναίκες» (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016). Το μέλλον των ατόμων αυτών χαρακτηριζόταν στο σύνολο του από αβεβαιότητα, διότι ήταν άγνωστο αν θα φτάσουν στον προορισμό τους, ή ακόμη και αν φτάσουν στην Ευρώπη οι συνθήκες που αναμένεται να βιώσουν χαρακτηρίζονται επιεικώς απάνθρωπες.

Ειδικότερα, για την περίπτωση της Ελλάδας, ήταν η χώρα – σημείο πρώτης εισόδου στην Ευρώπη (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016) και η άφιξη των μεταναστευτικών – προσφυγικών ροών διεκπεραιωνόταν μέσω της Ανατολικής Μεσογειακής Οδού, με πρώτα σημεία άφιξης, την Λέσβο και την Κω, καταγράφοντας παραπάνω από 350.000 άτομα. Το μεγαλύτερο μέρος των ροών προέρχεται από την

Συρία (50%), έπειτα την Ερυθραία, το Αφγανιστάν, το Κόσοβο, την Νιγηρία, το Ιράκ, τη Σενεγάλη, τη Γκάμπια και τέλος το Μάλι (Banulescu – Bogdan & Fratske, 2015).

Οι αιτίες εξαιτίας των οποίων κατέφθασε αυτός ο όγκος μεταναστών – προσφύγων στα σύνορα της Ελλάδας, αποτελούν: α) το ξέσπασμα φαινομένων βίας και αστάθειας στις χώρες καταγωγής, τα οποία ήταν συνεχόμενα, καθιστώντας αδύνατη τη επιστροφή σε αυτές, β) το κλείσιμο των συνόρων χωρών που αποτελούσαν καταφύγια και περιοχές πρώτου ασύλου, γ) γεωπολιτικές μεταβολές, οι οποίες έχουν οδηγήσει στο κλείσιμο διαφορετικών προορισμών, όπως η Λιβύη (Banulescu – Bogdan & Fratske, 2015).

Για την αντιμετώπιση και διαχείριση του μεταναστευτικής – προσφυγικής κρίσης, υιοθετήθηκε το Μάιο του 2015 η «Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση», έχοντας ως ακρογωνιαίους λίθους, «το άσυλο, τη διαχείριση των ροών και την προστασία των συνόρων» (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016). Οι χώρες της Ευρώπης, συμφώνησαν στην μετεγκατάσταση 120,000 προσφύγων από την Ελλάδα και την Ιταλία στα πλαίσια της Ευρώπης (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016, Banulescu – Bogdan & Fratske, 2015).

Εν συνεχεία, η επόμενη παράμετρος της Ατζέντας, ήταν η δημιουργία Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης (hotspots) στα σημεία εισόδου, στα οποία θα διεξαγόταν η διαλογή ανάμεσα σε αυτούς που «δικαιούταν» το άσυλο και σε αυτούς που δεν το δικαιούταν. Για τους τελευταίους, υπήρχε ή η επιλογή της υποβολής ασύλου, μετά από καταγραφή και ταυτοποίηση ή η αναγκαστική ή εθελούσια επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους ή η διαδικασία επανεισδοχής. Τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης στην Ελλάδα, ανεγέρθηκαν στην Λέσβο, Σάμο, Χίο, Κω και Λέρο (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016).

Στις 25 Οκτωβρίου 2015, στην Συνάντηση των χωρών Δυτικών Βαλκανίων, η Ελλάδα δεσμεύτηκε να δημιουργήσει 50.000 θέσεις προσωρινής φιλοξενίας μέχρι το πέρας του έτους, και να αποτρέψει την είσοδο πρόσθετου πληθυσμού στα σύνορα άλλου κράτους. Παρόλα αυτά, μεγάλο μέρος της ελληνικής δημόσιας διοίκησης θεωρούσε, πώς η μόνο υποχρέωση της Ελλάδας ήταν η διάσωσή τους από τον πνιγμό και η αρωγή τους στην μετεγκατάστασή τους προς άλλες χώρες. Σε συνδυασμό με το παραπάνω, διαπιστώθηκε στην πορεία, πως οι περισσότεροι φεύγουν από τη Ελλάδα χωρίς να έχουν καταγραφεί. Ως αποτέλεσμα, η Ελλάδα κατηγορήθηκε για τις ελλείψεις στη διαχείριση των ροών καθώς και αμέλεια των υποχρεώσεων της (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016).

Το επόμενο πρόβλημα, με το οποίο ήρθε αντιμέτωπη η Ελλάδα ήταν ο εγκλωβισμός σχεδόν 50.000 ατόμων εντός της χώρας. Η εξέλιξη προέκυψε από το κλείσιμο της Βαλκανικής οδού, υπαγορεύοντας ότι οι άνθρωποι αυτοί θα αργούσαν πάρα πολύ να μετεγκατασταθούν. «Η κατάσταση σε όλα τα σημεία εισόδου τους καλοκαιρινούς μήνες υπήρξε χαοτική», οι συνθήκες διαβίωσης ήταν τουλάχιστον απάνθρωπες και απαράδεκτες, ενώ στα σημεία με έλλειψη υποδομών οι εισερχόμενοι κατασκήνωναν σε δημόσιους χώρους, ελλείπει υπηρεσιών υγιεινής, νερού και σίτισης, οι οποίες σταμάτησαν ολοκληρωτικά τον Οκτώβριο του 2015 και ανέλαβαν οι εθελοντικές οργανώσεις (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος, 2016).

Το τελευταίο ορόσημο στην ιστορική αναδρομή, αποτελεί ένα από τα πιο πρόσφατα γεγονότα σε σχέση με το σήμερα. Ειδικότερα, αναφερόμαστε την «Κρίση του Έβρου», όπως ονομάστηκε. Σύμφωνα με την Κοκκινάκη (2020), τα ξημερώματα της 28^{ης}

Φεβρουαρίου 2020, αποτελούν την αφετηρία της κρίσης αυτής, η οποία αποτελεί το πιο ιδιαίτερο φαινόμενο μετανάστευσης στο ελληνικό ιστορικό φύλλο. Αυτό εξηγείται με το γεγονός, ότι η μετανάστευση που έλαβε χώρα εκείνη την περίοδο, ήταν στενά συνυφασμένη με υποκινήσεις την Τουρκίας, προβαίνοντας σε εργαλειοποίηση των προσφύγων και μεταναστών με απώτερο σκοπό την δημιουργία πιέσεων και την επίτευξη πολιτικής ατζέντας εναντίων της Ελλάδας (Κολοβός, 2020).

Αναλυτικότερα, αυτό επιτεύχθηκε μέσω του ανοίγματος των συνόρων από την πλευρά της Τουρκίας, επιτρέποντας έτσι την διέλευση ενός μεταναστευτικού και προσφυγικού πληθυσμού προς την Ελλάδα. Αυτό επιτεύχθηκε με την υποστήριξη ομάδων της Αστυνομίας, Στρατοχωροφυλακής υπό την καθοδήγηση της Τουρκικής Κυβέρνησης (Κολοβός, 2020). Οι συνέπειες αυτού, ήταν η «αυστηροποίηση» της μέχρι τότε ισχύουσας πολιτικής για τους πρόσφυγες, όπως επίσης και η αναστολή του δικαιώματος αίτησης ασύλου, από πρόσφυγες αλλά και μετανάστες εξίσου, για ένα μήνα. Επιπρόσθετα, τόσο με βάση τις οδηγίες της Ε.Ε προς την Ελλάδα, ως σημείο εισόδου, το άνοιγμα των συνόρων ήταν απαγορευμένο και απίθανο (Κοκκινάκη, 2020) όσο και εξαιτίας του φόβου επανάληψής των γεγονότων του 2015 (Κολοβός, 2020).

Η κατάσταση αυτή πυροδότησε μια θύελλα αντιδράσεων από τον ελληνικό τύπο, σκιαγραφώντας τους πληθυσμούς αυτούς, ως εισβολείς και απειλή απέναντι στο ελληνικό κράτος. Ανάμεσα στις αντιδράσεις υπήρχαν όμως, και αυτές των ελληνικών διεθνών οργανώσεων, που καταδίκάζαν την απόφαση σχετικά με την αναστολή αιτήσεων για το άσυλο. Κατά το πέρας των ημερών, η κατάσταση κλιμακώθηκε με την ανακάλυψη των δύο θανάτων στην περιοχή του Έβρου, πιο συγκεκριμένα του Σύριου Μοχάμεντ Αλ – Αράμπ και του Πακιστανού Μοχάμεντ Γκουλζάρ. Τέλος, η κατάσταση αποκλιμακώθηκε με το ξέσπασμα της κρίσης του του Κορωνοϊού, η οποία είχε ως αποτέλεσμα το κλείσιμο των συνόρων της Τουρκίας και έτσι στις 28 Μαρτίου 2020, το πλήθος που είχε συγκεντρωθεί στον Έβρο, απομακρύνθηκε (Κολοβός, 2020).

1.3 Γενιές Μεταναστών

Έχοντας αναλύσει ενδελεχώς το θεωρητικό πλαίσιο της μετανάστευσης, χρειάζεται να περάσουμε στην ανάλυση των γενεών μεταναστών. Θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο ορίζονται και τους προβληματισμούς που προκύπτουν από αυτή τη διαδικασία. Αρχικά, όταν κάνουμε αναφορά σε γενιές μεταναστών αναφερόμαστε σε τρεις διαφορετικές γενιές μεταναστών καθώς και στην 1,5 γενιά μεταναστών, που αποτελεί μια καινούργια και πρόσφατη προσθήκη στο θεωρητικό ευρετήριο.

Έτσι, ως πρώτη γενιά μεταναστών ορίζεται ο πληθυσμός των μεταναστών, πολιτών τρίτων χωρών, που έφτασαν στην Ελλάδα εισερχόμενοι είτε παράνομα είτε «ημι - παράνομα», κατά τις δεκαετίες του '80 – '90, με απώτερο σκοπό τη διαφυγή από τις οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, που επικρατούσαν στην χώρα καταγωγής τους, ελπίζοντας σε μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Ακόλουθο της εγκατάστασης τους στη χώρα επιλογής τους, είναι και ήταν η απόκτηση των κοινωνικών και προνοϊακών δικαιωμάτων, καθώς και η νομιμοποίηση τους ως ισότιμους πολίτες τους κράτους. (Δανουκάρ, 2019).

Η Δανουκάρα (2019) πραγματεύεται επιπλέον, την πρώτη επαφή ή μάλλον «σύγκρουση» με τον αξιακό χάρτη της νέας χώρας που βιώνουν, όπως επίσης και το γεγονός πως ερχόμενοι στην Ελλάδα, η πλειονοψηφία των πληθυσμών αυτών βρίσκονται σε δεινή οικονομική κατάσταση, και πιθανόν εξαντλημένοι από διαφόρων ειδών κακουχίες. Έχοντας υπόψη, ότι η ένταξη στην κοινωνία αποτελεί το ιδανικό «άπιαστο» για αυτούς, ξεκινούν την εξαιρετικά δύσκολη και μακροχρόνια διαδικασία της προσέγγισης της νέας κοινωνίας υποδοχής, μέσω της υιοθέτησης του τρόπου ζωής, της αντίληψης για την οικογένεια, την πατρίδα, τη θρησκεία, απορρίπτοντας σταδιακά τον πολιτισμό τους, με αποτέλεσμα είτε την μερική είτε την ολική του αντικατάσταση.

Εν συνεχεία, θα ασχοληθούμε με την πιο πρόσφατη εννοιολογική προσθήκη, την 1.5 γενιά μεταναστών, η οποία ορίζεται ως η γενιά που μετανάστευσε σε κάποια άλλη περιοχή κατά την εφηβεία ή την παιδική ηλικία (Remennick, 2015, Schneider, 2016). Ένα στοιχείο που χαρακτηρίζει αυτή την κατηγορία μεταναστών, είναι η «διαχασμένη» ταυτότητα που έχουν αναπτύξει εφόσον έχουν ήδη εσωτερικεύσει και κοινωνικοποιηθεί μέσα στα πλαίσια ενός πολιτισμού και έπειτα επαναλαμβάνουν την ίδια διαδικασία εντός ενός νέου πολιτισμικού συστήματος. Συχνό φαινόμενο αποτελεί, τα άτομα αυτά να εκφράζουν ότι δεν τους επιτράπηκε να συμμετάσχουν στην διαδικασία απόφασης της μετανάστευσης, καθώς επίσης πως αυτός ο «ξεριζωμός» που υπέστηκαν, ήταν χωρίς τη βούληση τους (Remennick, 2015). Παρόλα αυτά, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως πολλοί επιστήμονες δεν αποδέχονται τον όρο αυτό ή εντάσσουν αυτά τα άτομα στην κατηγορία των μεταναστών δεύτερης γενιάς.

Σχετικά με τον ορισμό των μεταναστών δεύτερης γενιάς, έχει παρατηρηθεί πολύ έντονος διχασμός, και μάλιστα οι Κυρίδης, Παλαιολόγου, Γιαλαμάς & Ευαγγέλου (2010) υποστηρίζουν ότι «δεν υπάρχει ένας σαφής, αποδεκτός από την επιστημονική κοινότητα ορισμός για το ποιο ηλικιακό φάσμα καλύπτει ο όρος «δεύτερη γενιά μεταναστών»». Παρόλα αυτά, επιχειρούν να ορίσουν αυτή τη ομάδα ατόμων, δηλώνοντας ότι ως δεύτερη γενιά μεταναστών μπορεί να θεωρηθεί (α) η πρώτη γενιά μεταναστών, οι οποίοι γεννήθηκαν ή ήρθαν σε μικρή ηλικία στη χώρα υποδοχής, β) μόνο τα παιδιά της πρώτης γενιάς μεταναστών, τα οποία γεννήθηκαν στη χώρα υποδοχής από οικογένειες μεταναστών (πρώτη γενιά) που ήρθαν σε αυτή.»

Η Κασιμάτη (1983) παραθέτει τον δικό της ορισμό, ο οποίος έχει ως εξής: «Τη δεύτερη γενιά αποτελούν πολλές κατηγορίες παιδιών, τα οποία έχουν το κοινό γνώρισμα, ότι ο ένας ή και οι δύο γονείς τους είναι μετανάστες, αλλά διαφοροποιούνται από το στοιχείο ότι μεγαλώνουν σε διαφορετικό οικογενειακό, κοινωνικό και ακόμη γεωγραφικό και κλιματολογικό περιβάλλον. Έτσι, έχουμε τις ακόλουθες γενικές κατηγορίες παιδιών μεταναστών: (i) παιδιά, που έχουν και τους δύο γονείς μετανάστες ή μόνο τον ένα (ii) παιδιά που γεννήθηκαν στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό (iii) παιδιά που μένουν με τους γονείς τους στη χώρα υποδοχής ή μένουν στην Ελλάδα με στενούς συγγενείς (iv) παιδιά σε σχολική ηλικία ή παιδιά μεγαλύτερα-εργαζόμενα (v) παιδιά που πρόσφατα επαναπατρίστηκαν.

Σε αυτό το σημείο, είναι απαραίτητο να επισημανθεί πως ο όρος «μετανάστης δεύτερης γενιάς», βρίσκεται υπό εξέταση/κριτική όχι μόνο λόγω της σύγχυσης που υπάρχει σχετικά με το ποιες ηλικίες κατατάσσονται ως δεύτερη γενιά μεταναστών αλλά επίσης, διότι ένα μεγάλο μέρος της θεωρητικής κοινότητας θεωρεί πως «ο όρος δεύτερη γενιά μεταναστών είναι μόνο λειτουργικός, διότι κατ' ουσίαν τα παιδιά των μεταναστών δεν πρέπει να θεωρούνται μετανάστες, αλλά πολίτες χώρας υποδοχής

(Κυρίδης et al., 2010, Δανουκάρ, 2019, Schneider, 2016, Μπίλιου, 2018). Ο Μάρκου, τον οποίο έχουν παραθέσει οι Κυρίδης et al. (2010), δηλώνει το εξής πάνω στο θέμα: «ο όρος μετανάστης δεύτερης γενιάς είναι αδόκιμος, διότι τα παιδιά των μεταναστών έχοντας γεννηθεί στη χώρα υποδοχής δεν έχουν μεταναστευτική εμπειρία».

Μάλιστα, τα άτομα αυτά, αποτελούν ανθρώπους πλήρως κοινωνικοποιημένους και ενσωματωμένους στην ελληνική κοινωνία, ενώ δεν διαφέρουν ουσιαστικά από τους Έλληνες πολίτες. Ένα σημαντικό κομμάτι αποτελεί και η εμπειρία τους στην χώρα υποδοχής, και ειδικότερα αναφέρεται ότι στα πρώιμα χρόνια της διαμονής τους στη νέα κοινωνία, όπου «αιωρούνται ανάμεσα σε δύο κόσμους», με αποτέλεσμα είτε να προκύπτουν συγκρούσεις στο οικογενειακό περιβάλλον εάν εγκαταλείψουν τον πολιτισμό τους είτε εάν αποφασίσουν να ακολουθήσουν τον πολιτισμό τους να μην καταφέρουν να ενταχθούν επιτυχώς στην κοινωνία υποδοχής (Δανουκάρ, 2019).

Στην συνέχεια, ακολουθεί η αντιδιαστολή των δύο γενεών μεταναστών. Δηλαδή, με βάση την βιβλιογραφία έχει παρατηρηθεί ότι έχουν τεθεί διαφορετικές προσδοκίες αναφορικά με την επιτυχία της ένταξης των ενηλίκων μεταναστών πρώτης γενιάς, οι οποίοι τείνουν να διατηρούν την κουλτούρα τους σχεδόν ανέγγιχτη, με απώτερο σκοπό να την εγχύσουν και στα παιδιά τους, να κρατάνε σχέσεις με τους γνωστούς και συγγενείς από τη χώρα καταγωγής τους και σε πολλές περιπτώσεις να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, σε σχέση με τα παιδιά τους όπου νοιώθουν οικεία τη χώρα υποδοχής, στα πλαίσια της οποίας μεγαλώνουν και δημιουργούν κοινωνικές σχέσεις, με αποτέλεσμα να έχουν μεγαλύτερο βαθμό ένταξης από τους γονείς τους (Schneider, 2016).

Αντίθετη με τα δεδομένα του Schneider (2016), φαίνεται να είναι η τοποθέτηση της Remennick (2015), η οποία υποστηρίζει ότι παρόλο που η δεύτερη γενιά μεταναστών αναμένεται να έχει πετύχει καλύτερη ενσωμάτωση, παρατηρείται το φαινόμενο της «τμηματοποιημένης αφομοίωσης (segmented assimilation)». Το φαινόμενο αυτό, αναφέρεται στο διττό αποτέλεσμα που μπορεί να έχει η εν λόγω αφομοίωση, δηλαδή μέρος αυτής της γενιάς ή ακολουθεί στα χνάρια των γονιών του και διαμένει στα στρώματα της κατώτερης τάξης, σε χειρωνακτικά επαγγέλματα ή ανεβαίνει την «κοινωνική σκάλα».

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθούμε επίσης στην έρευνα των Gogonas & Michail (2014), σκοπός της οποίας είναι η έρευνα της εθνογλωσσικής βιωσιμότητας, της χρήσης της γλώσσας και της κοινωνικής ένταξης των Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, προκύπτει πως οι μετανάστες δεύτερης γενιάς εμφανίζουν καλύτερη γνώση της ελληνικής σε σχέση με τους μετανάστες πρώτης γενιάς, οι οποίοι εμφανίζουν υψηλότερη γλωσσική ικανότητα στην μητρική τους γλώσσα. Επιπρόσθετα, παρατηρήθηκε γλωσσική μεταβολή στους μετανάστες δεύτερης γενιάς καθώς ένα μεγάλο ποσοστό επικοινωνεί με τους γονείς του (μετανάστες πρώτης γενιάς) στα ελληνικά και μονάχα το 26% μόνο ή κυρίως στα αλβανικά. Για τους μετανάστες πρώτης γενιάς ισχύει το αντίθετο, εφόσον το 48.9% χρησιμοποιεί μόνο ή κυρίως την αλβανική γλώσσα με τους/τις συζύγους τους.

Επιπρόσθετα, παρατηρήθηκε πως οι μετανάστες πρώτης γενιάς χρησιμοποιούν πολύ περισσότερο την μητρική τους γλώσσα σε αντίθεση με τα παιδιά τους (μετανάστες δεύτερης γενιάς), τα οποία φαίνεται να συναναστρέφονται κυρίως με Έλληνες. Αντιθέτως, οι μετανάστες δεύτερης γενιάς φαίνεται να χρησιμοποιούν τα ελληνικά ακόμη και σε περιβάλλοντα που βρίσκονται με ομοεθνείς πολύ περισσότερο

από τα αλβανικά, ενώ σε περιπτώσεις που η αλληλεπίδραση συμβαίνει μεταξύ αδερφιών η χρήση των αλβανικών είναι ακόμη πιο περιορισμένη.

Στην συνέχεια, αναφορικά με το κοινωνικό κομμάτι και οι δύο γενιές θεωρούν πως η κοινωνική τους κατάσταση στην Ελλάδα είναι χαμηλή, χωρίς όμως αυτό να αμαυρώνει τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων. Επιπλέον, προκύπτει πως η πρώτη γενιά μεταναστών διατηρεί πιο τυπικές σχέσεις με τους γηγενείς ενώ, οι μετανάστες δεύτερης γενιάς φαίνεται να συνάπτουν πιο συναισθηματικά «πλούσιες» σχέσεις με τους γηγενείς.

Αναφορικά με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, τα αποτελέσματα της έρευνας επιδεικνύουν πως το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών που συμμετείχαν στην έρευνα επιθυμούν να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια. Ειδικότερα, 69 από αυτά τα άτομα ανήκουν στους μετανάστες πρώτης γενιάς, ενώ οι 61 στην δεύτερη. Ως εκ τούτου υπάρχει σχετική ισοδυναμία στις δύο ομάδες σχετικά με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Τέλος, προκύπτει πως για τους μετανάστες πρώτης γενιάς η γνώση της ελληνικής έχει κυρίως πρακτικά κίνητρα, ενώ για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς η γνώση ελληνική γλώσσα φαίνεται να λειτουργεί καταλυτικά στον αυτοπροσδιορισμό τους, και την αυτοπεποίθησή τους.

1.4 Το Προφίλ του Μεταναστευτικού Πληθυσμού στην Ελλάδα

Ως σημείο αφετηρίας της συγκεκριμένης ενότητας θα αποτελέσει η ενδελεχής απογραφή της Ελληνικής Στατιστικής Εταιρείας, το 2001. Σχετικά με την εθνική σύνθεση των μεταναστών, η Τριανταφυλλίδου (2010) και Triantafyllidou et al. (2009) σχολιάζει την απογραφή της Ελληνικής Στατιστικής Εταιρείας, και αναφέρει ότι το 2001 το 60% των αλλοδαπών αποτελούνταν από Αλβανούς πολίτες. Επιπρόσθετα, τα δύο τρίτα του μεταναστευτικού πληθυσμού προερχόταν από την Αλβανία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία. Οι επαναπατρισμένοι ομογενείς της πρώην Σ.Ε συντελούσαν το 10%, ενώ οι ομογενείς από τις Η.Π.Α, τον Καναδά και την Αυστραλία το 6% (Kasimis & Kassimi, 2004). Τέλος, είναι αδύνατο να γνωρίζουμε, πόσοι Βορειοηπειρώτες είχαν ήδη νομιμοποιηθεί ως Έλληνες πολίτες, κατά την περίοδο της απογραφής (Gropas & Triantafyllidou, 2005).

Αναφορικά με τους λόγους μετανάστευσης στην Ελλάδα, οι Kasimis & Kassimi (2004) αναφέρουν ότι, το 54% των μεταναστών ερχόταν στη χώρα για εύρεση εργασίας, το 17% για οικογενειακή επανένωση και το 7% για επαναπατρισμό. Επιπλέον, έπειτα από την ανάλυση της έκθεσης της Γενικής Γραμματείας Παλιννοστούντων Ομογενών το 2000, από την Τριανταφυλλίδου (2010) και Triantafyllidou et al. (2009), το 42% των ομογενών παλιννοστούντων από την πρώην Σ.Ε επέστρεψε για μόνιμη διαμονή στην Ελλάδα, το 22% εξαιτίας της ανεργίας στη χώρα καταγωγής τους, το 19% λόγω πολέμου στη χώρα καταγωγής, το 6% λόγω τρομοκρατίας και το 8% λόγω ακολουθίας των συγγενικών προσώπων στην Ελλάδα.

Στην συνέχεια, τα στατιστικά για το φύλο των μεταναστών, υποδεικνύουν ότι το 54% αποτελούσαν από άνδρες, ενώ το 46% από γυναίκες (Τριανταφυλλίδου, 2010 & Triantafyllidou et al., 2009, Kasimis & Kassimi, 2004). Οι ηλικιακές ομάδες των μεταναστευτικών πληθυσμών είναι αυτές από 25 – 35 ετών. Ενώ για τους παλιννοστούντες επικρατούν οι ηλικίες 19 – 40. Ειδικότερα, το 16,7% αποτελείται από

τις ηλικιακές ομάδες 0 – 14, το 79.8% από 15 – 64 και το 3,5% από 65 και άνω. Η τελευταία ηλικιακή ομάδα συντελείται από μετανάστες από τις Η.Π.Α, τον Καναδά και την Αυστραλία (Kasimis & Kassimi, 2004).

Τέλος, στον τομέα της εκπαίδευσης και απασχόλησης, αναφέρεται πως το μισό κομμάτι των μεταναστευτικών πληθυσμών είχε λάβει δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το 1/3 πρωτοβάθμια. Το 90% των μεταναστών απασχολούνταν με χειρωνακτικές εργασίες, σε σχέση με το 6,5% που δήλωναν ιδιώτες. Μεταξύ των διάφορων εθνικοτήτων των μεταναστών, οι Αλβανοί πολίτες είναι αυτοί που ξεχωρίζουν περισσότερο σε όλους τους τομείς (Kasimis & Kassimi, 2004).

Η επόμενη απογραφή μεγάλης κλίμακας της Ελληνικής Στατιστικής Εταιρείας, έλαβε χώρα το 2011, αλλά εκδόθηκε το 2014. Βάση των δεδομένων της Hellenic Statistical Authority (2014), ο συνολικός αριθμός των μεταναστών ανερχόταν στους 79.554, εκ των οποίων οι 43.341 ήταν άντρες ενώ οι 36.213 γυναίκες. Κάτοχοι Ελληνικής ιθαγένειας ήταν μόνο οι 33.751 (42,4%), σε σχέση με τους αλλογενείς που ανερχόταν στους 45.803 (57,6%).

Οι λόγοι μετανάστευσης προς την Ελλάδα το 2011, ήταν για επαναπατρισμό (36,5%) και για εύρεση εργασίας (39,9). Να σημειωθεί επίσης, ότι ο πληθυσμός μεταναστών εκείνη την περίοδο ανερχόταν στους 329.556. Ο πληθυσμός αυτός, διαχωριζόταν σε 172.055 άντρες και 157.501 γυναίκες. Η Ελληνική ιθαγένεια, είχε αποκτηθεί από 128.434 άτομα (39%), ενώ τα 201.122 άτομα (61%) δεν την κατείχαν.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018), το έτος 2018 ο αριθμός των νόμιμων μεταναστών στην Ελλάδα, ανερχόταν στους 523.715. Οι κύριες χώρες προέλευσης/καταγωγής των μεταναστών και μεταναστριών είναι η Αλβανία, χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. (Γεωργία, Ουκρανία, Ρωσία, Αρμενία) και ασιατικές χώρες όπως το Πακιστάν, η Ινδία, οι Φιλιππίνες και το Μπαγκλαντές, ενώ μικρότερος αριθμός προέρχεται από χώρες της Ευρώπης (Σερβία), της Β. Αφρικής (κυρίως Αίγυπτος), της Μέσης Ανατολής (κυρίως Συρία) και την Κίνα.

Για το έτος 2021, θα χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία του Ενημερωτικού Σημειώματος του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (Δεκέμβριος, 2021), σύμφωνα με τα οποία, 213.016 Πολίτες Ε.Ε και Ομογενείς και 693.517 Πολίτες Τρίτων Χωρών εισήλθαν στην Ελλάδα, το Δεκέμβριο του 2021. Κύριοι λόγοι μετανάστευσης εμφανίζονται να είναι πρώτα, η απασχόληση, δεύτερον οι σπουδές και τέλος η οικογενειακή επανένωση.

Με βάση το Ενημερωτικό Δελτίο (2021), οι δέκα κορυφαίες εθνικότητες πολιτών τρίτων χωρών, με άδειες διαμονής αποτελούν: α) Αλβανία – 62,8%, β) Γεωργία – 4,4%, γ) Κίνα – 3,9%, δ) Πακιστάν – 3,8%, ε) Ουκρανία – 3,1%, ζ) Ρωσία – 2,7%, η) Ινδία – 2,4%, θ) Αίγυπτος – 2,2%, ι) Φιλιππίνες – 1,9%, κ) Μπαγκλαντές – 1,8%. Σχετικά με τους ομογενείς προέρχονται οι 19% από την ΕΣΣΔ, το 14% από την Τουρκία και το 67% από την Αλβανία. Οι πολίτες Ε.Ε προέρχονται κυρίως, 36% από την Βουλγαρία και 28% από τη Ρουμανία.

Τέλος, αναφορικά με το 2022, θα αντληθούν στοιχεία από το Ενημερωτικό Σημείωμα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (Σεπτέμβριος, 2022). Ειδικότερα, τον Σεπτέμβριο του 2022 διέμεναν 756.886 νόμιμοι μετανάστες, εκ των οποίων οι 220.315 αποτελούσαν πολίτες Ε.Ε και ομογενείς και οι 476.552 πολίτες τρίτων χωρών. Στην εξεταζόμενη χρονική περίοδο, παρατηρούνται άδειες διαμονής πρώτα για απασχόληση, έπειτα για οικογενειακή επανένωση και τέλος για σπουδές.

Συμπεραίνουμε έτσι, ότι τα αποτελέσματα διαφέρουν σημαντικά από αυτά του 2021. Τέλος, οι κορυφαίες δέκα εθνικότητες πολιτών τρίτων χωρών προέρχονται από α) Αλβανία – 61.4%, β) Κίνα – 4.7%, γ) Γεωργία – 4,2%, δ) Πακιστάν – 3,8%, ε) Ουκρανία – 3,1%, ζ) Ρωσία – 3,1%, η) Αίγυπτος – 2,2%, θ) Ινδία – 2,1%, ι) Μπαγκλαντές – 1,9%, κ) Φιλιππίνες – 1,8%.

1.5 Μεταναστευτική Πολιτική

Προτού γίνει αναφορά στις διάφορες πολιτικές του θεσμικού πλαισίου, χρειάζεται να παρατεθεί ο ορισμός της μεταναστευτικής πολιτικής, σύμφωνα με το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018) : «Η μεταναστευτική πολιτική ορίζεται ως το σύνολο των μέτρων και των υιοθετημένων πολιτικών και κοινωνικών πρακτικών, το οποίο αφενός ρυθμίζει και ελέγχει την είσοδο τη διαμονή και την απασχόληση των μεταναστών/μεταναστριών, των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και των αιτούντων/αιτουσών αυτής και, αφετέρου, αντιμετωπίζει και απευθύνεται στους ήδη εγκατεστημένους μεταναστευτικούς πληθυσμούς στο έδαφος της χώρας υποδοχής» (σελ. 10).

Η σύνθεση των διάφορων μεταναστευτικών πολιτικών της Ελλάδας, έχουν τις βάσεις τους αρχικά στις πολιτικές παλιννόστησης (Μπάγκαβος & Παπαδοπούλου, 2002), ειδικότερα τον νόμο 4310/1929 «Περί εγκαταστάσεως και κινήσεως αλλοδαπών εν Ελλάδι, αστυνομικού ελέγχου, διαβατηρίων και απελάσεων και εκτοπίσεων» (Τσεκούρα, 2018) , ο οποίος αφορούσε ζητήματα μεταναστευτικών εκροών. Ο νόμος αυτός, υπέστη αναθεώρηση το 1948 (Τριανταφυλλίδου, 2010). Ο χαρακτήρας του, ήταν αναχρονιστικός, και αναποτελεσματικός, και αποτελούταν από προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις σχετικά με την ρύθμιση του μεταναστευτικού ρεύματος της Μικρασιατικής Καταστροφής. Η αδυναμία του όμως, να διαχειριστεί τις νέες εισροές της δεκαετίας του 1980 (βλ. 1.3), συντέλεσε στην διαδοχή του από τον νόμο 1975/1991 (Τσεκούρα, 2018).

Ο νόμος του 1991 «Είσοδος – έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» (Τσεκουρά, 2018) εφαρμόστηκε τον Ιούνιο του 1992 έως το 2001 (Triantafyllidou & Maroufouf & Nikolova, 2009). Σκοπός του ήταν η διαμόρφωση συνθηκών για την προσωρινή παραμονή των μεταναστών στη χώρα, δίχως βλέψεις για μακροχρόνια αντιμετώπιση του ζητήματος (Τσεκουρά, 2018), όπως επίσης και η αποτροπή εισόδου μεταναστών και η απέλαση των ήδη εισερχόμενων στη χώρα (Gropas & Triantafyllidou, 2005).

Μερικά από τα βασικά σημεία του νόμου αυτού, ήταν: α) ο ορισμό ενός συγκεκριμένου χρόνου διαμονής και εργασίας, β) η ύπαρξη μιας λίστας ονομάτων των «ανεπιθύμητων» αλλοδαπών, γ) η θέσπιση ενός ειδικού σώματος της Αστυνομίας, η Συνοριοφυλακή, με σκοπό την διαφύλαξη των συνόρων και την διεξαγωγή των απελάσεων καθώς και δ) ορισμός ως εγκληματία, κάθε ατόμου που εισερχόταν και διέμενε στην Ελλάδα χωρίς χαρτιά και άδειες διαμονής. Επιπλέον, τα άτομα αυτά διέθεταν ένα μήνα να αποδείξουν στις Ελληνικές Αρχές ότι διαθέτουν ήδη μια υποψήφια θέση εργασίας, η οποία βέβαια θα τους δινόταν μόνο εφόσον δε μπορούσε να καλυφθεί από κάποιον Έλληνα πολίτη (Triantafyllidou et al.,2009). Ειδικότερα,

αυτό αποτελούσε τη διαδικασία «μετάκληση», που προέβλεπε ότι ο τρόπος εισόδου μεταναστών στη χώρα θα γινόταν μόνο με πρόσκληση εργοδότη για εργασία (Triantafyllidou, 2013).

Εξαιτίας της αυστηρότητας του, ο ν.1975/1991 έλαβε έντονη αρνητική κριτική από διάφορες Μ.Κ.Ο και λόγιους, με την κατηγορία ότι δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα του φαινομένου. Μάλιστα, η Ελληνική Κυβέρνηση χρειάστηκε πέντε χρόνια, για να συνειδητοποιήσει ότι οι εισερχόμενοι μετανάστες είχαν σκοπό να διαμείνουν στη χώρα. Έτσι, το 1997 με τα προεδρικά διατάγματα 358/1997 και 359/1997 θεσπίζεται το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης μεταναστών. Το πρόγραμμα αυτό αποτέλεσε τον αρχικό ακρογωνιαίο λίθο για το σημερινό μεταναστευτικό θεσμικό πλαίσιο. Η ενεργοποίησή του, όμως, την άνοιξη του 1998 βρήκε τις κρατικές υπηρεσίες «απροετοίμαστες» για τη πλήθος των αιτήσεων που θα λάμβαναν. Συγκεκριμένα, μόνο 212.860 μετανάστες κατάφεραν να αιτηθούν πράσινη κάρτα. Συμπληρωματικά, μια προϋπόθεση για την νομιμοποίηση αποτελούσε η απόδειξη εργασίας, ενώ εκείνη την περίοδο οι εργοδότες δίσταζαν να πληρώσουν την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων τους, δημιουργώντας έτσι πρόβλημα στην απόκτηση της πράσινης κάρτας (Triantafyllidou et al.,2009, Gropas & Triantafyllidou, 2005).

Το 2001, θεσπίζεται ο νόμος 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή Αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια, κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός είχε διττό σκοπό, αρχικά, με την εκκίνηση του δεύτερου προγράμματος νομιμοποίησης, απέβλεπε στην συμπερίληψη των μεταναστών που δεν κατάφεραν να νομιμοποιηθούν με το πρόγραμμα του 1998 αλλά και τους νεοεισερχόμενους και δεύτερον, αποτέλεσε την αφετηρία για τη μακροπρόθεσμη, ως ένα βαθμό βέβαια, διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, μέσω της «ρίψης φωτός» σε ζητήματα σχετικά με τον συνοριακό έλεγχο, οδούς νόμιμης εισόδου για εύρεση εργασίας, οικογενειακή επανένωση και επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους, σπουδές ή αίτηση ασύλου. Αποφασίστηκαν επίσης, και μέτρα κατά της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, παρέμειναν όμως μόνο στη θεωρία. Παρόλα αυτά, για μια ακόμη φορά τα γραφεία, στα οποία είχε ανατεθεί η διαχείριση των αιτήσεων δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν σύντομα, με αποτέλεσμα να ανασυντεθούν οι διορίες. Ακόμη όμως, η διαδικασία ήταν τόσο χρονοβόρα, που μέχρι να ολοκληρωθεί, έπρεπε να ξαναρχίσει την διαδικασία για την ανανέωση της. Γι' αυτό το 2004 αποφασίστηκε ότι οι άδειες διαμονής θα έχουν διάρκεια δύο ετών πριν την ανανέωση τους (Triantafyllidou et al.,2009, Gropas & Triantafyllidou, 2005).

Το πρόγραμμα του 2001, διήρκεσε για τρία χρόνια (2002 – 2005), έως την διαδοχή του στις 23 Αυγούστου 2005, από τον νόμο 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια». Ο ν. 3386/2005 επήλθε σε ισχύ στις 1/1/2006 και περιλάμβανε και αυτός, ένα πρόγραμμα νομιμοποίησης στοχευμένο σε όσους εισήλθαν στην Ελλάδα πριν τις 31 Δεκεμβρίου 2004, καθώς και την κατάργηση του διαχωρισμού των αδειών διαμονής και εργασίας, αντικαταστάνοντας τις με τις άδειες για διαφορετικούς σκοπούς, όπως εργασία, σπουδές, οικογενειακή επανένωση κ.α. Για πρώτη φορά όμως, προβλέπεται ο εκχρηματισμός της διαδικασίας, εφόσον απαιτούνταν η πληρωμή 150 ευρώ για αίτηση άδειας διαμονής ενός έτους, 300 ευρώ για δύο χρόνων και 450 για τριών. Φυσικά, το μέτρο αυτό επέφερε αντιδράσεις, με αποτέλεσμα την αναθεώρησή του, συντελώντας στη μη πληρωμή από προστατευόμενα μέλη οικογενειών. Επιπρόσθετα ένας νέος όρος

αποτελέσσε η σύσταση μιας άδειας διαμονής για οικονομική επένδυση στην Ελλάδα, ανερχόμενη έως και 30.000 ευρώ, ενώ για όσους ενδιαφερόταν για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, το ποσό χρειαζόταν να φτάνει τουλάχιστον τα 60.000 ευρώ.

Ο νόμος που ακολούθησε, τον Φεβρουάριο του 2007, ήταν ο 3536/2007 «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης». Ακολουθώντας τους προκάτοχους του, εισάγει ένα νέο πρόγραμμα νομιμοποίησης μικρότερης έκτασης για όσους δεν κατάφεραν να συμμετάσχουν στο προηγούμενο, όπως επίσης και για εκείνους που δεν μπόρεσαν να συλλέξουν τα ένσημα εργασίας. Ο ν. 3536/2007 καταργεί το τέλος για την αίτηση διαμονής ανηλίκων παιδιών (Triantafyllidou et al., 2009)

Τον Μάρτιο του 2010, ακολούθησε η σύνθεση του νόμου 3838/2010 «Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις». Κάποια από τα προβλεπόμενα του νόμου, αφορούν την μείωση από 10 χρόνια σε 7 νόμιμης διαμονής για την πλήρη νομιμοποίηση των μεταναστών. Παρόλα αυτά, χρειάζεται να κατέχουν το «τίτλο» του Ευρωπαϊκού μετανάστη, το οποίο μπορούν να αιτηθούν μετά από πέντε χρόνια νόμιμης διαμονής. Ανάμεσα στους παραπάνω όρους, παραμένει ακόμη η γνώση της Ελληνικής γλώσσας και κουλτούρας, ενώ με βάση το συγκεκριμένο νόμο έχει τεθεί ένα χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο οι αρχές πρέπει να απαντήσουν στους αιτούντες για την κατάσταση των αιτήσεων τους, αλλά και να δικαιολογήσουν την απάντησή τους.

Εν συνεχεία, ο ν. 3838/2010 συμπεριλαμβάνει για πρώτη φορά στο θεσμικό πλαίσιο τους μετανάστες δεύτερης γενιάς, οι οποίοι έχουν την δυνατότητα να γίνουν Έλληνες πολίτες μέσω δήλωσης των γονιών τους, εφόσον οι γονείς διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα για πέντε χρόνια. Σε περίπτωση, όπου ο ένας γονιός δεν πληροί τις προϋποθέσεις, η δήλωση μπορεί ακόμη να γίνει αλλά η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας του παιδιού θα γίνει, αφού ο γονέας πληροί εν τέλει τα προαπαιτούμενα. Για όσα παιδιά είχαν γεννηθεί στο εξωτερικό από ξένους γονείς, η απόκτηση της Ελληνικής ιθαγένειας, μπορεί να γίνει με το ίδιο τρόπο, εφόσον έχουν ολοκληρώσει έξι χρόνια Ελληνικής εκπαίδευσης. Τέλος, δίνεται η δυνατότητα πλήρους εξάσκησης των τοπικών πολιτικών δικαιωμάτων από αλλογενής πολίτες. Ενώ για την άσκηση του δικαιώματος του ψήφου, υπάρχουν οι εξής προϋποθέσεις: α) κατοχή του τίτλου μακροχρόνιου Ευρωπαϊκού πολίτη, β) ή εθνικής άδειας διαμονής δέκα χρόνων ή αόριστης διάρκειας, γ) ή να είναι γονέας Έλληνα πολίτη, δ) ή παντρεμένος με Έλληνα ή Ευρωπαίο πολίτη, ε) ή κατοχή Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς (Ε.Δ.Τ.Ο.) (Triantafyllidou, 2013).

Ο νόμος του 2010, αντικαταστάθηκε από τον νόμο 3907/2011 «Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/EK «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις», και προέβλεπε τη νομιμοποίηση παράνομων μεταναστών, με την προϋπόθεση απόδειξης διαμονής στην Ελλάδα για 12 χρόνια (Triantafyllidou, 2013).

Με απώτερο σκοπό την καλύτερη διαχείριση των εγγράφων που αφορούν τον μεταναστευτικό πληθυσμό, συντέθηκε ο νόμος 4018/2011 «Αναδιοργάνωση του συστήματος αδειοδότησης για τη διαμονή αλλοδαπών στη χώρα υπό όρους αυξημένης ασφάλειας, ρυθμίσεις θεμάτων Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Εσωτερικών». Το βασικό σημείο, που προέβλεπε ο νόμος αυτός ήταν η ίδρυση υπηρεσιών «μιας στάσης» στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις. Τα καθήκοντα των υπηρεσιών αυτών, περιλάμβαναν «την παραλαβή αιτήσεων υπηκόων τρίτων χωρών, τη χορήγηση αδειών παραμονής, την ανανέωση των αδειών παραμονής και επίδοση των σχετικών αποφάσεων», σε συνδυασμό με τις αρμοδιότητες των Διευθύνσεων Αλλοδαπών και Μετανάστευσης.

Ο επόμενος νόμος είναι ο νόμος 4251/2014 «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις», που δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 2014. Ειδικότερα, αποτελούνταν από οχτώ άξονες, ο πρώτος αναφέρεται σε γενικές διατάξεις, ο δεύτερος σε ρυθμίσεις και προϋποθέσεις εισόδου και εξόδου στην χώρα, ο τρίτος στο δικαίωμα διαμονής στη χώρα, ο τέταρτος σε ρυθμίσεις αναφορικά με τη διαμονή και την επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα υποδοχής, ο έκτος στα δικαιώματα και υποχρεώσεις των μεταναστών, ο έβδομος στην ανάκληση της άδειας διαμονής και τέλος, ο όγδοος στις υποχρεώσεις υπηρεσιών, υπαλλήλων, συμβολαιογράφων κ.α. (Τσεκούρα, 2018). Με τον ν. 4251 εισήχθη και ο Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης (Dimitriadi, 2022), με βάση τον οποίο καθορίζονται και τα είδη αδειών διαμονής: α) Άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία παροχής υπηρεσιών ή έργου, β) Άδεια διαμονής που χορηγείται σε μέλη οικογένειας Έλληνα, γ) Άδεια διαμονής επί μακρόν διαμένοντος, δ) Άδεια διαμονής δεύτερης γενιάς, ε) Άδεια διαμονής μόνιμου επενδυτή, ζ) Άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους και η) Άδεια ως σύζυγος πολίτη τρίτης χώρας με γέννηση τέκνου στην Ελλάδα.

Τον Ιούλιο του 2015 ο νόμος 4332/2015 «Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας – Τροποποίηση του Ν.4251/2014 για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις οδηγίες του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2011/98/ΕΕ σχετικά με την ενιαία διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση στους πολίτες τρίτων χωρών ενιαίας άδειας διαμονής και εργασίας στην επικράτεια κράτους-μέλους και σχετικά με κοινό σύνολο δικαιωμάτων για τους εργαζομένους από τρίτες χώρες που διαμένουν νομίμως σε κράτος-μέλος και 2014/36/ΕΕ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία και άλλες διατάξεις». Αρχικά, λόγω της προσφυγικής – μεταναστευτικής κρίσης, που ξέσπασε εκείνη την περίοδο λήφθηκαν αποφάσεις για την διαχείριση της, οι οποίες εντάσσονται στο θεσμικό μεταναστευτικό πλαίσιο (βλ.1.3). Ο νόμος αυτός, προβλέπει αλλαγές στους τρόπους απόκτησης ιθαγένειας, καθώς και τη σύσταση νέου Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, διευκολύνοντας έτσι την πρόσβαση στα δικαιώματα και τις παροχές που στερούνταν ο μεταναστευτικός πληθυσμός. Επιπλέον, δίνει μια σχετική ελευθερία έναντι του δικαίου του αίματος (*jus sanguinis*) (Τσεκούρα, 2018). Το 2019 όμως εισήχθησαν τροποποιήσεις στον τρόπο απόκτησης ιθαγένειας, ειδικότερα την ύπαρξη μιας υποχρεωτικής γραπτής εξέτασης, η οποία θα προηγείται της συνεντεύξεως (Dimitriadi, 2022).

Άξιο αναφοράς αποτελεί, η ίδρυση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής με το Προεδρικό Διάταγμα 123/2016, σκοπός του οποίου είναι η διοικητική, θεσμική και συμβολική αναβάθμιση της διαχείρισης της μετανάστευσης, του ασύλου

και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2018).

Τέλος, ο ισχύων νόμος αυτή τη στιγμή είναι ο ν. 4686/2020 «Βελτίωση της μεταναστευτικής νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 (Α' 169), 4375/2016 (Α' 51), 4251/2014 (Α' 80) και άλλες διατάξεις». Εφόσον τα πρώτα δύο σκέλη του νόμου αφορούν ζητήματα αιτούντων ασύλου και προσφύγων, δεν θα αναλυθούν. Αντιθέτως, σημείο ενδιαφέροντος είναι το τρίτο μέρος το νόμου που αφορά τις τροποποιήσεις στον ν.4251/2014. Βασικός σκοπός του είναι, η μείωση των μεταναστευτικών πληθυσμών και των συνεπειών τους στην Ελλάδα, η ίδρυση των Κλειστών Ελεγχόμενων Δομών Νήσων σε πέντε νησιά του Αιγαίου με σκοπό την υποδοχή, την ταυτοποίηση και κράτηση αιτούντων ασύλου και μεταναστών, εν συνεχεία, η πιστοποίηση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και των στελεχών τους για την καλύτερη καταγραφή των δραστηριοποιούμενων Οργανώσεων στην Ελλάδα στον τομέα της μετανάστευσης. Επιπλέον, διευκολύνεται η διαδικασία κατοχής «Golden Visa» (μόνιμη άδεια διαμονής επενδυτή), με τη έκδοση ενός εγγράφου εξόφλησης του ποσού, που απαιτείται για την απόκτηση της από συμβολαιογραφικούς συλλόγους (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Δελτίο Τύπου, 2022).

Ωστόσο, σύμφωνα με το Γραφείο Τύπου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (8 Ιουνίου, 2022), ο Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου, Νότης Μηταράκης ανακοίνωσε την έκδοση νέου Κώδικα Μετανάστευσης εντός του έτους, ο οποίος θα έχει ως απώτερο σκοπό την καλλιέργεια συνθηκών «να προσελκύσουμε ανθρώπους με δεξιότητες που χρειάζεται η ελληνική οικονομία», σύμφωνα με τα λεγόμενα του υπουργού. Ειδικότερα, η πρόσκληση εργατικού δυναμικού προβλέπεται να γίνει δίχως την οικογενειακή μετακίνηση, θα έχει προσωρινό χαρακτήρα (9 μήνες) και έπειτα θα επιστρέψει για τρεις μήνες στη χώρα του. Τέλος, τόνισε την αυστηρότητα της κυβέρνησης έναντι της παράνομης μετανάστευσης και την σημασία της φύλαξης των συνόρων.

1.6 Στάσεις της Κοινωνίας Υποδοχής Απέναντι στην Μετανάστευση – Άνοδος της Ακροδεξιάς

Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο, θα αναλυθεί η στάση της Ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες, καθώς και η συσχέτιση αυτής με την άνοδο της Χρυσής Αυγής. Ειδικότερα, αναφορικά με το πρώτο σκέλος ήδη από το 1997, η Κοιλιάρη (1997) διεξήγε μια έρευνα για το πως η Ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει τον μεταναστευτικό πληθυσμό. Τα ευρήματα της αναφέρουν, πως η γλωσσική συμπεριφορά των μεταναστών («ξένη προφορά», ελλιπή λεξιλόγιο κ.α.) προκαλεί την ενεργοποίηση αρνητικών στερεοτύπων για τους ομιλητές, ενώ παράλληλα η γράφουσα δηλώνει πως η Ελληνική κοινωνία δεν δέχεται τους μετανάστες, μάλιστα απλά τους ανέχεται καθώς προσθέτουν στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Το φαινόμενο αυτό δεν έχει παρατηρηθεί μόνο από τους πολίτες, αλλά επίσης και από τα Μ.Μ.Ε τα οποία διαιωνίζουν τα αρνητικά πρότυπα κάνοντας αναφορές, πως υπαίτιοι για μεγάλο μέρος της εγκληματικότητας της χώρας είναι οι μετανάστες, όπως επίσης ότι προκαλούν την ανεργία του Ελληνικού πληθυσμού. Φυσικά, οι ξενοφοβικές και ρατσιστικές

συμπεριφορές δικαιολογούνται ως άμυνα και ο μεταναστευτικός πληθυσμός εξορίζεται ως παρίας, αφού του έχει φορεθεί ένα πλήθος προσβλητικών ταμπελών.

Σε επόμενη έρευνα που διεξήχθη από την Triantafyllidou (2000), προέκυψε ότι η εθνικότητα είναι ο σημαντικότερος παράγοντας ανάλογα με τον οποίο οι μετανάστες γίνονται αντιληπτοί από τους Έλληνες. Πιο συγκεκριμένα, με βάση την εθνικότητα γίνεται ο διαχωρισμός ανάμεσα σε αυτούς και τους μετανάστες αλλά και τους ομογενείς παλιννοστούντες, αλλά επίσης με βάση αυτής τους δίνονται και διάφορα χαρακτηριστικά. Επιπρόσθετα, οι Πόντιοι Έλληνες θεωρούνταν ως πρόσφυγες που επέστρεψαν στην χώρα τους, ενώ η Βορειοηπειρώτες «περίπου Έλληνες».

Στην έρευνα των Marvakis, Parsanoglou & Psaroudakis (2004), βρέθηκαν συγκεκριμένες κατηγορίες κατά τις οποίες ο μεταναστευτικός πληθυσμός βίωσε διακρίσεις. Ενδεικτικά, το 66% των συμμετεχόντων δήλωσε πως τους αρνήθηκε η αγορά ή ενοικίαση κατοικίας εξαιτίας του εθνικότητας τους. Το 52% ανέφερε άρνηση εργασίας για τον ίδιο λόγο. Το ίδιο ποσοστό καλύπτει και τα βιώματα προσβολών και παρενοχλήσεων στο χώρο εργασίας. Σχετικά με την μεταχείριση από υπηρεσίες, το 53% αναφέρει αρνητική μεταχείριση από την μεταναστευτική υπηρεσία, το 33% από την υπηρεσία κοινωνικής ασφάλισης και τέλος το 43% δηλώνουν άσχημη μεταχείριση κατά την επαφή τους με την Αστυνομία. Βρέθηκαν επίσης και διαφοροποιήσεις στην συχνότητα και τη φύση των διακρίσεων ανάλογα με την εθνικότητα, το φύλο και την γλωσσική ικανότητα.

Σχετικά με το έτος 2010 – 2011, η Shashati (2012) κάνει αναφορά στην εκμετάλλευση των μεταναστών στους αγροτικούς τομείς, εφόσον οι εργοδότες δεν τους παρέχουν ούτε τα βασικά εργατικά τους δικαιώματα. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση των γυναικών μεταναστριών, οι οποίες εκτός της εργασιακής εκμετάλλευσης, πέφτουν θύματα και φυλετικής βίας και διακρίσεων. Ο επόμενος τομέας που αναφέρεται, είναι αυτός της στέγασης. Όπως έχει προαναφερθεί, υπάρχει πληθώρα περιπτώσεων κατά τις οποίες οι ιδιοκτήτες σπιτιών αρνούνται να νοικιάσουν ή να πουλήσουν κατοικία σε άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο, με αποτέλεσμα τα άτομα αυτά να βρίσκουν καταφύγιο σε εγκαταλελειμμένα κτήρια στην περιοχή της Αθήνας, ζώντας σε άθλιες συνθήκες. Επιπλέον, εξαιτίας της ανικανότητας των μεταναστευτικών πολιτικών της Ελλάδας να νομιμοποιήσει και να εντάξει τον μεταναστευτικό πληθυσμό στον κοινωνικό ιστό, προκύπτει ο αποκλεισμός τους τόσο από την κοινωνία, όσο και τις υπηρεσίες υγείας. Η παροχή υπηρεσιών, δεν είναι δωρεάν καθώς είναι ανασφάλιστοι, και δίνεται μόνο σε περίπτωση αποτροπής βέβαιου θανάτου. Μεταξύ άλλων, έχουν παρατηρηθεί αρκετά περιστατικά φυλετικής βίας στοχευμένα κυρίως προς μετανάστες και άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Άξιο αναφοράς είναι και η άνοδος αντισημιτικών και νέο – Ναζιστικών κινημάτων στον Ελλαδικό χώρο.

Σύμφωνα με τους Dixon, Hawkins, Juan – Torres & Kimaram (2019), η Ελλάδα αποτελεί μια από τις Ευρωπαϊκές χώρες, που δείχνουν περισσότερη ενσυναίσθηση για τους μετανάστες/πρόσφυγες. Ενώ, θρέφουν περισσότερη «συμπάθεια» για τους πρόσφυγες παρά τους μετανάστες. Στην παρούσα μελέτη, διαπιστώθηκε πως μόνο το 21% των Ελλήνων θεωρεί ότι η μετανάστευση αποτελεί ένα θετικό φαινόμενο για τη χώρα τους, ενώ το 51% θεωρεί ότι η μετανάστευση επιβαρύνει οικονομικά την χώρα. Στο ίδιο μήκος κύματος, το 52% δηλώνει ότι η μετανάστευση δεν έχει εμπλουτίσει το πολιτισμικό τοπίο της Ελλάδας, ενώ σχετικά με τον τομέα της απασχόλησης το 77%

συμφωνεί στο ότι ο μεταναστευτικός πληθυσμός είναι πρόθυμος να εργαστεί περισσότερο από τους Έλληνες. Παράλληλα όμως, ανησυχεί πως αυτό το γεγονός δυσχεραίνει την εύρεση εργασίας για τους γηγενείς.

Η επόμενη έρευνα διενεργήθηκε το 2020, από τον Γεράκη (2020). Από τα πρώτα συμπεράσματα σχετικά με το μεταναστευτικό, ήταν ότι η «Η αύξηση των μεταναστευτικών ροών προκαλεί την αύξηση της ανησυχίας της ελληνικής κοινωνίας, διατηρεί υψηλά την αρνητική/φοβική στάση προς τους μετανάστες και δυσχεραίνει την άποψή της ως προς την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού». Παρακάτω, αυτή η δήλωση επιβεβαιώνεται από το γεγονός, ότι το 74,4% των Ελλήνων θεωρεί την παρουσία των μεταναστών ως το αίτιο της αύξησης της εγκληματικότητας, και το 60% της αύξησης της ανεργίας. Στην συνέχεια, αναφορικά με το μέλλον των εν λόγω μεταναστών στην Ελλάδα, το 29,6 % επιθυμεί την προώθηση τους σε επόμενη χώρα, το 27,9% την άμεση απέλαση ή την διαμονή τους για σύντομο διάστημα σε κέντρα κράτησης πριν την προώθηση τους στην επόμενη χώρα. Ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί, ότι 8 στους 10 Έλληνες αντιτίθενται στην πλήρη ή σταδιακή ενσωμάτωση των μεταναστών.

Σχετικά με τα προαναφερθέντα νέο-Ναζιστικά κινήματα, ένα από τα πιο έντονα από αυτά υπήρξε το εθνικιστικό κόμμα της Χρυσής Αυγής, το οποίο απέκτησε εξουσία με την εισαγωγή του στην Ελληνική Βουλή το 2010, έχοντας λάβει περίπου το 7% των ψήφων. Πολλοί θεωρούν αυτή την εξέλιξη ως την αφετηρία της εξουσίας της ακροδεξιάς στην Ελλάδα, αλλά η αλήθεια είναι ότι η Χρυσή Αυγή ήταν μια νέο-Ναζιστική και βίαιη ομάδα ήδη από τη δεκαετία του 1980. Η άνοδος της το 2010, θεωρείται αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, της ανικανότητας των μεταναστευτικών πολιτικών της χώρας, καθώς και της σιωπής της γενικής συνείδησής σχετικά με τα ξενοφοβικά και ρατσιστικά εγκλήματα του κόμματος (Takou, 2021). Η Χ.Α εκμεταλλεύτηκε τις σοβαρές οικονομικές δυσκολίες για να δικαιολογήσει την εθνικιστική και ρατσιστική πολιτική που προωθούσε, ενώ παράλληλα διενεργούσε κοινωνικές δράσεις, όπως αιμοδοσίες και τράπεζες τροφίμων «μόνο για Έλληνες». Παράλληλα, εργαλειοποιώντας τα Μ.Μ.Ε δημιουργούσε ψευδείς ειδήσεις τονίζοντας την απειλή των μεταναστών για τη χώρα, ενώ την ίδια στιγμή δωροδοκούσε νέα άτομα για να ασκούν βία προς μετανάστες/πρόσφυγες (Social Change Initiative, 2021).

Η άνοδος του κόμματος επήλθε την περίοδο των δεκαετιών 1990 και 2000, οι οποίες θεωρούνται ως το «Τρίτο Κύμα» εμφάνισης της ακροδεξιάς. Το βασικό σύνθημα αυτού του Κύματος είναι η εθνική προτεραιότητα των Ελλήνων σε συνδυασμό με μια αντί – μεταναστευτική και ισλαμοφοβική πολιτική. Έπειτα από την εκλογή της Χ.Α οργανώθηκαν ουκ ολίγες φορές ομάδες, οι οποίες υπό την καθοδήγηση του Ηλία Κασιδιάρη (μέλος της Χ.Α) φέροντας ρόπαλα, λοστούς και κράνη τρομοκρατούσαν, ξυλοκοπούσαν ακόμη και μαχαίρωναν μετανάστες και πρόσφυγες σε κοινή θέα στην ευρύτερη περιοχή της Ομόνοιας, με την ανοχή της αστυνομικών αρχών. Οι αρχές, είχαν υπάρξει πολλές φορές μάρτυρες των εν λόγω επιθέσεων αλλά χωρίς να δράσουν για την καταστολή τους. Μάλιστα, υπήρξαν επίσης και αρκετοί αρχιεπίσκοποι και αντιπρόσωποι της Εκκλησίας, που δήλωναν συμφωνία με τις πράξεις της Χ.Α (Takou, 2021).

Εξαιτίας της έξαρσης της ρατσιστικής βίας, το Δίκτυο Καταγραφής Ρατσιστικής Βίας (RVRN), ξεκίνησε να καταγράφει τα περιστατικά ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα, εφόσον δεν υπήρχε κάποιος επίσημος θεσμός καταγραφής τους. Στο

Δίκτυο καταγράφηκαν 383 ρατσιστικές επιθέσεις από το 2011 – 2013. Επίσης, «Το 2016, η Ελλάδα καταδικάστηκε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την αποτυχία της να ερευνήσει επαρκώς μια επίθεση με φυλετικά κίνητρα» (Social Change Initiative, 2021).

Φυσικά, τα θύματα των επιθέσεων αυτών δεν ήταν σε θέση να καταγγείλουν τους δράστες, εφόσον πολλοί από αυτούς ήταν παράνομοι μετανάστες ή πολλές φορές οι ίδιες οι αστυνομικές αρχές δεν ήταν πρόθυμες να βοηθήσουν στην διαδικασία. Η κατάσταση κλιμακώθηκε όταν το 2013, διαπράχθηκε η δολοφονία του αντιφασίστα Παύλου Φύσσα, ακολουθώντας τη δολοφονία του Σεχζάντ Λουκμάν από μέλη της Χ.Α (Τακου, 2021). Τέλος στο δράμα της Χ.Α έδωσε η καταδίκη του κόμματος έπειτα από πέντε έτη δίκης, τον Οκτώβριο του 2020, ως εγκληματική οργάνωση σε συνδυασμό με την φυλάκιση των ηγετικών μελών της για μια σειρά βίαιων εγκλημάτων (Souvlis & Vasilaki, 2022).

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2.1 Πολιτικές Κοινωνικής Ένταξης

Προτού προβούμε στην ανάλυση των πολιτικών ένταξης, είναι απαραίτητο να ορίσουμε την έννοια της κοινωνικής ένταξης. Σύμφωνα με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2018), «Ως κοινωνική ένταξη ορίζεται η διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας προσαρμογής των μεταναστών/μεταναστριών, των αιτούντων/αιτουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας καθώς και της κοινωνίας υποδοχής με στόχο τη δημιουργία κοινωνιών με ισχυρή συνοχή και την επίτευξη της συνύπαρξης με όρους ειρήνης και αλληλοκατανόησης» (σελ. 12). Οι Βαρουξή & Σαρρή (2012), προσθέτουν «η ένταξη είναι μια δυναμική, αμφίδρομη διαδικασία αμοιβαίας προσαρμογής» (σελ.20). Αυτό προϋποθέτει την αποδοχή των μεταναστών από την κοινωνία υποδοχής, όπως επίσης και την προθυμία των μεταναστών να ενταχθούν στον νέο κοινωνικό ιστό. Στην συνέχεια, αναφέρεται πως για την επίτευξη της ένταξης των μεταναστών είναι απαραίτητη η συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των διάφορων εθελοντικών ομάδων. Βασικά στοιχεία για την επιτυχία αυτού, αποτελούν και η ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των τοπικών κοινωνιών (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2018).

Γνωρίζοντας ήδη την έλλειψη αποφασιστικής μεταναστευτικής πολιτικής από το Ελληνικό κράτος κατά την μετατροπή της χώρας από χώρα αποστολής μεταναστευτικών ροών σε χώρα υποδοχής τους, αντιλαμβανόμαστε ότι και το θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών ήταν λειψό. Ως γνωστόν, η αφετηρία της μεταναστευτικής πολιτικής (ν. 1975/1991) αποβλέπει στον αποκλεισμό των μεταναστευτικών ροών από τη χώρα, γεγονός που προοικονομεί την απουσία πλαισίου για κοινωνική ένταξη. Αντίθετα, η οποιαδήποτε δράση ένταξης αποτελούσε

προσωπικό μέλημα των μεταναστών ή των δραστηριοποιούμενων ΜΚΟ. Τα Π.Δ 358/1997 και 359/1997 κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος, με την μόνη διαφορά πως προέβλεπαν την έκδοση προσωρινής άδειας διαμονής, η οποία παρείχε εξίσωση με τους γηγενείς σε εργασιακά ζητήματα (αμοιβή, όροι, συνθήκες, παροχές και ασφάλιση) για όσο βρισκόταν σε ισχύ. Έτσι, τα Π.Δ αυτά αποτέλεσαν την πρώτη απόπειρα της Ελλάδας να δεχτεί τους κατόχους άδειας διαμονής ως μέλη της κοινωνίας της (Παπακωνσταντής, 2013).

Το έτος 2001 διενεργήθηκε το δεύτερο πρόγραμμα ένταξης μεταναστών. Πρόκειται για έναν τριετή σχεδιασμό (έως το 2005), στα πλαίσια του οποίου οι πολίτες τρίτων χωρών θα εντασσόταν στην αγορά εργασίας, θα αποκτούσαν πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, θα διενεργούταν ανάπτυξη του διαπολιτισμικού διαλόγου καθώς και αναστολή της ξеноφοβίας και του ρατσισμού. Έπειτα από αυτό, ακολούθησε με τον ν. 3386/2005 η τρίτη προσπάθεια ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών στην Ελλάδα (Παπακωνσταντής, 2013). Ειδικότερα, οι προϋποθέσεις για την ένταξη στη χώρα ήταν οι εξής: α) πιστοποιημένη γνώση της Ελληνικής, β) επιτυχή συμμετοχή σε προγράμματα Ελληνικής ιστορίας, κουλτούρας, γ) επαγγελματική ενσωμάτωση και δ) ενεργή κοινωνική συμμετοχή (Leivaditi, Papatzani, Ilias & Petraco, 2020).

Η πρώτη ουσιαστική και οργανωμένη απόπειρα έγινε την περίοδο 2007 – 2013, με περίοδο εφαρμογής 2009 – 2015. Έτσι, το 2007 λαμβάνει χώρα το πρώτο «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την ομαλή προσαρμογή και κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ελληνική Επικράτεια». Μέσω του προγράμματος θα ήταν δυνατή η καταγραφή της κατάστασης ένταξης, των προβλημάτων, ο καθορισμός των προτεραιοτήτων της μεταναστευτικής πολιτικής και τέλος η συνεργασία με τις χώρες καταγωγής των μεταναστών (Παπακωνσταντής, 2013).

Η πολιτική κοινωνικής ένταξης της Ελλάδας παρέμεινε η ίδια μέχρι τον Ιανουάριο του 2012, όπου παρουσιάστηκε το Σχέδιο «Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη Πολιτών Τρίτων Χωρών 2012 – 2015». Στόχος του προγράμματος, ήταν η οργάνωση των πολιτικών ένταξης, η εξασφάλιση της επιτυχίας των μεταναστευτικών δράσεων καθώς και η εξοικονόμηση πόρων για εθνικές κοινωνικές πολιτικές. Συμπληρωματικοί στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής είναι η καλύτερη παροχή υπηρεσιών και κοινωνικών υποδομών, ενώ παράλληλα δίνεται έμφαση στην εκπαίδευση των ανήλικων μεταναστών (Παπακωνσταντής, 2013).

Το δεύτερο ολοκληρωμένο πρόγραμμα που ακολούθησε, είναι αυτό της Εθνικής Στρατηγικής για την Ένταξη του 2018. Το νέο αυτό πρόγραμμα αντιμετώπιζε την διαδικασία της ένταξης από την κοινωνική οπτική γωνία, στοχεύοντας στην προσαρμογή της στην κατάσταση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας. Βασικό μέλημα της, ήταν η ανάπτυξη διαλόγου, συνεργασίας και κατανόησης, σε συνδυασμό με την εξασφάλιση του σεβασμού και της διατήρησης των δικαιωμάτων όλων των κατοίκων της Ελλάδας, ανεξαρτήτως εθνικού υποβάθρου. Εκτός των παραπάνω παραμέτρων, είχε ως στόχο την διευκόλυνση πρόσβασης στην εκπαίδευση, την αγορά εργασίας και τις δημόσιες υπηρεσίες (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018).

Επιπρόσθετα, ένα από τα σημαντικότερα όργανα στην προσπάθεια κοινωνικής ένταξης των μεταναστών αποτέλεσε ο θεσμός των Συμβουλίων Ένταξης Μεταναστών, ο οποίος θεσπίστηκε με βάση τις διατάξεις του ν. 3852/2010 («Πρόγραμμα

Καλλικράτης») (Παπακωνσταντής, 2013). Αποτελούν ένα συμβουλευτικό όργανο, το οποίο φροντίζει για την καταγραφή και την διερεύνηση ζητημάτων αναφορικά με την διαβίωση των μεταναστών στους διάφορους δήμους (Σαρρής, 2012). Βέβαια, δεν είναι η πρώτη φορά εφαρμογής ενός τέτοιου σχεδίου, καθώς σύμφωνα με τον ν.3463/2006, οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές υποχρεούνται να διαβουλεύονται σε μεικτές ομάδες, οι οποίες φυσικά θα εμπεριέχουν και αλλοδαπούς, ειδικά όταν αφορά θέματα «γενικού ενδιαφέροντος», προγράμματα δράσης και κανονιστικές πράξεις (Σαρρής, 2012).

Τέλος, το έτος 2020 οι φορείς που διαχειρίζονται τα ζητήματα κοινωνικής ένταξης των μεταναστών είναι α) το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, β) το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, γ) το Υπουργείο Εσωτερικών, δ) οι τοπικές διοικήσεις μέσω του Συμβουλίου Ένταξης Μεταναστών των διαφόρων δήμων. Ενώ, σε τοπικά επίπεδα, πολλές φορές συντελείται συνεργασία των ΜΚΟ με τις διάφορες τοπικές διοικήσεις. (Leivaditi et al., 2020).

2.2 Επαγγελματική Ένταξη

Η κοινωνική ένταξη των μεταναστών αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, η οποία συμπεριλαμβάνει στα πλαίσια της και την ένταξη σε άλλες πτυχές του δημόσιου βίου. Ειδικότερα, ως πρώτο σημείο ανάλυσης θα παρουσιαστεί η επαγγελματική ένταξη του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ελλάδα. Οι Bagavos & Kourachanis (2020) κάνουν αναφορά στον ασταθή χαρακτήρα των πολιτικών σχετικά με την επαγγελματική ένταξη των μεταναστών, καθώς και την απουσία αρωγής από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης. Προσθέτουν επιπλέον, ότι η εικόνα αυτή αντικατοπτρίζει γενικότερα την τάση των ελληνικών δημόσιων υπηρεσιών, να αμελούν ένα μεγάλο ποσοστό των ενταξιακών υπηρεσιών που θα έπρεπε να προσφέρουν.

Στην συνέχεια, τα προγράμματα ένταξης στην αγορά εργασίας που διενεργούνται από το Υπουργείο Απασχόλησης έχουν ως κύριο στόχο τους την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, χωρίς καμία μέριμνα όμως για την ένταξη των μεταναστών στους πρωτογενείς και δευτερογενείς κλάδους εργασίας. Το αποτέλεσμα τους εν τέλει, είναι αυτό μιας ημιτελούς ένταξης με ιδιαίτερα επιφανειακό χαρακτήρα (Παπαδοπούλου, 2009). Στην έρευνα της Παπαδοπούλου (2009) τονίζεται η σημασία της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας για την εύρεση νόμιμης εργασίας, με καλύτερες προοπτικές κατ' επέκταση της επίτευξης της επαγγελματικής ένταξης, ενώ η απουσία της είχε τα αντίθετα αποτελέσματα.

Οι πρώτες βάσεις για την επαγγελματική ένταξη των μεταναστών τέθηκαν με τον ν. 1975/2001, ο οποίος προέβλεπε την πρόσκληση μεταναστών εργατών από εργοδότες για εργασία σε τομείς στους οποίους υπήρχε έλλειψη προσωπικού. Η διαδικασία αυτή ονομαζόταν μετάκληση, και αποτελούσε μια ιδιαίτερα χρονοβόρα γραφειοκρατική διαδικασία γεγονός που απωθούσε τους εν λόγω εργοδότες να την χρησιμοποιήσουν (Triantafyllidou, 2013).

Παρόλο που ο μεταναστευτικός πληθυσμός αποτελεί ένα πολύ ισχυρό γρανάζι στην ελληνική αγορά εργασίας και ειδικότερα στον χειρωνακτικό τομέα, οι μισθοί που δίνονται σε αυτόν δεν συνάδουν με αυτούς των Ελλήνων. Στην ανάλυση των δεδομένων IKA 2011, από την Triantafyllidou (2013) διαπιστώνεται ότι οι μισθοί των μεταναστών εργαζόμενων εμφανίζουν 30% απόκλιση από αυτούς των γηγενών.

Επιπλέον, τα ευρήματα της Triantafyllidou (2013), υποδεικνύουν πως είναι συχνό φαινόμενο οι μετανάστες κατά την είσοδο τους στην χώρα να είναι άνεργοι και να στηρίζονται σε ομοεθνείς τους που γνώρισαν στην Ελλάδα (όπως επίσης και Bagavos & Kourachanis, 2020). Αρχικά, ξεκινούν ως πλανόδιοι και στη συνέχεια αν είναι τυχεροί ή έχουν ένα δίκτυο επαφών ίσως βρουν εργασία σε μικρά εργοστάσια.

Έχοντας θέσει την γενικότερη εικόνα σχετικά με την επαγγελματική ένταξη των μεταναστών, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στους πιθανούς παράγοντες που προκαλούν την κατάσταση αυτή. Αρχικά, ένα από τα πρώτα εμπόδια που αντιμετωπίζει αυτή η κοινωνική ομάδα είναι η αναγνώριση των δεξιοτήτων τους, τόσο ακαδημαϊκών ή μη στο ελληνικό πλαίσιο. Έπειτα, το γλωσσικό εμπόδιο σε συνδυασμό με την ελλιπή εκπαίδευση τους εντός της νέας χώρας, έχει ως αποτέλεσμα πολλές φορές την «προώθηση» τους στα χαμηλότερα στρώματα της επαγγελματικής πυραμίδας, λαμβάνοντας έτσι χαμηλούς μισθούς, χωρίς παροχές και κατάλληλες συνθήκες εργασίας, όπως έχουμε προαναφέρει. Επιπρόσθετα, η γενικότερη οικονομική κρίση που μαστίζει την ελληνική κοινωνία δυσκολεύει τον μεταναστευτικό πληθυσμό στην εύρεση εργασίας (Sirius, 2019).

Τέλος, η σημαντικότερη εξέλιξη στον τομέα της εργασίας μεταναστών στην Ελλάδα, αποτέλεσε ο ν. 4251/2014 στα πλαίσια του οποίου δύναται η έκδοση άδειας διαμονής για εργασία, όπως επίσης διευκρινίζονται οι τρόποι εισόδου στη χώρα για τον προαναφερθέντα σκοπό. Παράλληλα, με βάση τον ίδιο νόμο εκδίδεται ανά δύο χρόνια μια Κοινή Υπουργική Απόφαση, η οποία προβλέπει τον επιτρεπόμενο αριθμό πολιτών τρίτων χωρών και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για εργασία (Ministry of Labour and Social Affairs, nd).

2.3 Στέγαση

Ως αφετηρία της συγκεκριμένης ενότητας θα αποτελέσει η παραδοχή πως δεν έχει θεσμοθετηθεί νομικό πλαίσιο για την στέγαση ατόμων με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Βέβαια, την έλλειψη αυτού προσπαθούν να καλύψουν διάφορες ενέργειες, όπως ήταν αυτή της ίδρυσης του Τμήματος Προστασίας Ευάλωτων ομάδων. Βασικό του μέλημα ήταν η οικονομική προστασία και αρωγή ατόμων όπως πρόσφυγες, μετανάστες κ.α. Στις περισσότερες περιπτώσεις όμως, η κάλυψη των αναγκών στέγασης μεταναστών δεν είναι δυνατή από τις μεμονωμένες αυτές απόπειρες. Ως αποτέλεσμα αυτού, ένα μεγάλο μέρος του μεταναστευτικού πληθυσμού είναι άστεγο και άπορο.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως οι οποιεσδήποτε ενέργειες για την αρωγή των μεταναστών αφορούν αυστηρά τους νόμιμους μετανάστες. Ως εκ τούτου οι μετανάστες δίχως χαρτιά αποκλείονται από τους ιστούς

αρωγής, και κατά την είσοδο τους στη χώρα ένα ποσοστό αυτών υποπέφτει σε ιδιαίτερα δεινές καταστάσεις διαβίωσης.

Εξαιτίας της ανάγκης εργατικού δυναμικού κατά την περίοδο 1900 – 2000, από την ελληνική αγορά εργασίας πολλοί μετανάστες κατάφεραν να βρουν σύντομα εργασία, να αποταμιεύσουν και έπειτα να εξασφαλίσουν στέγαση μόνοι τους. Σε αρχικό στάδιο τα καταλύματα που μπορούσαν να εξασφαλίσουν ήταν αφιλόξενα υπόγεια και πολλές φορές, τα μοιραζόταν με μεγάλο αριθμό ατόμων (Ψημμένος, 1995).

Στην συνέχεια, θα γίνει σύντομη αναφορά σε κάποιες πρωτοβουλίες στέγασης που έλαβαν χώρα τα περασμένα χρόνια. Αρχικά, το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας αποτέλεσε έναν από τους κύριους φορείς που δραστηριοποιήθηκαν στην αρωγή των παλιννοστούντων ομογενών, με την έκδοση του ποσού των 176,08€ κατά την είσοδο τους στη χώρα, και επιπρόσθετα το ποσό 117,39€ για την υποστήριξη των πρώτων τους εξόδων. Επόμενο πρόγραμμα του Υπουργείου, αποτέλεσε το Πρόγραμμα Λαϊκής Στέγασης. Σκοπός του ήταν η στέγαση των αστέγων και άπορων οικογενειών. Μια από τις προϋποθέσεις του προγράμματος, ήταν η κατοχή ελληνικής ιθαγένειας, γεγονός που απέκλειε ένα σημαντικό κομμάτι του μεταναστευτικού πληθυσμού, που είχε ανάγκη στέγασης (Dimitrakopoulos, 2003).

2.4 Πολιτικές Εκπαίδευσης

Μια πτυχή ζωτικής σημασίας κατά την διαδικασία κοινωνικής ένταξης τόσο των ενήλικων όσο και των ανήλικων μεταναστών στον κοινωνικό ιστό της Ελλάδας, είναι αυτή της εκπαίδευσης. Στη συγκεκριμένη υποενότητα θα μελετηθεί η εκπαίδευση των μεταναστών, καθώς και των απόψεων καθηγητών – δασκάλων πάνω στο θέμα. Ειδικότερα, όπως υποστηρίζει η Mattheoudakis (2005) «η εκμάθηση της ελληνικής αποτελεί επιτακτική ανάγκη έτσι ώστε να επιτευχθεί η πλήρης συμμετοχή στο κοινωνικό, οικονομικό και επαγγελματικό επίπεδο» (σελ. 323). Για αυτό το σκοπό το Υπουργείο Εργασίας συντέλεσε κατά την περίοδο 2001 – 2003 την οργάνωση 75 κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης για όσους παλιννοστούντες ομογενείς επιθυμούσαν να μάθουν ή να βελτιώσουν την γνώση των Ελληνικών τους. Έπειτα από την ολοκλήρωση των διδακτικών ωρών, ήταν υποχρεωτική η συμμετοχή στις εξετάσεις του Πτυχίου στην Ελληνική, ενώ παράλληλα δινόταν και ένα ποσό αναλογικό της παρακολούθησης ωρών διδασκαλίας. Παράλληλα, ανάλογα προγράμματα προσφέρονται από διάφορα πανεπιστήμια της επικράτειας.

Επιπρόσθετα, προβλέπεται και η δυνατότητα φοίτησης σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, με σκοπό την απόκτηση ισότιμου τίτλου απολυτηρίου γυμνασίου, δίνοντας έτσι την δυνατότητα συνέχισης των σπουδών τους. Επίσης το 2013 διενεργήθηκε το πρόγραμμα « Εκπαίδευση των μεταναστών στην Ελληνική γλώσσα, την ελληνική ιστορία και τον πολιτισμό – Οδυσσέας», εκτός του σχολικού πλαισίου. Σκοπός του ήταν η αρωγή πολιτών της Ε.Ε και τρίτων χωρών στην διαδικασία απόκτησης γλωσσικών δεξιοτήτων και πολιτισμικής κατανόησης. Παρόμοιο πρόγραμμα, αποτελούν (Υ.Μ.Π, 2018). Τέλος, σύμφωνα με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων χρειάζεται να αναφερθεί η δυνατότητα εκμάθησης της Ελληνικής σε: α) Κέντρα Ένταξης Μεταναστών, β) Εκπαιδευτικά Κέντρα Ένταξης του Προγράμματος HELIOS, γ) Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, δ)

Διδασκαλείο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ε) Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, και ζ) Μ.Κ.Ο.

Επόμενος άξονας ανάλυσης θα αποτελέσει η εκπαίδευση των παιδιών μεταναστών. Αρχικά, ο ν. 1404/ 1983 αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της εναλλακτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Ειδικότερα, προέβλεπε την δημιουργία τάξεων υποδοχής για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των επαναπατρισμένων Ελλήνων μαθητών από την Γερμανία, τις Η.Π.Α, τον Καναδά και την Αυστραλία. Στην συνέχεια, με το Π.Δ 1789/1999 οι εν λόγω τάξεις μπορούσαν να συμπεριλάβουν και τους αλλογενείς μαθητές στο πρόγραμμα τους. Οι τάξεις υποδοχής διακρινόταν σε τάξεις Υποδοχής Ι και τάξεις Υποδοχής ΙΙ. Η πρώτη κατηγορία απευθυνόταν σε μαθητές με ελάχιστη ή καθόλου γνώση της ελληνικής ενώ η δεύτερη κατηγορία απευθυνόταν στους μαθητές οι οποίοι είχαν παρακολουθήσει τις τάξεις Υποδοχής Ι για διάστημα 2 ετών και παρόλα αυτά είχαν μαθησιακές ελλείψεις. Η φοίτηση στις τάξεις Υποδοχής ΙΙ προβλεπόταν για διάστημα ενός έτους (Τrouki, 2012).

Παρόλα αυτά, ο νόμος ο οποίος καθιέρωσε και επίσημα την διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα ήταν ο ν. 2413/1996, βάση του οποίου ιδρύθηκαν τα Διαπολιτισμικά Σχολεία. Για την εφαρμογή του νόμου διενεργήθηκε η μετονομασία 26 σχολικών μονάδων στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη, ωστόσο έπειτα από αυτό δεν ακολούθησαν περαιτέρω οδηγίες για το τι σημαίνει τελικά η διαπολιτισμική εκπαίδευση και πώς τα εν λόγω σχολεία μπορούν να λειτουργήσουν με βάση αυτή. Έτσι, σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα της Trouki (2012) υπήρξε σύγχυση σχετικά με τον ρόλο και την αποστολή των διαπολιτισμικών σχολείων. Ως αποτέλεσμα κάθε ένα από αυτά τα σχολεία λειτουργούσε διαφορετικά από το άλλο, καθώς η εκπαίδευση γινόταν με βάση το πώς εκλάμβανε ο/η εκάστοτε διευθυντής/ντρια την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως τα διαπολιτισμικά σχολεία ακολουθούσαν το ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, παρόλο τον εναλλακτικό χαρακτήρα τους (Trouki, 2012). Το 2016 συντέθηκε ο ν. 4415/2016, ο οποίος ενίσχυσε τον νόμο του 1996, ιδρύοντας παράλληλα το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, αποστολή του οποίου είναι ο έλεγχος της ένταξης των παιδιών (μεταναστών) στο σχολείο (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008). Τέλος, σύμφωνα με το στατιστικό δίκτυο Eurydice της Ευρωπαϊκής Κομισιόν (last update 27 November 2023), τον Νοέμβριο του 2023 καταγράφεται στην Ελλάδα η λειτουργία 13 Ολοήμερων Δημοτικών σχολείων Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, 77 Ολοήμερων Σχολείων Μειονοτικής Εκπαίδευσης, 26 μειονοτικών Δημοτικών, 7 Γυμνασίων Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, 1 Γυμνασίου Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης με λυκειακές τάξεις, 2 Γυμνασίων μειονοτικής εκπαίδευσης με λυκειακές τάξεις, 2 Μουσουλμανικών Ιεροσπουδαστηρίων και 4 Λυκείων Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Επιπρόσθετα, έχει προκύψει το πρόβλημα πως πολλοί αλλοδαποί μαθητές εγγράφονται στα κοινά σχολεία αλλά λόγω της έλλειψης κατάρτισης των εκπαιδευτικών να διαχειριστούν το νέο πολυπολιτισμικό πορτραίτο της Ελλάδας η εκπαιδευτική διαδικασία δεν τελείται ορθά. Επιπλέον, επικρατεί μια ελληνοκεντρική προσέγγιση, η οποία δεν επιτρέπει την ανάπτυξη της μητρικής γλώσσας των παιδιών των μεταναστών, παρόλο που η ανάπτυξη της έχει αποδειχθεί ότι συμβάλλει στην καλύτερη εκμάθηση και κατανόηση της ελληνικής (Trantafyllidou & Gropas, 2007). Άξιο αναφοράς είναι πως πολλές φορές η αδυναμία της εκπαιδευτικής πολιτικής να υποστηρίξει τις ανάγκες

των μαθητών, οδηγεί στη σχολική αποτυχία και την εγκατάλειψη της εκπαίδευσης (Χατζησωτηρίου & Ξενοφώντος, 2014, Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008).

Τελικό κομμάτι της ενότητας θα αποτελέσουν οι απόψεις των καθηγητών – δασκάλων, αναφορικά με την παρουσία των μεταναστών στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ως αρχική πηγή θα χρησιμοποιηθεί η εμπειρική έρευνα του Gogonas (2010), εκ της οποίας διαφαίνεται πως οι συνεντευξιαζόμενοι καθηγητές θεωρούν τις γλώσσες των μαθητών «πρόβλημα» προς επίλυση, αποθαρρύνοντας παράλληλα την χρήση της μητρικής τους γλώσσα ακόμα και στο σπίτι. Επιπρόσθετα, διαφαίνεται πως οι 13 από τους 30 καθηγητές χρησιμοποιούν διαπολιτισμικές προσεγγίσεις διδασκαλίας, όπως επίσης αποφεύγουν να θίγουν το θέμα των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων στη σχολική αίθουσα. Συμπληρωματικά, η έρευνα των Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη (2008) υποδεικνύει πως η άποψη των εκπαιδευτικών σχετικά με τον αριθμό των μεταναστών στα σχολεία διαφέρει ανάλογα με την βαθμίδα, αν και γενικά υπάρχει η παραδοχή, πως ο αριθμός είναι μεγάλος αλλά δεν δημιουργεί πάντοτε πρόβλημα. Τέλος, τάσσονται αντίθετα με την θέσπιση ξεχωριστών σχολείων εξ ολοκλήρου για αυτούς τους μαθητές και τονίζουν την επιτακτική ανάγκη λήψης μέτρων για την υποστήριξη τόσο των ίδιων όσο και των μαθητών.

2.5 Κοινωνικός Αποκλεισμός

Θέμα της τελευταίας ενότητας του κεφαλαίου, θα αποτελέσει ο κοινωνικός αποκλεισμός, και πως αυτός διαφαίνεται στους τομείς της εργασίας, στέγασης, εκπαίδευσης και μεταχείρισης από δημόσιες υπηρεσίες. Αρχικά, ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε « μια κατάσταση απουσίας ή αφαίρεσης κοινωνικών, πολιτικών, και ατομικών ακόμα δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, ο κοινωνικός αποκλεισμός προβάλλει ως κοινωνική σχέση νομικής ή και θεσμικής έλλειψης ή περιστολής της αρχής της καθολικότητας στη χρήση ορισμένων δικαιωμάτων. Αποτελεί μια σχέση έλλειψης ή περιστολής της δυνατότητας για συμμετοχή στις διαμορφωμένες και αποδεκτές μορφές πράξης, κοινωνικών σχέσεων και επικοινωνίας που συμβάλλουν στην κατάκτηση ενός μεγαλύτερου επιπέδου ελευθερίας του ανθρώπου» (Πλειός, 1998, σελ. 73)

Έπειτα, «το ελληνικό κράτος έχει μεγάλη εμπειρία στη διακριτική και ενίοτε εξευτελιστική μεταχείριση των μειονοτήτων του» (Μαρβάκης, 2004, σελ. 5). Η μεταναστευτική πολιτική δημιουργεί ένα επισφαλές κλίμα προσωρινότητας, ενώ παράλληλα προβαίνει στην εγκληματοποίηση όλων όσων δεν κατάφεραν να γίνουν «νόμιμοι» είτε λόγω της πυκνής γραφειοκρατίας, είτε άλλων παραγόντων (Μαρβάκης, 2004, Karydis, 1996).

Παραδείγματα αυτού αποτελεί ο αποκλεισμός τους από συνθήκες ασφάλειας και σεβασμού, ενώ παράλληλα τους αρνούνται τα δικαιώματα της ασφάλισης και της καταβολής αμοιβών, σε συνδυασμό με την καθιέρωση ενός άτυπου χαρακτήρα απασχόλησης, δίχως συμφωνητικά (Μαρβάκης, 2004, Iosifides & King, 1998).

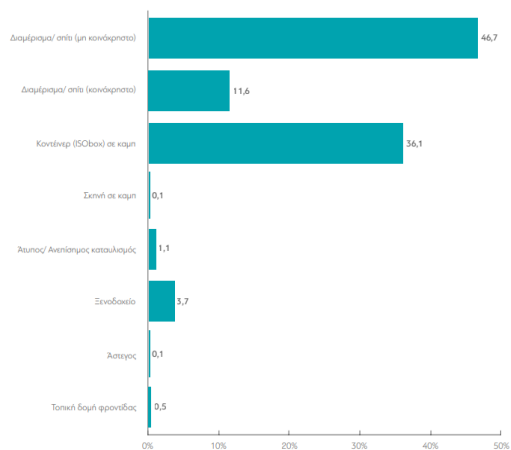
Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές που έχει προκύψει η στέρηση διεκδίκησης μιας θέσης εργασίας λόγω της εθνικότητας τους ή η επαγγελματική ανέλιξη (Marvakis et al., 2004). Συχνό φαινόμενο αποτελεί και, ο «εξαναγκασμός» των μεταναστών να εργαστούν σε θέσεις οι οποίες είναι πολύ κατώτερες σε σχέση με τα προσόντα τους, διότι δεν επιθυμούν να εργαστούν οι γηγενείς σε αυτές (Hatziprokopiou, 2005).

Επόμενος άξονας, αποτελεί αυτός της στέγασης. Ειδικότερα, η διακρίσεις στην διαδικασία εύρεσης στέγασης είναι τακτικό φαινόμενο, ενώ έχει παρατηρηθεί η άρνηση ενοικίασης σε άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ως αποτέλεσμα, οι μετανάστες καταλήγουν να στεγάζονται σε υποβαθμισμένες περιοχές και καταλύματα. Η συγκέντρωση τους σε αυτές τις περιοχές τους καταστούν ως παρίες της κοινωνίας, ενώ παράλληλα οι γηγενείς τους αποδοκιμάζουν λόγω της κατοικίας τους σε αυτές. Επιπρόσθετα, οι μετανάστες αναφέρουν πως οι δύο κύριοι λόγοι μετακίνησης τους είναι η δυσарέσκεια αναφορικά με τις συνθήκες ζωής στις προαναφερθείσες περιοχές αλλά και οι εξώσεις. Παράλληλα, αναφέρονται στον μόνιμο έλεγχο των ιδιοκτητών και στις εισβολές στο προσωπικό τους χώρο (Iosifies & King, 1998, Marvakis et al., 2004, Γεωργακόπουλος(ΔιαΝεοσις, 2020).

Έπειτα, στον τομέα των δημόσιων υπηρεσιών, οι Marvakis et al. (2004) αναφέρουν πως ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών, δέχτηκε αρνητική μεταχείριση από την υπηρεσία μετανάστευσης, το γραφείο κοινωνικής ασφάλισης, οργανισμούς εργασίας καθώς και από τις αστυνομικές αρχές. Επιπρόσθετα, στον χώρο της πρόνοιας οι μετανάστες εξαρτώνται από προσωπικές πρωτοβουλίες εφόσον δεν λαμβάνουν υποστήριξη από τις δημόσιες δομές (Μαρβάκης, 2004). Παρόμοιες συνθήκες επικρατούν και στον τομέα της εκπαίδευσης, όπου οι ξеноφοβικές απόψεις καθηγητών και μαθητών (Gogonas, 2010, Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008) δυσχεραίνουν την ένταξη των μεταναστών μαθητών, όπως επίσης και η έλλειψη των απαραίτητων δεξιοτήτων από τους καθηγητές. Έτσι, πολλοί μαθητές δεν δύνανται να συνεχίσουν την φοίτηση τους στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Με βάση τα παραπάνω, ο Μαρβάκης (2004) αναφέρει πως η συνεχής εξάσκηση αυτού του τρόπου αντιμετώπισης, εθίζει την

ελληνική κοινωνία σε «επικίνδυνες πολιτικές και πρακτικές, οι οποίες υποσκάπτουν βασικά συστατικά του δημοκρατικού πολιτεύματος» (σελ. 8).

2.4. Σε τι είδους δομή μένεις σήμερα;

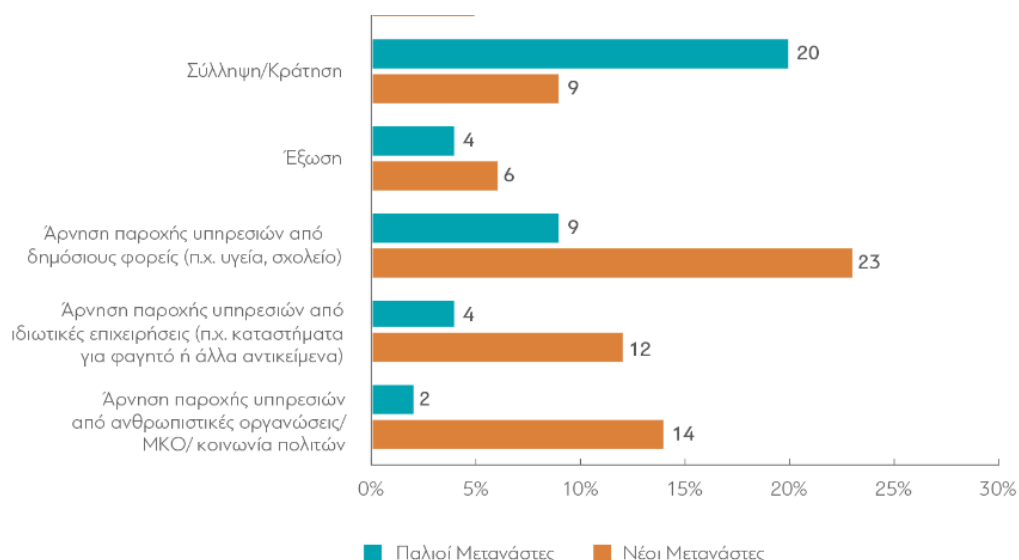

Πίνακας 2.4 Σε τι είδους δομή μένεις σήμερα;

	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΦΓΑΝΙΚΗ ΥΠΗΚΟΣΟΤΗΤΑ Η ΚΑΤΑΓΓΛΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΥΠΗΚΟΣΟΤΗΤΑ Η ΚΑΤΑΓΓΛΗ	ΓΕΩΡΓΙΑΝΗ ΥΠΗΚΟΣΟΤΗΤΑ Η ΚΑΤΑΓΓΛΗ	ΣΥΡΙΑΚΗ ΥΠΗΚΟΣΟΤΗΤΑ Η ΚΑΤΑΓΓΛΗ	ΝΕΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ (0-4 ΧΡΟΝΙΑ)	ΠΑΛΙΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ (5+ ΧΡΟΝΙΑ)
Διαμέρισμα/ σπίτι (μη κοινόχρηστο)	46,7	6,4%	97%	72,8%	4,4%	7,8%	84,1%
Διαμέρισμα/ σπίτι (κοινόχρηστο)	11,6	10,5%	3%	27,2%	5,4%	7,6%	15,6%
Κοντέινερ (ISObox) σε καμή	36,1	60,8%			87,3%	73,7%	
Σκηνή σε καμή	0,1				0,5%	0,3%	
Ψευδο/ Αντίσκημος καταυλισμός	1,1	5,3%				2,1%	
Ξενοδοχείο	3,7	15,2%			1,5%	7,6%	
Άστεγος	0,1	0,6%					0,3%
Τοπική δομή φροντίδας	0,5	1,2%			1%	1%	

	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΔΡΕΣ ΝΕΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ (0-4 ΧΡΟΝΙΑ)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΝΕΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΕΣ (0-4 ΧΡΟΝΙΑ)	ΑΛΛΟ ΝΕΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ (0-4 ΧΡΟΝΙΑ)	ΑΝΔΡΕΣ ΠΑΛΙΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ (5+ ΧΡΟΝΙΑ)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΑΛΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΕΣ (5+ ΧΡΟΝΙΑ)
Διαμέρισμα/ σπίτι (μη κοινόχρηστο)	46,7	5,5%	11,6%		90,4%	80,8%
Διαμέρισμα/ σπίτι (κοινόχρηστο)	11,6	5,9%	10,2%		8,8%	19,2%
Κοντέινερ (ISObox) σε καμή	36,1	76,3%	69,4%	100%		
Σκηνή σε καμή	0,1		0,7%			
Ψευδο/ Αντίσκημος καταυλισμός	1,1	2,1%	2%			
Ξενοδοχείο	3,7	8,9%	5,4%			
Άστεγος	0,1				0,7%	
Τοπική δομή φροντίδας	0,5	1,3%	0,7%			

Πίνακας 2 Γεωργακόπουλος, Θ., ΔιαΝεοσις, 2020. Γράφημα από την έρευνα με τίτλο: Οι Απόψεις των Μεταναστών και Προσφύγων (Παλαιών και Νέων) που Βρίσκονται στην Ελλάδα (Πανελλαδική Έρευνα, 20/1/2020).

Πίνακας 1 Γεωργακόπουλος Θ., ΔιαΝεοσις, 2020. Γράφημα από την έρευνα με τίτλο: Οι Απόψεις των Μεταναστών και Προσφύγων (Παλαιών και Νέων) που Βρίσκονται στην Ελλάδα (Πανελλαδική Έρευνα, 20/1/2020).

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.1 Αποσαφήνιση Ιθαγένειας και Παρόμοιων Εννοιών

Ως αφετηρία αυτού του κεφαλαίου, θα αποτελέσει η εμβάθυνση στις έννοιες της ιθαγένειας τόσο εθνικής όσο και ευρωπαϊκής, της εθνικότητας καθώς και της υπηκοότητας. Η εμβάθυνση αυτή είναι απαραίτητη, εφόσον έπειτα από την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας παρατηρήθηκε ότι υπάρχει σχετική σύγχυση αναφορικά με τις έννοιες αυτές. Αρχικά θα μελετηθεί η έννοια της ιθαγένειας, η οποία υιοθετήθηκε στα πλαίσια της Ευρώπης το 1919 (Oomen, 1997). Σύμφωνα με την Παπασιωπή – Πασιά (2019) αποτελεί τον «δημοσίου δικαίου δεσμό ενός ατόμου προς την πολιτεία, στον λαό της οποίας αυτός ανήκει» (σελ. 15). Επιπρόσθετα, τονίζεται ότι ο δεσμός αυτός «προσδίδεται από το κράτος και όχι από το έθνος» (σελ. 15). Η έννοια της ιθαγένειας υπάγεται στην αρχή της αποκλειστικής αρμοδιότητας, με βάση την οποία το κράτος ορίζει ποιοι θεωρούνται υπήκοοί του και ποιοι όχι. Τα σχετικά με την ιθαγένεια ζητήματα στην Ελλάδα, ρυθμίζονται από τον Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (Παπασιωπή – Πασιά, 2019).

Έπειτα, μια έννοια με την οποία συγγέεται η ιθαγένεια, είναι αυτή της εθνικότητας. Για την κατανόηση της είναι απαραίτητο να αναφερθούμε πρώτα στην σημασία του έθνους, το οποίο με βάση τον Oomen (1997) προέρχεται από τον λατινικό όρο *pasci*, ο οποίος σήμαινε μια εθνοτική – φυλετική ομάδα γεννημένη στο ίδιο μέρος και περιοχή. Στο ορισμό αυτό η Παπασιωπή – Πασιά (2019) προσθέτει και τις παραμέτρους της κοινής ιστορίας, κοινών παραδόσεων καθώς και γλώσσα και θρησκεία, τονίζοντας όμως την εθνική συνείδηση. Επιπλέον, το έθνος και το κράτος δεν ταυτίζονται (Παπασιωπή – Πασιά, 2019, Oomen, 1997), καθώς το έθνος δεν υπόκειται στο δίκαιο σε αντίθεση με το κράτος. Ως αποτέλεσμα, αντιλαμβανόμαστε ότι ούτε η εθνοτικότητα ταυτίζεται με την ιθαγένεια, εφόσον η εθνοτικότητα αποτελεί τον μη νομικό δεσμό των ατόμων προς ένα έθνος, ενώ η ιθαγένεια αναφέρεται στον νομικό δεσμό των ατόμων προς το κράτος. Τέλος, η ιθαγένεια χαρακτηρίζεται από μεταβλητότητα σε σχέση με την εθνικότητα που είναι «ισόβια» (Παπασιωπή – Πασιά, 2019).

Εν συνεχεία, αναφορικά με την έννοια της υπηκοότητας σημειώνεται ότι βάση του ελληνικού δικαίου ταυτίζεται με την έννοια της ιθαγένειας (Παπασιωπή – Πασιά, 2019, ΥΠΕΣ, 2013). Παρά την χρήση των δύο λέξεων ως ταυτόσημες, αναφέρεται πως η έννοια της υπηκοότητας περιγράφει μια σχέση τυφλής υπακοής σε έναν μονάρχη, καθώς και τις απαιτήσεις του κράτους από τους υπηκόους τους, των οποίων η υπακοή είναι ζωτικής σημασίας για την διαίωνιση αυτού του συστήματος. Από την άλλη πλευρά, η ιθαγένεια υποδηλώνει τα δικαιώματα των πολιτών (Παπασιωπή – Πασιά, 2011).

Τελευταία έννοια της ενότητας, είναι αυτή της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, η οποία έχει συμπληρωματική ιδιότητα στην εθνική ιθαγένεια (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022, Χατζηλουκάς, 2015). Ειδικότερα, η ευρωπαϊκή ιθαγένεια θεσπίστηκε από την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 (Χατζηλουκάς, 2015) και κατέχεται από κάθε πρόσωπο που αποτελεί πολίτη κράτους μέλους της ΕΕ. Μέσω αυτής, προβλέπονται και κάποια επιπρόσθετα δικαιώματα από αυτά της εθνικής ιθαγένειας. Κατ' επέκταση, πρόκειται για έναν δεσμό πολιτικής φύσεως χωρίς όμως να συνεπάγεται το «ανήκειν» σε έναν συγκεκριμένο λαό. Παράλληλα, τα θεμέλια του βρίσκονται «στην ύπαρξη ενός ευρωπαϊκού χώρου με πολιτικό χαρακτήρα, από τον οποίο προκύπτουν δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η ιδιότητα του πολίτη, δεδομένου ότι δεν προϋποθέτει την ύπαρξη

ευρωπαϊκού λαού, αυτονομείται εννοιολογικά από την ιθαγένεια» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022, σελ. 3).

Επίσης, με την κατοχής της επέρχονται και τα εξής: α) ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή των πολιτών στα κράτη μέλη, β) το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος διαμονής, γ) το δικαίωμα διπλωματικής προστασίας στο έδαφος τρίτων χωρών μέσω διπλωματικών ή προξενικών αρχών ενός άλλου κράτους μέλους, δ) το δικαίωμα υποβολής αναφορών γραπτώς σε οποιαδήποτε όργανα ή οργανισμούς της ΕΕ σε μια από τις γλώσσες των κρατών μελών με απάντηση στην ίδια γλώσσα και ζ) το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, με την επιφύλαξη ορισμένων προϋποθέσεων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022, σελ. 2 – 3). Τέλος, τονίζεται πως η ευρωπαϊκή ιθαγένεια «δεν επιβάλλει καμία υποχρέωση στους πολίτες της Ένωσης. Πρόκειται για σημαντική διαφορά μεταξύ ιθαγένειας της Ένωσης και ιθαγένειας ενός κράτους μέλους» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022, σελ. 4).

3.2 Προ – ισχύον Δίκαιο Ιθαγένειας

Χρησιμοποιώντας ως αφετηρία την ανάλυση του όρου «ιθαγένεια» και των συγγενών του, είναι ζωτικής σημασίας να αναφερθούμε στην πραγμάτωση του όρου αυτού στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο. Ως εκ τούτου, θα αναλυθεί το πως το καθεστώς ιθαγένειας ορίζει την ουσία του Έλληνα πολίτη ανά τα χρόνια. Ακρογωνιαίος λίθος του δικαίου ιθαγένειας της Ελλάδας, αποτέλεσαν οι διατάξεις των επαναστατικών Συνταγμάτων και ειδικότερα η Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χερσονήσου Ελλάδας. Η ψήφιση της έλαβε χώρα στις 15 Δεκεμβρίου 1821 στην Άμφισσα. Το κύριο χαρακτηριστικό της, αποτελούσε η θρησκευτική υπόσταση που απέδιδε στην ουσία του Έλληνα πολίτη, καθώς προέβλεπε πως Έλληνες θεωρούνταν όσοι διέμεναν στην Ελλάδα και είχαν Χριστιανική πίστη (Τσούκα, 2019, Χριστόπουλος, 2019, Anagnostou, 2011). Παρόλα αυτά, το δίκαιο ιθαγένειας είχε τα θεμέλια του στην αρχή της καταγωγής και το δίκαιο του αίματος (*jus sanguinis*), το οποίο προέβλεπε την απόκτηση της ιθαγένειας του γονέα από την στιγμή γέννησης του τέκνου, ασχέτως τόπου γέννησης (Βρέλλη – Βροντάκη, 2005).

Μεταρρυθμίσεις σχετικά με το προαναφερθέν Σύνταγμα, εισήγαγε το προσωρινό Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822), σύμφωνα με το οποίο η έμφαση μετακινούνταν από την καταγωγή και το έθνος, με απώτερο σκοπό την ενοποίηση του ελληνικού λαού. Παράλληλα, έδινε την δυνατότητα σε αλλογενείς χριστιανούς αλλά και φιλέλληνες να πολιτογραφηθούν εφόσον βέβαια, διέμεναν στην Ελλάδα (Τσούκα, 2019) για διάστημα πέντε ετών (Κερεντζή, 2016) ή συμμετείχαν στον απελευθερωτικό αγώνα (τιμητική πολιτογράφηση) (Τσούκα, 2019). Πρόσθετες προϋποθέσεις αποτελούσαν οι εξής: α) μη καταδίκη για αδίκημα για αυτό το διάστημα, β) απόκτηση ακινήτου, καθώς και γ) το ήθος (Κερεντζή, 2016). Συντέθηκε έτσι, η πρώτη ουσιώδης απόπειρα δημιουργίας ενός συστήματος πολιτογράφησης. Παρόμοιες προσεγγίσεις ακολούθησαν και τα Συντάγματα του Άστρους (1823) και της Τροιζήνας (1827) εμπλουτίζοντας την διαδικασία κτήσης ελληνικής ιθαγένειας (Τσούκα, 2019).

Διάδοχος των παραπάνω, αποτέλεσε ο Νόμος περί ελληνικής ιθαγένειας, ο οποίος ψηφίστηκε στις 16 Μαΐου 1835. Ο νόμος αυτός θεωρείται ως ο πρώτος νόμος σχετικά με το ζήτημα της ιθαγένειας στην Ελλάδα (Τσούκα, 2019, Χριστόπουλος, 2019). Η διαδικασία πολιτογράφησης που προέβλεπε ήταν η εξής: Ο (ενήλικος) ενδιαφερόμενος υπέβαλλε την αίτηση πολιτογράφησης στην Δημοτική Αρχή της περιοχής στην οποία επιθυμούσε να κατοικήσει, ενώ παράλληλα απαιτούταν η τριετής διαμονή στη χώρα και μη καταδίκη κατά το διάστημα αυτό. Τέλος, έπειτα από το πέρας της ορκοδοσίας ο ενδιαφερόμενος αποκτούσε την ελληνική ιθαγένεια η οποία όμως, δεν επεκτεινόταν στη σύζυγο και τα τέκνα του (Κερεντζή, 2016). Ο νόμος επικράτησε έως το 1856, όπου το ζήτημα της ιθαγένειας εντάχθηκε στα πλαίσια του Αστικού Νόμου, του οποίου οι προϋποθέσεις ήταν όμοιες (Τσούκα, 2019, Χριστόπουλος, 2019).

Η διαφορά του Αστικού Νόμου (1856) με τις προηγούμενες νομοθεσίες, έγκειται στην δυνατότητα που προσέφερε στα τέκνα του πολιτογραφούμενου να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια εφόσον είχαν γεννηθεί εντός δύο ή τριών χρόνων από την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης (Κερεντζή, 2016). Στην συνέχεια, από το 1856 έως τον πρώτο Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας το 1955 προέκυψαν μεταβολές στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας εξαιτίας της προσάρτησης των περιοχών Θεσσαλίας – Άρτας, καθώς και των Δωδεκανήσων, οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 1947. Οι προσαρτήσεις αυτές συντέλεσαν στην σύσταση της «αθρόας πολιτοποίησης», η οποία προέβλεπε την αυτόματη απονομή της ελληνικής ιθαγένειας στα άτομα των προσαρτημένων περιοχών (Χριστόπουλος, 2019, Τσούκα, 2019, Anagnostou, 2011).

Ένα άλλο γεγονός που προέκυψε σε αυτό το διάστημα αποτέλεσε η εφαρμογή του Διατάγματος του 1927, με βάση το οποίο εισήχθη για πρώτη φορά η αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας από το κράτος, σε περίπτωση που «Έλληνες υπήκοοι αλλογενείς, εγκατέλειπαν την Ελλάδα δίχως σκοπό επιστροφής. Η κατάσταση κλιμακώθηκε όταν το 1940 εισήχθη η παράμετρος «αναξιότητας», η οποία αναφέρεται στην αμφισβήτηση κατοχής του ελληνικού φρονήματος από τους «εαμοβούλγαρους, σλαβοσυμμορίτες, σλαβοκουμμουνιστές» καθώς και σε αυτούς που χρησιμοποιούσαν ξένα διαβατήρια για διάστημα πέντε ετών. Η παράμετρος αυτή, δικαιολογούταν από το Συμβούλιο της Επικράτειας όχι ως ποινή αλλά ως μέτρο προφύλαξης του κράτους από επικίνδυνα ή μη έμπιστα άτομα (Χριστόπουλος, 2019).

Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου στην Ελλάδα (1947 – 1991) προκύπτει ο όρος «σχεδόν ιθαγένεια» (quasi citizenship), ο οποίος αναφέρεται στην κατάσταση κατά την οποία συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων φέρουν τα πάντα που προσφέρει η ιθαγένεια, δίχως όμως το ουσιαστικό «ανήκειν» στην πολιτική κοινότητα της χώρας. Η ανάλογη κατηγορία της Ελλάδας, αποτελείται από τους κατόχους Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς, οι οποίοι θεωρούνται ως «σχεδόν πολίτες» ενώ παράλληλα είναι κάτοχοι διαβατηρίου δίχως ιθαγένεια. Αυτή η κατάσταση ανιθαγένειας συνεχίστηκε έως τα τέλη της δεκαετίας του '90 καθώς η θέση της ελληνικής πολιτείας προέβλεπε «καμία ιθαγένεια στους ομογενείς» (Χριστόπουλος, 2019)

Έπειτα, ακολούθησε ένα από τα σημαντικότερα σημεία αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο της ιθαγένειας, και ειδικότερα η σύνθεση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας το 1955 (Καραγιάννη, 2022). Σύμφωνα με τον ΚΕΙ οι προϋποθέσεις για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ήταν οι εξής: α) Υποβολή αίτησης πολιτογράφησης στο Δήμαρχο της περιοχής επιθυμητής κατοικίας, β) τριετής διαμονή στην Ελλάδα έπειτα από την υποβολή της αίτησης καθώς και γ) ηθικός χαρακτήρας.

Πολύ σημαντική προϋπόθεση ήταν επίσης, η μη καταδίκη για αδικήματα, όπως και στις προηγούμενες νομοθεσίες. Παρόλα αυτά, το διάστημα διαμονής στη χώρα μεταβλήθηκε στα πλαίσια του Α.Ν 481/68, με βάση τον οποίο προβλεπόταν είτε η οκταετής διαμονή εντός των δέκα τελευταίων ετών πριν την αίτηση πολιτογράφησης είτε η τριετής διαμονή από την υποβολή της αίτησης (Κερεντζή, 2016). Αναφορικά με τα τέκνα, ο ΚΕΙ προέβλεπε την αυτοδίκαια απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, με την προϋπόθεση ότι είχαν ηλικία κάτω των 20 ετών και ήταν άγαμα. Οι παροχές αυτές δεν ίσχυαν για την σύζυγο (Κερεντζή, 2016).

Διατηρώντας το κλίμα καινοτομίας, το 1984 συντελείται μια τομή στην ιστορία του δικαίου ιθαγένειας, με την εφαρμογή του ν. 1438/1984. Ο νόμος αυτός προέβλεπε για πρώτη φορά, την δυνατότητα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας από τη μητέρα και όχι μόνο εκ του πατρός. Συντελείται έτσι η συνταγματική εξίσωση τόσο των δύο φύλων όσο και του *sanguinis a patre* και *sanguinis a matre*. Σημαντική σημείωση, αποτελεί το γεγονός πως μέχρι τότε τα τέκνα αποκτούσαν την ιθαγένεια της μητέρας μόνο σε περιπτώσεις όπου είχαν γεννηθεί εκτός γάμου ή ο πατέρας ήταν ανιθαγενής. Ταυτόχρονα, λαμβάνει χώρα και η μεταρρύθμιση που προέβλεπε πως ο γάμος δεν θα αποτελούσε πλέον αιτία απόκτησης ή απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας, όπως ίσχυε μέχρι τότε (Χριστόπουλος, 2019, Anagnostou, 2011).

Οι πολλαπλές μεταρρυθμίσεις που δέχθηκε ο ΚΕΙ του 1955 επέφεραν την αντικατάσταση του με έναν νέο ΚΕΙ το 2004. Μια από τις βασικές αρχές που τον διέπε ήταν η αρχή του αίματος, σε συνδυασμό με την αρχή του εδάφους (*jus soli*) με σκοπό την αποφυγή ανιθαγένειας (Καραγιάννη, 2022). Σύμφωνα με τον νέο ΚΕΙ προϋποθέσεις της πολιτογράφησης αποτελούσαν: α) η ενηλικιότητα, β) η μη καταδίκη, γ) η μη εκκρεμότητα απόφασης απέλασης καθώς και δ) νόμιμη διαμονή δέκα ετών κατά την τελευταία δεκαετία πριν την υποβολή της αίτησης. Επιπλέον, «Η χρονική προϋπόθεση ήταν πέντε έτη κατά την τελευταία δεκαετία για τον ανιθαγενή αλλοδαπό ή τον αναγνωρισμένο πρόσφυγα, ενώ για τους συζύγους Ελλήνων με τέκνο, η χρονική προϋπόθεση ήταν τρία έτη από την τέλεση του γάμου. Χρονική προϋπόθεση δεν απαιτούνταν για τον αλλοδαπό που είχε γεννηθεί και διέμενε συνεχώς στην Ελλάδα και ε) η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και του πολιτισμού» (Κερεντζή, 2016, σελ. 51 – 52).

Την εφαρμογή του νέου ΚΕΙ, διαδέχθηκαν δύο ιδιαίτερα σημαντικές τροποποιήσεις αυτού. Πιο συγκεκριμένα, ο ν.3838/2010 και ο ν. 4332/2015 των οποίων τα περιεχόμενα είχαν έναν εξαιρετικά καινοτόμο χαρακτήρα (Κερεντζή, 2016, Καραγιάννη, 2022). Ξεκινώντας με την ανάλυση του ν. 3838/2010, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στην καινοτομία που εισήγαγε, η οποία είναι η πρώτη ουσιαστική ένταξη της αρχής του εδάφους (*jus soli*) στο ελληνικό δίκαιο της ιθαγένειας. Ως εκ τούτου, κατέστη δυνατή η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας για τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην ελληνική επικράτεια από αλλογενείς γονείς ή έπειτα από φοίτηση σε ελληνικό σχολείο. Βέβαια, αυτό ίσχυε εφόσον οι γονείς διέμεναν νόμιμα για πέντε έτη στην Ελλάδα ή σε περίπτωση που ένας από τους δύο γονείς δεν είχε συμπληρώσει το απαιτούμενο διάστημα, η αίτηση γινόταν με την συμπλήρωση του (Τσούκα, 2019).

Αναφορικά με την φοίτηση σε ελληνικό σχολείο ως εναλλακτική, απαιτούνταν η επιτυχής ολοκλήρωση έξι τάξεων του ελληνικού σχολείου και η υποβολή αίτησης εντός τριών ετών από την ολοκλήρωσή τους. Ειδικά, για τα τέκνα των οποίων οι γονείς δεν υπέβαλλαν αίτηση για απόκτηση ιθαγένειας, δύνανται να καταθέσουν την

αίτηση προσωπικά αφού ενηλικιωθούν. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε πως ο νόμος αυτός αποτελεί την πρώτη ουσιαστική ρύθμιση σχετικά με τους «μετανάστες δεύτερης γενιάς, ενώ παράλληλα συντελείται η αποσύνδεση της διαδικασίας κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας από την διαδικασία της πολιτογράφησης αλλά και από την ιθαγένεια των γονέων (Τσούκα, 2019). Παράλληλα, ο ν. 3838/2010 παρείχε το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι για τους μετανάστες στις τοπικές εκλογές, ενώ παράλληλα θέσπισε την κοινοποίηση της αιτίας απόρριψης απόκτησης ιθαγένειας στους ενδιαφερόμενους (Anagnostou, 2011).

Σύμφωνα με την Κερεντζή (2016) οι προϋποθέσεις πέρα του δικαίου του εδάφους και των παραπάνω ήταν οι εξής: «α) η ενηλικιότητα κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης πολιτογράφησης, β) η μη αμετάκλητη καταδίκη i) κατά το χρονικό διάστημα που αφορά την τελευταία δεκαετία πριν την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης για αδίκημα που τελέστηκε εκ δόλου και για το οποίο επιβλήθηκε ποινή τουλάχιστον ενός έτους είτε ii) ανεξαρτήτως χρόνου έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης σε ποινή τουλάχιστον έξι μηνών για συγκεκριμένα αδικήματα, γ) η μη ύπαρξη διαδικασίας απέλασης ή άλλη εκκρεμότητα με το καθεστώς νόμιμης παραμονής του στη χώρα, δ) πλήρωση συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος νόμιμης και συνεχούς διαμονής στη χώρα το οποίο ορίζεται ανά κατηγορία αλλοδαπών πολιτών σε i) επτά έτη ή σε ii) τρία έτη για συζύγους Ελλήνων με τέκνο, υπηκόους χωρών Ε.Ε., αναγνωρισμένους πολιτικούς πρόσφυγες, ανιθαγενείς και γονείς ανηλίκων τέκνων, τα οποία να απέκτησαν την Ελληνική Ιθαγένεια, λόγω γέννησης στην Ελλάδα, ε) η κατοχή συγκεκριμένου τύπου άδειας διαμονής, ζ) επαρκής γνώση της ελληνικής, η) ομαλή ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας και θ) η δυνατότητα ενεργούς και ουσιαστικής συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας» (σελ. 55 – 57). Απαιτούνταν επιπλέον, και το ποσό των 200 € για την υποβολή αίτησης, ενώ για τους υπηκόους της ΕΕ, τους πολιτικούς πρόσφυγες και τους ανιθαγενείς το ποσό ορίζεται στα 100 €. Τέλος, ο εν λόγω νόμος προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων και συγκρούσεων στις νομολογικές και πολιτικές κοινότητες λόγω του αντισυνταγματικού χαρακτήρα του. Μάλιστα, κρίθηκε πως ο νόμος αυτός παραβίαζε εννέα άρθρα του Συντάγματος (Τσούκα, 2019)

Εν συνεχεία η επόμενη ιδιαίτερα καινοτόμα μεταρρύθμιση του ΚΕΙ (2004), αποτέλεσε ο ν. 4332/2015 ο οποίος έδωσε μια οριστική λύση στο ζήτημα του προέκυψε από τον προηγούμενο νόμο. Η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας καθίσταται ακόμη δυνατή μέσω της γέννησης και φοίτησης στην Ελλάδα, αλλά αυτή τη φορά τα σχετικά μέτρα είναι αυστηρότερα. Ειδικότερα, προβλέπεται πως το τέκνο αποκτάει την ελληνική ιθαγένεια εφόσον έχει εγγραφεί στην Α΄ τάξη του δημοτικού σχολείου και παράλληλα συνεχίζει την παρακολούθηση του σχολείου κατά το διάστημα υποβολής της αίτησης. Επιπρόσθετα, ο ένας από τους γονείς είναι απαραίτητο να έχει συμπληρώσει πενταετή νόμιμη διαμονή στην Ελλάδα πριν τη γέννηση του τέκνου. Σε περίπτωση όπου το τέκνο γεννηθεί πριν την πενταετία τότε προβλέπεται η συμπλήρωση δεκαετούς διαμονής του γονέα στη χώρα (Καραγιάννη, 2022).

Τέλος, επόμενο μέτρο αποτελεί η νόμιμη διαμονή και του άλλου γονέα, κατέχοντας παράλληλα έναν τύπο άδειας διαμονής μακροχρόνιας διάρκειας. Τέλος, υπάρχει η δυνατότητα απόκτησης ελληνικής ιθαγένειας, τόσο από ενήλικους όσο και ανήλικους αλλογενείς, με την προϋπόθεση επιτυχούς ολοκλήρωσης είτε εννέα τάξεων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (εκτός της νηπιακής εκπαίδευσης) είτε έξι τάξεων

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Για τους ενήλικες αλλογενείς προβλέπεται επιπλέον, η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας εφόσον έχει προηγηθεί μόνιμη και νόμιμη κατοικία στην Ελλάδα, έχουν αποφοιτήσει από Τμήμα ή Σχολή ελληνικού ΑΕΙ ή ΤΕΙ και κατέχουν απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα (Καραγιάννη, 2022).

3.3 Ισχύον Δίκαιο και Τρόπος Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας

Έχοντας ολοκληρώσει την ιστορική αναδρομή του προ - ισχύοντος δικαίου, αντιλαμβανόμαστε τον ρευστό χαρακτήρα του δικαίου ιθαγένειας, εφόσον δέχεται συνεχώς μεταρρυθμίσεις έτσι ώστε να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της σημερινής κοινωνίας. Έτσι, φτάνουμε στο τελικό σημείο του κεφαλαίου με την ανάλυση του ισχύοντος δικαίου ιθαγένειας. Ειδικότερα, ο ν. 4735 αποτελεί την πιο πρόσφατη μεταρρύθμιση του ΚΕΙ, σε συνδυασμό με κάποιες μεταρρυθμίσεις του ν. 4873/2021. Η έκδοση του διεξήχθη στις 12 Οκτωβρίου 2020 στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Σκοπός του νόμου ήταν «η μείωση της γραφειοκρατίας και η επιτάχυνση της εξέτασης των αιτήσεων πολιτογράφησης, καθώς και η διασφάλιση της αντικειμενικότητας, της διαφάνειας και της ισονομίας στη διαδικασία πολιτογράφησης των αλλογενών αλλοδαπών» (Νόμος 4735/2020, άρθρο 2, σελ. 10781).

Στην συνέχεια, οι προϋποθέσεις πολιτογράφησης προβλέπουν: α) την επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής ιστορίας, γεωγραφίας, ελληνικού πολιτισμού, συνθηκών του ελληνικού λαού και του τρόπου λειτουργίας των θεσμών πολιτεύματος της χώρας, β) ικανότητα ενεργής συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας (καταργήθηκε με τον ν. 4873/2021) και γ) ομαλή ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Επιπλέον προβλέπεται η εξακρίβωση τόσο της κοινωνικής όσο και της οικονομικής ένταξης. Για την πρώτη, «λαμβάνονται υπόψη η διαμόρφωση συγγενικού δεσμού με Έλληνα πολίτη, η εξοικείωση του με ήθη και έθιμα της ελληνικής κοινωνίας, η συμμετοχή του σε εθελοντικές δραστηριότητες, αθλητικές ομάδες, δραστηριότητες του δήμου και εκδηλώσεις της κοινωνίας των πολιτών». Για την εξακρίβωση της δεύτερης «λαμβάνονται υπόψη η ύπαρξη σταθερής εργασίας στη χώρα και η εν γένει οικονομική δραστηριότητα, αλλά και η διαρκής εκπλήρωση των φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων του απέναντι στην Πολιτεία» (άρθρο 3, παρ.1, σελ. 10781).

Αναφορικά με τα δικαιολογητικά, απαιτείται ένα ακριβές αντίγραφο ισχύοντος αλλοδαπού διαβατηρίου ή άλλου αποδεικτικού ταυτοπροσωπίας. Σε περίπτωση μη κατοχής διαβατηρίου γίνεται δεκτή και η άδεια διαμονής. Έπειτα, απαιτείται ένας ισχύον τίτλος νόμιμης διαμονής, το πιστοποιητικό επάρκειας γνώσεων για πολιτογράφηση, καθώς και το πρωτότυπο πιστοποιητικό γέννησης νομίμως επικυρωμένο και επίσημα μεταφρασμένο. Δεκτό γίνεται και άλλο ισοδύναμο πιστοποιητικό προβλεπόμενο στα νομοθετικά πλαίσια της χώρας πρώτης ιθαγένειας. Για τους αλλοδαπούς που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα αρκεί η ληξιαρχική πράξη γέννησης. Ταυτόχρονα, ζητώνται τα εκκαθαριστικά σημειώματα ή πράξεις διοικητικού προσδιορισμού φόρου των οικονομικών ετών προηγούμενης νόμιμης παραμονής στη χώρα, ο αριθμός κοινωνικής ασφάλισης (Α.Μ.Κ.Α) και τέλος το παράβολο των 500 ευρώ, ενώ σε περίπτωση επανυποβολής το ποσό ορίζεται στα 200 ευρώ. Για τους

κατόχους ευρωπαϊκής ιθαγένειας, τους πολιτικούς πρόσφυγες και τους ανιθαγενείς το ποσό ορίζεται στα 100 ευρώ (άρθρο 5, παρ.1).

Σύμφωνα με το άρθρο 6, παρ. 1 – 6, η διαδικασία της πολιτογράφησης περιλαμβάνει την κλήση του ενδιαφερόμενου σε γραπτή δοκιμασία με σκοπό την πιστοποίηση των παραπάνω γνώσεων. Προβλέπεται επίσης, η κατάθεση εξεταστρού ύψους 150 ευρώ. Το επίπεδο των εξετάσεων είναι το B1 και περιλαμβάνει την κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, σε συνδυασμό με εξέταση των απαιτούμενων του άρθρου 3, παρ.1. Τα θέματα των εξετάσεων επιλέγονται τυχαία από την τράπεζα θεμάτων. Για απόκτηση του Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση (Π.Ε.Γ.Π) απαιτείται το 70% της μέγιστης βαθμολογίας, ενώ για την γλωσσική εξέταση το 66%. Από την παραπάνω διαδικασία, απαλλάσσονται όσοι έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε ελληνικό πρόγραμμα εκπαίδευσης ή έχουν αποφοιτήσει από ελληνόγλωσσο πρόγραμμα ελληνικού ΑΕΙ ή έχουν αποκτήσει μεταπτυχιακό τίτλο ή εκπονήσει διδακτορική διατριβή με τις ίδιες προϋποθέσεις. Στην τελική φάση της πολιτογράφησης, αναζητείται το ποινικό μητρώο του αιτούμενου για εξακρίβωση απειλής της δημόσιας τάξης ή όχι ή η υποψηφιότητα για απέλαση. Τέλος, προβλέπεται η κλήση του αιτούντα σε συνέντευξη με σκοπό την εξακρίβωση της επαρκούς κοινωνικής και οικονομικής ένταξης στη χώρα και η δυνατότητα συμμετοχής σε αυτήν ως πολίτης. Σε περίπτωση, όπου ο αιτών δεν ανταποκριθεί για δύο συνεχόμενες φορές ή δεν εμφανιστεί αδικαιολόγητα η αίτηση του απορρίπτεται.

Στη συνέχεια, με βάση το άρθρο 9, παρ. 1 προβλέπεται η απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας για τα τέκνα που είναι ανήλικα, άγαμα και διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα κατά την ημερομηνία ορκωμοσίας των γονέων τους. Παράλληλα, την ελληνική ιθαγένεια αποκτούν από γέννηση: α) τα τέκνα που έχουν γεννηθεί εντός γάμου από γονείς που ήταν αλλοδαποί κατά την γέννηση τους αλλά απέκτησαν ελληνική ιθαγένεια από γεννήσεως μετά τη γέννηση του, β) τα τέκνα που έχουν γεννηθεί εντός γάμου Έλληνα πατέρα με αλλοδαπή μητέρα πριν τις 18.7.1982 και γ) τα τέκνα που έχουν γεννηθεί εντός γάμου Ελληνίδας μητέρας με αλλοδαπό πατέρα πριν τις 8.5.1984. Τέλος, καταργείται το άρθρο 7Α σχετικά με την απόρριψη της αίτησης πολιτογράφησης σε περίπτωση μη συνεχούς διαμονής στη χώρα έως την κλήση συνέντευξης (ΚΕΙ, 2004, άρθρο 7Α, παρ. 1 -3).

Στις 4 Φεβρουαρίου 2022, εκδόθηκε η εγκύκλιος με θέμα: Τροποποίηση διατάξεων για την πολιτογράφηση αλλογενών αλλοδαπών βάσει του ν.4873/2021 (Α' 248/16-12-2021). Σύμφωνα με αυτή προστέθηκε ένας αριθμός δικαιολογητικών για την απόδειξη της κοινωνικής ένταξης όπως:

- Ληξιαρχική πράξη γάμου με Έλληνα πολίτη
- Ληξιαρχική/ληξιαρχικές πράξεις γέννησης τέκνου/τέκνων που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα.
- Βεβαίωση φοίτησης ιδίου ή τέκνου του, σε ελληνικό σχολείο ή σε ελληνικές δομές προσχολικής αγωγής στην χώρα.
- Λογαριασμοί οργανισμών κοινής ωφέλειας καθώς και σταθερής τηλεφωνίας επ' ονόματί του.
- Αντίγραφο υποβληθείσας δήλωσης πληροφοριακών στοιχείων μίσθωσης ακινήτου (ΑΑΔΕ).
- Βεβαιώσεις πιστοποίησης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από αρμόδιους φορείς.

Ενώ για την οικονομική ένταξη απαιτούνται τα εξής:

- Βεβαίωση φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας (e-ΕΦΚΑ)
- Βεβαίωση ασφαλιστικού φορέα για το χρονικό διάστημα εργασίας του
- Ιδιωτική σύμβαση εργασίας
- Κατάσταση οικονομικών στοιχείων από επιχειρηματική δραστηριότητα (έντυπο Ε3) ▪ Δήλωση στοιχείων ακινήτου (έντυπο Ε9)
- Βεβαιώσεις πιστωτικών ιδρυμάτων που τελούν υπό την εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδας για την κατοχή ενεργού τραπεζικού λογαριασμού.» (Εγκύκλιος αριθ.: 81, 2022, σελ. 3)

Στα πλαίσια της εγκυκλίου, προστέθηκε επίσης και το κριτήριο του ελάχιστου επαρκούς εισοδήματος. Πιο συγκεκριμένα, οι αιτούντες χρειάζεται να αποδείξουν ότι έχουν το συγκεκριμένο ελάχιστο επαρκές εισόδημα ανά έτος, ανάλογα με τύπο άδειας διαμονής. Ως εκ τούτου, οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες, τα άτομα με καθεστώς επικουρικής προστασίας, με άδεια διαμονής δεύτερης γενιάς, δεκαετούς διαμονής, επί μακρόν διαμένοντος, ανθρωπιστικών λόγων και τα μέλη οικογένειας Έλληνα πολίτη (που πρέπει να έχουν 7 χρόνια συνεχούς νόμιμης διαμονής στη χώρα πριν την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης) χρειάζεται να αποδείξουν επαρκές εισόδημα για 5 χρόνια, ενώ οι πολίτες χωρών της ΕΕ, σύζυγοι Ελλήνων πολιτών με παιδιά (που πρέπει να έχουν 3 χρόνια συνεχούς νόμιμης διαμονής στη χώρα πριν την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης) χρειάζεται να αποδείξουν επαρκές εισόδημα για 3 χρόνια και τέλος, όσοι έχουν τους υπόλοιπους τύπους αδειών διαμονής (που απαιτούν 12 χρόνια συνεχή νόμιμη διαμονή στη χώρα πριν την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης) χρειάζεται να αποδείξουν επαρκές εισόδημα για 7 χρόνια.

Για το ελάχιστο επαρκές εισόδημα χρησιμοποιείται ο κάτωθι πίνακας:

ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥ ΑΝΑ ΕΤΟΣ

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	7500€	7500€	7500€	7500€	7500€	6500€	6500€	6500€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ ΕΝΑ ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΟ ΜΕΛΟΣ	8250€	8250€	8250€	8250€	8250€	7150€	7150€	7150€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 2 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	9000€	9000€	9000€	9000€	9000€	7800€	7800€	7800€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 3 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	9750€	9750€	9750€	9750€	9750€	8450€	8450€	8450€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 4 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	10500€	10500€	10500€	10500€	10500€	9100€	9100€	9100€

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
--	------	------	------	------	------	------	------

ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	6500€	6500€	6500€	6500€	7500€	7500€	7500€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ ΕΝΑ ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΟ ΜΕΛΟΣ	7150€	7150€	7150€	7150€	8250€	8250€	8250€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 2 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	7800€	7800€	7800€	7800€	9000€	9000€	9000€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 3 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	8450€	8450€	8450€	8450€	9750€	9750€	9750€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 4 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	9100€	9100€	9100€	9100€	10500€	10500€	10500€

Εικόνα 1: Εγκύκλιος Αριθ:81, Θέμα: Τροποποίηση διατάξεων για την πολιτογράφηση αλλογενών αλλοδαπών βάσει του ν. 4873/2021 (Α' 248/16-12-2021), (Εγκύκλιος αριθ.: 81, 2022).

Τέλος, καταργείται η προφορική συνέντευξη και διενεργείται μόνο σε περίπτωση αμφιβολιών σχετικά με τις προϋποθέσεις των οικονομικών ή κοινωνικών κριτηρίων.

3.4 Η Πραγματικότητα της Διαδικασίας Απόκτησης της Ελληνικής Ιθαγένειας

Έχοντας ολοκληρώσει την ανάλυση των ισχυόντων νομοθετικών διαδικασιών που αφορούν την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στα πραγματικά δεδομένα που σχετίζονται με την εν λόγω διαδικασία. Ειδικότερα, το άρθρο των Gogonas & Tramountanis (2023) ρίχνει φως στην πραγματικότητα της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας για τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Η παρούσα έρευνα διεξήχθη με την αξιοποίηση συνεντεύξεων είτε δια ζώσης είτε τηλεφωνικά είτε μέσω Skype. Το δείγμα αποτελείται από 10 άτομα, εκ των οποίων οι 8 είναι γυναίκες και οι 2 άνδρες. Ειδικότερα, 6 από τους συμμετέχοντες κατάγονται από την Αλβανία, 1 από την Τουρκία, 1 από την Ρωσία, 1 από την Ουκρανία, 1 από την Αρμενία και 1 από την Τουρκία. Η περίοδος διαμονής των συμμετεχόντων στην Ελλάδα κυμαίνεται από 13 – 31 χρόνια, ενώ η ομάδα των συμμετεχόντων που επιλέχθηκαν ανήκει στα άτομα που δεν κατάφεραν να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια.

Αρχικά, είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό το πως κατασκευάστηκε η ελληνική εθνική ταυτότητα, και πως η κατασκευή επηρεάζει τους μετανάστες, τις μεταναστευτικές πολιτικές και κατ' επέκταση την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Οι Kitromilides (1990) και Veremis (1990) στο Gogonas & Tramountanis (2023), αναφέρουν πως τα θεμέλια της ελληνικής εθνικής ταυτότητας αποτελούν μια αμετάκλητη κοινή κουλτούρα, γλώσσα και καταγωγή. Στα παραπάνω προστέθηκε επιπλέον και η παράμετρος της θρησκείας, αποκλείοντας έτσι οποιοδήποτε άτομο που δεν συνάδει με τα παραπάνω, ακόμη και μετά την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.

Ως αποτέλεσμα, οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί θεωρούνται αυτομάτως ως «ξένοι» και «άλλοι», ενώ πολλές φορές αντιλαμβάνονται ως απειλή προς τον πολιτισμικό και εθνικό καμβά της Ελλάδας. Έτσι, παρόλο που οι ομάδες αυτές ελπίζουν ότι θα γίνουν αποδεκτοί στον κοινωνικό ιστό της Ελλάδας έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, στην πραγματικότητα αντιμετωπίζονται με καχυποψία και αποδοκιμασία.

Στην συνέχεια, παρόλες τις πολλαπλές μεταρρυθμίσεις της μεταναστευτικής πολιτικής ανά τα χρόνια, η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας δεν αποτέλεσε ποτέ μια απλή διαδικασία για τους μετανάστες, αλλά αντιθέτως οι ομάδες αυτές αναγκάστηκαν να υποβληθούν σε μακροχρόνιες, χρονοβόρες και μη δίκαιες πολιτικές, οι οποίες βέβαια ήταν συνήθως αν όχι πάντα επί χρήματι. Από τις παραπάνω διαδικασίες φυσικά, δεν εξαιρέθηκαν τα παιδιά των μεταναστών παρόλο που γεννήθηκαν εντός της ελληνικής επικράτειας. Ειδικότερα, μέχρι το 2010 η πολιτική σχετικά με την απόκτηση ιθαγένειας από αυτή την ομάδα ήταν βασισμένη στο *jus sanguinis* και όχι το *jus soli*, κάνοντας την μια από τις αυστηρότερες πολιτικές ιθαγένειας στην Ευρώπη. Ως εκ τούτου λόγω της παραπάνω πολιτικής, πληθώρα ατόμων τα οποία είχαν γεννηθεί και μεγαλώσει εντός της ελληνικής επικράτειας, χωρίς καμία στην πραγματικότητα διαφορά από τους γηγενείς αποκλείονταν από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.

Η μεταρρυθμίσεις του 2010 όμως επέφεραν πληθώρα κριτικής, ακόμη και από το Συμβούλιο της Επικράτειας, το οποίο υποστήριζε πως η απόκτηση της ιθαγένειας θα πρέπει να βασίζεται σε πραγματικό θεσμό του ατόμου με το ελληνικό κράτος. Με την παραπάνω δήλωση, υπονοήθηκε πως οι μετανάστες δεν έχουν κάποιο πραγματικό δεσμό με το ελληνικό κράτος, και ως εκ τούτου αυτομάτως ακυρώθηκε τόσο η εμπειρία τους στην Ελλάδα όσο και οι ίδιοι. Τα παραπάνω θεράπευσε τελικά η μεταρρύθμιση του 2015, με βάση την οποία αναγνωρίστηκε όχι μόνο το *jus sanguinis* αλλά παράλληλα και το *jus soli*.

Επιπρόσθετα, παρόλο που η μεταρρύθμιση του 2010 έδωσε περισσότερες ελευθερίες στον μεταναστευτικό πληθυσμό, η ισχύουσα νομοθεσία συνεχίζει να μετατρέπει την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας σε μια απίθανη, σε κάποιες περιπτώσεις, και πολύ δύσκολη διαδικασία για άλλους. Ειδικότερα, η νομοθεσία σχετικά με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα αυστηρά κριτήρια οικονομικής ένταξης των μεταναστών. Συγκεκριμένα σχετικά με τα κριτήρια της οικονομικής ένταξης, ως προαπαιτούμενο αποτελεί η απόδειξη εισοδήματος που εξασφαλίζει μια επαρκή ποιότητα ζωής, γεγονός που συνεπάγεται με την απόδειξη κατοχής του εν λόγω εισοδήματος όχι μόνο για το έτος πριν το αίτημα για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, αλλά για όλα τα έτη νόμιμης διαμονής που απαιτούνται για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Αυτό μπορεί να συνεπάγεται με 3, 5 ή 7 χρόνια. Η εν λόγω νομοθεσία φαίνεται πως δεν λαμβάνει υπόψη την ιδιαίτερα ασταθή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, καθώς και την δριμεία κατάσταση της αγοράς εργασίας, ειδικά για τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Ως εκ τούτου είναι σχεδόν αδύνατο για μεγάλο μέρος των μεταναστών να καλύψουν τα κριτήρια που απαιτούνται για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.

Δυστυχώς όμως τα οικονομικά κριτήρια δεν αποτελούν την μόνη δυσκολία κατά την διαδικασία απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας. Ειδικότερα, μια άλλη παράμετρος για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας αποτελεί αυτή της Εξέτασης Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση (Π.Ε.Γ.Π). Πιο συγκεκριμένα, πέρα από την πληθώρα του υλικού το οποίο πρέπει να μελετηθεί για την

εξέταση, η ίδια η εξέταση είναι ιδιαίτερα δύσκολη και απαιτητική για τους μετανάστες. Λόγω της ιδιαίτερα αυξημένης δυσκολίας της εξέτασης ένα πολύ μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων αδυνατεί να περάσει τις εξετάσεις και ως εκ τούτου να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια. Τα παραπάνω λειτουργούν επιπλέον και ως απωθητικός παράγοντας για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Τέλος, είναι σημαντικό να γίνει αναφορά στο γεγονός πως η επεξεργασία των αιτήσεων των ενδιαφερόμενων μπορεί να διαρκέσει έως 7-8 χρόνια.

3.5 Ερευνητικά Ερωτήματα

Έπειτα από την ολοκλήρωση του θεωρητικού πλαισίου και της μελέτης των διαφόρων εννοιών, γεγονότων και νόμων σχετικά με την μετανάστευση, την κοινωνική ένταξη και την ιθαγένεια καταλήγουμε στα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα τα οποία θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε μέσω της εμπειρικής μας έρευνας:

1. Κατά πόσο η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας επηρεάζει την κοινωνική ένταξη των μεταναστών;
2. Με ποια εθνική ταυτότητα ταυτίζονται περισσότερο οι μετανάστες;
3. Ποια είναι η αντιμετώπιση της ελληνικής κοινωνίας προς τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς;
4. Ποιες είναι οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν στους εν λόγω πληθυσμούς λόγω της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας;

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ – Μεθοδολογία

4.1 Σχεδιασμός Έρευνας

Ως εισαγωγή του κεφαλαίου, θα χρησιμοποιηθεί η ανάλυση του σκοπού της παρούσας έρευνας. Έτσι, έχοντας θέσει αρχικά τα ερευνητικά ερωτήματα ως τη βάση, η έρευνα αυτή στοχεύει στο πώς η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας επηρεάζει την διαδικασία ένταξης στην ελληνική κοινωνία, καθώς και πώς η διαδικασία αυτή βιώνεται από μετανάστες πρώτης και δεύτερης γενιάς. Συμπληρωματικά, στοχεύει και στην ανακάλυψη του πώς η ελληνική κοινωνία αλληλοεπιδρά με τα άτομα αυτά.

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, έχει επιλεγεί η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας, καθώς η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται σε πραγματικές συνθήκες και όχι σε «πειραματικά ελεγχόμενες συνθήκες» (Πουρκός & Ίσαρη, 2015, σελ. 13). Επιπλέον, το βασικό ενδιαφέρον της συγκεκριμένης μεθόδου είναι η βαθύτερη κατανόηση των φαινομένων, σε αντίθεση με την ποσοτική μέθοδο που επικεντρώνεται στη εξήγηση των εκάστοτε φαινομένων (Πουρκός & Ίσαρη, 2015, Gray, 2021). Συμπληρωματικά, η ποιοτική μέθοδος έρευνας έχει ως βασικό στόχο την βαθύτερη «κατανόηση της μοναδικότητας της ανθρώπινης εμπειρίας και της βιωματικής πραγματικότητας των

υποκειμένων, στην ιδιαιτερότητα της συνείδησης και των βιωμάτων τους » (Πουρκός & Ίσαρη, 2015, σελ. 28).

Τέλος, είναι σημαντικό να γίνει αναφορά τόσο θέση του ερευνητή όσο και των συμμετεχόντων κατά την συγκεκριμένη μέθοδο έρευνας. Ειδικότερα, εφόσον πρόκειται για μια νατουραλιστική μελέτη του αντικειμένου, ο ερευνητής ευθύς αμέσως είναι απαραίτητο να αποφύγει μορφές χειρισμού, και παρεμβολής. Παράλληλα, όπως έχει ήδη αναφερθεί το κύριο ενδιαφέρον της μεθόδου αυτής δεν είναι η στατιστική αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος και ως εκ τούτου ο ερευνητής ενδιαφέρεται περισσότερο για την καλύτερη δυνατή κατανόηση της προοπτικής ενός μικρού δείγματος. Αυτό τοποθετεί τα υποκείμενα της έρευνας σε μια κατάσταση ενεργής και άμεσης συμμετοχής σε αντίθεση με την ποσοτική μέθοδο που προσδίδει μια πιο παθητική και «απρόσωπη» φύση στα υποκείμενα υπό μελέτη (Πουρκός & Ίσαρη, 2015). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Kiddler & Fine (1987) οι συμμετέχοντες λαμβάνουν την θέση των ερευνητικών συνεργατών, και όχι αντικείμενα τα οποία υπόκεινται σε χειραγώγηση από τον ερευνητή. Ως εκ τούτου, προκύπτει μια σχέση συνεργασίας με απώτερο σκοπό την αναζήτηση της αλήθειας, της γνώσης καθώς και της ανάδειξης της φωνής των συμμετεχόντων.

4.2 Δείγμα/Δειγματοληψία

Επόμενο σημείο ανάλυσης θα αποτελέσει το δείγμα καθώς και η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα. Σύμφωνα με τους Πουρκός & Ίσαρης (2015), η ποιότητα των δεδομένων καθώς και τα συμπεράσματα της έρευνας εξαρτώνται από την επιλογή του δείγματος. Για της ανάγκες τις έρευνας, επιλέχθηκε αρχικά ένα δείγμα έξι ατόμων μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς, εκ των οποίων σε τελική φάση αποκλείστηκε ένα. Το εναπομείναν δείγμα των πέντε ατόμων έχει αλβανική καταγωγή, αποτελείται από τέσσερις γυναίκες και έναν άντρα, ενώ κυμαίνεται στις ηλικίες 18 – 52. Η ομάδα της πρώτης γενιάς αποτελείται από δύο άτομα ενώ, η ομάδα της δεύτερης γενιάς αποτελείται από τρία άτομα. Έπειτα, αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων οι τρεις από τους πέντε κατέχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση, μια συμμετέχουσα είναι απόφοιτη λυκείου και φοιτά σε Ι.Ε.Κ, και άλλη μια ολοκληρώνει το γυμνάσιο. Αναφορικά με τον τομέα της απασχόλησης οι δύο από τους πέντε είναι φοιτητές, ενώ οι υπόλοιποι συμμετέχοντες απασχολούνται στα επαγγέλματα του εργάτη, μαρίστα και ιδιωτικού υπαλλήλου. Τέλος, βασικό χαρακτηριστικό του δείγματος αυτού είναι η κατοχή της ελληνικής ιθαγένειας.

Στην συνέχεια, η διαδικασία της δειγματοληψίας στην ποιοτική έρευνα βασίζεται στην επιλογή ενός μικρού δείγματος, καθώς δεν στοχεύει στην γενίκευση, αλλά στην εύρεση πλούσιων σε πληροφορίες περιπτώσεων, από τις οποίες μπορεί να αποσπαστεί πλήθος πληροφοριών σχετικά με το αντικείμενο της έρευνας (Πουρκός & Ίσαρης, 2015). Ειδικότερα, στην συγκεκριμένη έρευνα έχει επιλεγεί η στρατηγική της σκόπιμης δειγματοληψίας, εφόσον τα άτομα έχουν επιλεγεί σκόπιμα με συγκεκριμένα κριτήρια, από τον κοινωνικό περίγυρο της ερευνήτριας. Ειδικότερα, τα κριτήρια με βάση τα οποία έγινε η επιλογή αυτή, είναι α) να ανήκουν στην ομάδα των μεταναστών

είτε πρώτης γενιάς είτε δεύτερης, και β) να έχουν αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια. Η σκόπιμη δειγματοληψία αποτελεί μια μέθοδο, η οποία επιδιώκει την διαμόρφωση του δείγματος με στρατηγικό τρόπο, χρησιμοποιώντας ως αφετηρία τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί. Επιπρόσθετα, ένα βασικό χαρακτηριστικό της μεθόδου αυτής, αποτελεί η διαμόρφωση του δείγματος στα εμβρυακά στάδια της έρευνας, σε παράλληλους ρυθμούς με την εύρεση των ερευνητικών ερωτημάτων, και ως εκ τούτου παρατηρούνται ελάχιστες έως και καμία αλλαγή κατά την εξέλιξη της έρευνας (Bryman, 2017). Όπως αναφέρει η Hood (2007) στο Bryman (2017) οι δειγματοληπτικές προσεγγίσεις διακρίνονται στις ενδεχομενικές και στις *a priori*. Ειδικότερα, στην *a priori* σκόπιμη δειγματοληψία, ένα από τα πρώτα βήματα είναι η διαμόρφωση των κριτηρίων επιλογής των συμμετεχόντων, πρακτική που χρησιμοποιήθηκε και στην παρούσα έρευνα.

4.3 Συλλογή Δεδομένων

Σε προηγούμενο υποκεφάλαιο αναφέρθηκε πως χρησιμοποιείται η ποιοτική μέθοδος έρευνας, και ως εκ τούτου έχει επιλεγεί η μέθοδος της συνέντευξης για την συλλογή των δεδομένων. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Bryman (2017), η συνέντευξη είναι η πιο συνήθης μέθοδος στην ποιοτική έρευνα. Απώτερος σκοπός της συνέντευξης, αποτελεί η επιθυμία για κατανόηση των ανθρώπινων βιωμάτων καθώς και το νόημα το οποίο προκύπτει για αυτούς (Seidman, 2013 στο Gray, 2021). Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, ένας άλλος λόγος για τον οποίο κρίθηκε κατάλληλη αυτή η μέθοδος αποτελεί η αποτελεσματικότητα της όταν υπάρχει η ανάγκη για την διερεύνηση των προσωπικών βιωμάτων και προσωπικών δεδομένων των συνεντευξιαζόμενων, και ειδικότερα όταν χρειάζεται να αναστοχαστούν σχετικά με τη τα αισθήματα τους, την εργασία τους, την οικογένεια τους και τις σχέσεις τους. Αυτό προκύπτει διότι, η συνέντευξη τους δίνει την δυνατότητα να εκφραστούν με μεγαλύτερη ευκολία σε σχέση με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων. Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της συνέντευξης δύναται η διευκρίνιση των νοημάτων ή τυχόν αποριών που μπορεί να ανακύψουν. Μια άλλη δυνατότητα που προσφέρει η προαναφερθείσα μέθοδος, αποτελεί ο πλούτος των απαντήσεων συνάμα με την δυνατότητα παροχής διευκρινήσεων καθώς και την επεξεργασία των ερωτήσεων κατά την διάρκεια της συνέντευξης (Gray, 2021).

Το είδος συνέντευξης που επιλέχθηκε είναι η ημιδομημένη συνέντευξη, διότι παρέχεται περισσότερη ελευθερία στον συνεντευξιαζόμενο, αλλά παράλληλα ο συνεντευκτής έχει την δυνατότητα να προσθέσει ερωτήματα που δεν συμπεριλαμβάνονται στον οδηγό συνέντευξης κατά την διάρκεια της, με σκοπό την περεταίρω εμβάθυνση στις απαντήσεις που του δίνονται (Bryman, 2017). Κατά την διάρκεια της ημιδομημένης συνέντευξης, οι συνεντευξιαζόμενοι έχουν επίσης τη δυνατότητα να επεκταθούν περισσότερο στις απαντήσεις τους (Gray, 2021).

Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν τηλεφωνικά τον Μάρτιο του 2023 και ειδικότερα, από τις 5/3/2023 έως 25/3/2023. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι συνεντευξιαζόμενοι χωρίζονται στην ομάδα των μεταναστών 1^{ης} και 2^{ης} γενιάς και ως εκ τούτου διαμορφώθηκαν δύο διαφορετικοί οδηγοί για κάθε ομάδα. Οι συνεντεύξεις έλαβαν

χώρα έπειτα από συνεννόηση με τους συμμετέχοντες στις ώρες και μέρες που ήταν διαθέσιμοι, και με την συγκατάθεση τους οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν σε συσκευή κινητού τηλεφώνου με σκοπό την απομαγνητογράφιση τους σε δεύτερο χρόνο.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως πριν την οριστική έναρξη των συνεντεύξεων διεξήχθη πιλοτική έρευνα του οδηγού συνέντευξης σε δύο από τους συμμετέχοντες, με σκοπό τον έλεγχο της λειτουργικότητας του οδηγού, την κατανόηση των ερωτήσεων και άλλων πτυχών της διαδικασίας της συνέντευξης.

4.4 Ανάλυση Δεδομένων

Το στάδιο της ανάλυσης δεδομένων μιας έρευνας είτε ποσοτικής είτε ποιοτικής αποτελεί τη ενσάρκωση καθώς και μέρος των θεμελίων της, έτσι «η ποιοτική ανάλυση είναι (ή πρέπει να είναι) μια αυστηρή και λογική διαδικασία μέσα από την οποία τα δεδομένα αποκτούν νόημα», σύμφωνα με τον Gray (2021,σελ. 596). Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας έχει επιλεγθεί η μέθοδος της θεματικής ανάλυσης, η οποία χρησιμοποιείται για την αναγνώριση και ανάλυση των θεμάτων που προκύπτουν έπειτα από την τριβή του ερευνητή με τα δεδομένα που έχει συλλέξει (Braun & Clarke, 2006). Ειδικότερα, σε αντιπαράθεση με άλλες μεθόδους η θεματική ανάλυση δεν αναπαράγει απλώς τα λεγόμενα των συμμετεχόντων, αντιθέτως παρέχει μια βαθύτερη κατανόηση και ερμηνεία τους (Crowe, Inder & Porter, 2015). Επιπρόσθετα, η συγκεκριμένη μέθοδος χρησιμοποιείται συχνότερα στην ανάλυση ποιοτικών δεδομένων (Bryman, 2017). Σύμφωνα με τους Braun & Clarke (2006) η θεματική ανάλυση διενεργείται σε έξι φάσεις, με βάση τις οποίες πραγματοποιήθηκε και η ανάλυση στην παρούσα έρευνα. Οι φάσεις έχουν ως εξής:

1. Εξοικείωση με τα δεδομένα: Στη συγκεκριμένη φάση προβλέπεται η απομαγνητοφώνηση των δεδομένων και η παραγωγή σημειώσεων και αρχικών ιδεών.
2. Κωδικοποίηση: Παραγωγή κωδικών με βάση τα δεδομένα, δουλεύοντας σε μικρά κομμάτια προς αποφυγή παραλείψεων.
3. Αναζήτηση θεμάτων: Μελέτη των κωδικών που προέκυψαν στην προηγούμενη φάση και αντιστοίχιση τους σε πιθανά θέματα, συνήθως με την βοήθεια οπτικών αναπαραστάσεων με την μορφή θεματικών χαρτών.
4. Αξιολόγηση Θεμάτων: Έλεγχος εγκυρότητας των θεμάτων αναλογικά με τους κωδικούς και το σύνολο των δεδομένων. Πιθανότητα αφαίρεσης θεμάτων, συγχώνευσης καθώς και παραγωγής υπο – θεμάτων.
5. Ορισμός και Ονομασία Θεμάτων: Παραγωγή ξεκάθαρων ορισμών των θεμάτων και διασταύρωση του περιεχομένου κάθε θέματος.
6. Παραγωγή της Αναφοράς: Επιλογή αποσπασμάτων που περιγράφουν το εκάστοτε θέμα και προσφέρουμε επαρκή δεδομένα με βάση τα οποία αναγνωρίστηκε το κάθε θέμα.

Επιπλέον, για την αποσαφήνιση του τι θεωρείται θέμα ο Bryman (2017,σελ. 633) ορίζει τα εξής: « α) Είναι μια κατηγορία, την οποία προσδιορίζει ο αναλυτής μέσα από τα δεδομένα του, β) Συνδέεται με το επίκεντρο της έρευνας (πιθανόν δε και με τα ερευνητικά ερωτήματα) του αναλυτή, γ) Βασίζεται σε κωδικούς που προκύπτουν από τις απομαγνητοφωνήσεις και/ή τις σημειώσεις πεδίου, δ) Προσφέρει στο ερευνητή τη

βάση για μια θεωρητική κατανόηση των δεδομένων του, που μπορεί να αποφέρει μια θεωρητική συνεισφορά στη συναφή προς το επίκεντρο της έρευνας του βιβλιογραφία». Τέλος, κατά την διαδικασία αναζήτησης θεμάτων συνήθως ψάχνουμε για επαναλήψεις, ομοιότητες και διαφορές, δεδομένα που λείπουν και υλικό που συνδέεται με τη θεωρία (Ryan & Bernard, 2003).

Αξιο αναφοράς αποτελούν τα θέματα τα οποία προέκυψαν από την ανάλυση, τα οποία έχουν ως εξής: 1) Επιρροή ελληνικής ιθαγένειας στην κοινωνική ένταξη, 2) Εθνική ταυτότητα, 3) Αντιμετώπιση ελληνική κοινωνίας, και 4) Αλλαγές έπειτα από απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας. Τα συγκεκριμένα θέματα προέκυψαν τόσο από τα ίδια τα ερευνητικά ερωτήματα όσο και από τα δεδομένα των συνεντεύξεων.

4.5 Δεοντολογία

Ως καταληκτικό σημείο του κεφαλαίου θα λειτουργήσει ο αναστοχασμός σχετικά με τη δεοντολογία στις κοινωνικές έρευνες και στην παρούσα έρευνα. Η δεοντολογία αποτελεί ένα ιδιαίτερα προκλητικό κομμάτι για τους ερευνητές καθώς σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι δυνατό να ακολουθηθεί κατά κανόνα. Όπως επιβεβαιώνουν και οι Cohen, Manion (2000,σελ. 487) « οι κοινωνικοί επιστήμονες έχουν γενικά μία ευθύνη όχι μόνον απέναντι στο επάγγελμα τους, στην αναζήτηση της γνώσης και της αλήθειας, αλλά και στα υποκείμενα στα οποία βασίζονται για τη δουλειά τους. Οποιαδήποτε κι αν είναι η ειδική φύση της εργασίας τους, οι κοινωνικοί ερευνητές πρέπει να συνυπολογίζουν τις επιδράσεις της έρευνας στους συμμετέχοντες και να συμπεριφέρονται κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να εξασφαλίζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια τους. Αυτή είναι η δεοντολογική συμπεριφορά.».

Ένα από τα βασικά σημεία που χρήζουν εξασφάλιση είναι η συνειδητή συναίνεση, η οποία βασίζεται στο δικαίωμα του ατόμου στην ελευθερία και την αυτοδιάθεση του (Cohen, Manion , 2000). Για την τήρηση της παραπάνω επιταγής οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν αρχικά σχετικά σκοπό και την αιτία διεξαγωγής της έρευνας, καθώς και τις διαδικασίες που θα ακολουθηθούν. Στην συνέχεια, ακολούθησε η διαβεβαίωση της ιδιωτικότητας και προστασία των δεδομένων τους και χρήσης τους αποκλειστικά στα πλαίσια της έρευνας. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες είχαν την δυνατότητα αποχώρησης από την έρευνα οποιαδήποτε στιγμή χωρίς καμία συνέπεια. Αφού ενημερώθηκαν για την ηχογράφηση των συνεντεύξεων τους και έπειτα από την απόδοση της συγκατάθεσης τους προγραμματίστηκαν ημερομηνίες για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων. Τέλος, επιβεβαιώθηκε στους συμμετέχοντες πρόσβαση στο τελικό κείμενο μετά το πέρας της έρευνας.

5° ΚΕΦΑΛΑΙΟ – Αποτελέσματα

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα παρατεθούν τα αποτελέσματα της έρευνας αναλυτικά, συνοδευόμενα από τα ανάλογα λεγόμενα των συμμετεχόντων, όπου είναι απαραίτητο. Στην έρευνα συμμετείχαν 5 μετανάστες τόσο πρώτης όσο και δεύτερης γενιάς. Τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων έχουν αναλυθεί στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας (βλ. Δείγμα/Δειγματοληψία).

5.1 Η Επιρροή της Ελληνικής ιθαγένειας στην Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών

A. Μετανάστες πρώτης γενιάς

Η παράθεση των αποτελεσμάτων θα ξεκινήσει από αυτά που αφορούν τους μετανάστες πρώτης γενιάς και θα ακολουθήσουν τα σχετικά της δεύτερης γενιάς. Ως εκ τούτου, οι μετανάστες πρώτης γενιάς ανέφεραν πως η ελληνική ιθαγένεια ή μάλλον η έλλειψη αυτής πριν την απόκτηση της δεν είχε επιρροή στους τομείς της εργασίας, υγείας και εκπαίδευσης, αν και αντιμετώπισαν δυσκολίες στους τομείς αυτούς, οι οποίες όμως σχετίζονταν περισσότερο με την τότε μη καλή γνώση των ελληνικών καθώς και με άλλα γραφειοκρατικά ζητήματα. Παρόλα αυτά, οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας απέκτησαν τα ίδια δικαιώματα με τους ιθαγενείς αλλά επίσης ήταν σε θέση πλέον να λαμβάνουν μέρος στον τομέα των αποφάσεων έχοντας το δικαίωμα ψήφου. Ειδικότερα όταν ο Α, 52 ετών ερωτήθηκε γιατί επιθυμούσε να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια απάντησε :

«Επειδή είμαστε τόσα χρόνια εδώ και για μας αποφάσιζαν πάντα οι άλλοι, θέλουμε και εμείς να αποφασίσουμε για τον εαυτό μας, για το μέλλον μας.

Ποτέ δεν ψηφίζαμε ούτε στις δημοτικές ούτε στις βουλευτικές εκλογές.»

Ανέφερε επιπλέον:

«Τώρα που έχουμε την ιθαγένεια έχουμε δικαιώματα, και μπορούμε να πάμε και στις 27 χώρες της Ε.Ε.»

Στην ίδια ερώτηση η Ε, 43 ετών απάντησε:

«Πρώτα από όλα θέλω να ψηφίσω να έχω δικαίωμα ψήφου, επειδή μένω πολλά χρόνια εδώ.»

Στην συνέχεια, οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας απαλλάχθηκαν από τις συνεχείς γραφειοκρατικές επιταγές που αφορούν τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς στην Ελλάδα, και μπορούν πλέον να υπάρχουν στην ελληνική κοινωνία με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους ιθαγενείς. Ειδικότερα, αναφέρθηκε πως:

«Μας ζητάνε συνέχεια χαρτιά, κάθε λίγο και αν μένεις χωρίς δουλειά, δεν έχεις ένσημα, άμα δεν έχεις ένσημα δεν μπορείς να φτιάξεις, αν δεν έχεις χαρτιά γίνεσαι παράνομος, και έτσι είναι μια αλυσίδα αυτό» (Α, 52 ετών).

«Επιπλέον, δεν είχαμε πλέον την έγνοια «δεν θα δουλέψω ένα και δύο χρόνια και δεν θα μπορέσω να έχω χαρτιά». Και επίσης, μπορούμε να πάμε στο εξωτερικό στις χώρες που είναι εκτός Ε.Ε, μπορείς να πας μια εκδρομή, που παλιά δεν μπορούσαμε, διότι είμασταν σαν πολίτες τρίτης χώρας» (Α, 52 ετών).

Παρομοίως η Ε, 43 ετών ανέφερε πως:

«...[η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας] με διευκολύνει σε διάφορες δουλειές, σε διάφορα χαρτιά, δεν τρέχω πιά στην Αλβανία, δε μεταφράζω.»

Στην συνέχεια, όταν οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν εάν η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ενέτεινε το συναίσθημα του «ανήκειν» τους στην ελληνική κοινωνία, ο 1 από τους 2 μετανάστες πρώτης γενιάς ανέφερε πως η αλλαγή για αυτόν είναι κυρίως «στα χαρτιά», με την μόνη διαφορά ότι πλέον «τον υπολογίζουν» ως πολίτη της χώρας και έχει πλέον την σιγουριά που προσφέρει αυτό. Η δεύτερη συμμετέχουσα απάντησε καταφατικά στην ίδια ερώτηση και προσέθεσε πως πλέον έχει ίσια δικαιώματα με τους γηγενείς.

Β. Μετανάστες δεύτερης γενιάς

Η δεύτερη ομάδα των συμμετεχόντων αποτελεί την δεύτερη γενιά μεταναστών οι απαντήσεις των οποίων διαφέρουν σε αντίθεση με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων πρώτης γενιάς. Ειδικότερα, η Μ, 22 ετών ανέφερε πως έπειτα την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ήταν σε θέση να φοιτήσει στο πανεπιστήμιο δίχως γραφειοκρατικά θέματα ως Ελληνίδα πολίτης. Πιο συγκεκριμένα:

«την [ελληνική ιθαγένεια] χρειάζεσαι εκτός από το ότι θα με ζόριζε πάρα πολύ να ήμουν με αλβανική ιθαγένεια φοιτήτρια στην Ελλάδα, με θέματα σίτισης, επιδόματα.»

Έπειτα, έγινε αναφορά στην δυνατότητα συμμετοχής στις εκλογές, σημείο που τόνισαν έντονα και οι μετανάστες πρώτης γενιάς, παρόλα αυτά όλοι οι μετανάστες δήλωσαν πως δεν βίωσαν άμεσες και δραστικές διαφοροποιήσεις στην καθημερινή τους ζωή έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Ωστόσο δύο από τους τρεις ανέφεραν πως η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ενέτεινε το συναίσθημα του «ανήκειν» στην ελληνική κοινωνία ενώ μια από τους συμμετέχοντες δήλωσε αντιθέτως. Ως εκ τούτου η Μ, 22 ετών ανέφερε τα εξής:

«Δεν έχει αλλάξει τίποτα στην καθημερινότητα μου, αλλά η αλήθεια είναι ότι όταν χρειαζόταν να δείξω το διαβατήριό ενώ όλα τα άλλα παιδάκια είχαν την ταυτότητα ένιωθα λίγο κάπως. Οπότε ναι νιώθω ότι είναι σαν να έχει μπει μια επίσημη στάμπα ότι «ναι, είσαι Ελληνίδα» και ότι και να θέλει να μου πει κάποιος κάτι θα πω ότι ξέρεις τι την ίδια ιθαγένεια έχουμε.»

5.2 Εθνική Ταυτότητα των Μεταναστών

A. Μετανάστες πρώτης γενιάς

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα παρατεθούν τα αποτελέσματα σχετικά «εθνική πυξίδα» των συμμετεχόντων και πιο συγκεκριμένα σχετικά με τη σχέση τους με πρώην και την νυν πατρίδα τους. Αρχικά οι συμμετέχοντες φαίνεται να έχουν μια διττή αίσθηση πατρίδας, με βάση της οποίας η χώρα καταγωγής εκτιμάται ιδιαιτέρως αλλά έχει διαδεχθεί από την χώρα διαμονής χωρίς αυτό βέβαια να ζημιώνει το αίσθημα προς την πατρίδα. Ωστόσο οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως η πατρίδα τους απομακρύνεται εφόσον πλέον η ζωή τους έχει μεταφερθεί στην Ελλάδα και ως εκ τούτου έχουν αναπτύξει ένα πιο συναισθηματικό δέσιμο με την Ελλάδα. Τα λεγόμενα των συμμετεχόντων πάνω στο θέμα έχουν ως εξής:

«Θα πω είμαι από την Αλβανία, παρόλο που πήρα την ελληνική ιθαγένεια πάλι από εκεί θα είναι οι ρίζες μου και πάντα θα έχω επαφή επειδή έχω και εκεί συγγενείς και περιουσία και πάντα θα είναι στην καρδιά μου. Αλλά, επειδή η ζωή μου άνηκε εδώ 30 χρόνια, τώρα θα είναι σαν να έχω δύο πατρίδες.» (Α, 52 ετών)

«Όσο περνάν τα χρόνια, η χώρα μου η Αλβανία σιγά σιγά απομακρύνεται, επειδή και εμείς μεγαλώνουμε εδώ και τα παιδιά μας γεννήθηκαν εδώ και πήραν και ιθαγένεια εδώ, πάμε πιο σπάνια στην Αλβανία. Ενώ εδώ, είναι το σπίτι μας, η ζωή μας, οι δουλειές μας, ενώ εκεί σβήνει σιγά σιγά η πατρίδα.» (Α, 52 ετών)

«Θα πω ότι έχω καταγωγή από την Αλβανία και μένω στην Ελλάδα.» (Ε, 43 ετών)

«Απομακρυνόμαστε από εκεί σιγά σιγά, μόνο που έχουμε τους γονείς μας και πιστεύω ότι όσο μεγαλώνουμε απομακρυνόμαστε όλο και πιο πολύ, δεν έχουμε σχέσεις με τη χώρα μας, πάμε μια βδομάδα το χρόνο να δούμε τους γονείς μας. Με την Ελλάδα, εδώ είναι η ζωή μας τώρα

πλέον δεν μπορούμε να ζούμε και αλλού με διαφορετική νοοτροπία, έχουμε ενσωματωθεί εδώ.» (E, 43 ετών)

Μάλιστα ως αποτέλεσμα της ενσωμάτωσης στην ελληνική κοινωνία ένας από τους συμμετέχοντες ανέπτυξε την έντονη επιθυμία να αναγνωριστεί και ο ίδιος ως Έλληνας:

«Γι' αυτό θέλαμε να αποκτήσουμε την ελληνική ιθαγένεια, γιατί θα γεράσουμε και πάλι θα μένουμε Αλβανοί.» (A, 52 ετών)

Στην συνέχεια, εξετάστηκε η συμμετοχή τους στα τοπικά έθιμα της χώρας σημείο στο οποίο απάντησαν ως εξής:

«Πιο πολύ ακολουθούμε εδώ τις παραδόσεις, επειδή είμαστε εδώ 12 μήνες το χρόνο ότι γίνεται σχεδόν τα κάνουμε όλα και εμείς. Ενώ στην Αλβανία, δεν κάνουμε επειδή δεν πάμε συχνά. Πιο πολύ εδώ τα έθιμα κάνουμε, τα έχουμε μάθει όπως και οι ντόπιοι.» (A, 52 ετών)

«Ακολουθούμε και εδώ γιορτές θρησκευτικές και όλες τις γιορτές, όμως έχουμε και τα δικά μας που σχεδόν είναι το ίδιο, όπως η Πρωτοχρονιά αλλά με διαφορετικά έθιμα.» (E, 43 ετών)

Στην συνέχεια ερωτήθηκαν αν αισθάνονται περισσότερο Έλληνας/Αλβανός ή πολίτης του κόσμου, ερώτηση στην οποία ο A, 52 ετών απάντησε πως:

«Πιο πολύ πολίτης του κόσμου, όλοι είμαστε ίδιοι σε αυτόν τον κόσμο, παρόλο που έτυχε να ήμουν Αλβανός και σιγά σιγά έγινα Έλληνας μπορεί και αύριο να γίνουμε δεν ξέρω τι.»

Ενώ η E, 43 ετών ανέφερε πως:

«Πιστεύω ότι αισθάνομαι πιο πολύ Ελληνίδα, δηλαδή δεν θα μπορούσα να πω αλλιώς, στη χώρα μου δεν θα μπορούσα να ζήσω, είμαι ξένη.»

B. Μετανάστες δεύτερης γενιάς

Οι απαντήσεις της δεύτερης γενιάς συμμετεχόντων διαφέρουν μεταξύ τους, εφόσον δύο από τα τρία άτομα φαίνεται να διατηρούν μια διττή αίσθηση πατρίδας ενώ για μια από τις συμμετέχουσες η Ελλάδα δεν έρχεται δεύτερη σε σχέση με την χώρα καταγωγής. Πιο συγκεκριμένα, η συμμετέχουσα M, 22 ετών στην ερώτηση «Διατηρείτε δεσμούς με τη χώρα καταγωγής σας;» απάντησε ως εξής:

«Ναι πηγαίνω κάθε χρόνο. Όταν ήμουν μικρή, στο δημοτικό πήγαινα κάθε καλοκαίρι και καθόμουν εκεί 3 μήνες, πήγαινα με τη μαμά μου γιατί ο μπαμπάς μου δούλευε αλλά όσο μεγάλωνα και μετά γεννήθηκαν και τα αδέρφια μου αρχίσαμε να το κόβουμε γιατί δεν μπορούσαμε να πηγαίνουμε συνέχεια και τώρα πάμε μόνο την Πρωτοχρονιά εκεί κάθε χρόνο για 5-6 μέρες. Λόγω κόβιντ είχα 3 χρόνια να πάω.»

Παρομοίως η Α, 18 ετών δήλωσε πως διατηρεί έντονη επαφή με την χώρα καταγωγής της:

«Ναι γενικά έχουμε κρατήσει πολλά πράγματα, ξέρω και τη γλώσσα, κρατάμε παραδόσεις, έθιμα.»

ενώ η Κ, 19 ετών ανέφερε τα εξής:

«Ελάχιστους [δεσμούς], δηλαδή άμα είναι θα πηγαίνουμε για διακοπές ένα πενθήμερο, όχι τίποτα το ιδιαίτερο.»

Στη συνέχεια ακολούθησε η ερώτηση «Εάν σας ρωτήσουν από που είστε τι απαντάτε;» στην οποία οι συμμετέχοντες απάντησαν ως εξής:

«Είναι αναλόγως ποιος θα μου κάνει την ερώτηση, αν μου την κάνει κάποιος Έλληνας θα πω ότι είμαι από την Αλβανία γεννημένη στην Ελλάδα, αν μου την κάνει κάποιος από το εξωτερικό θα πω ότι είμαι από την Αλβανία και την Ελλάδα. Για μένα είναι και τα 2 και δεν είναι για όλα τα παιδιά σαν εμένα το ίδιο, αλλά εδώ γεννήθηκα εδώ ζώ, οπότε θα ήταν και λίγο παράλογο να λέω ότι είμαι από την Αλβανία και ότι δεν είμαι και από την Ελλάδα.» (Μ, 22 ετών)

«Η καταγωγή μου θα πω ότι είναι από την Αλβανία αλλά έχω μεγαλώσει στην Ελλάδα.» (Κ, 19 ετών)

«Απαντάω Αλβανία» (Α, 18 ετών)

Αναφορικά με την συμμετοχή στα έθιμα της Ελλάδας οι απαντήσεις έχουν ως εξής:

«Σίγουρα της Ελλάδας αλλά και κάποια της Αλβανίας τα διατηρούμε, ναι. Αλλά πολύ απλά πράγματα, γιατί η φάση με την Αλβανία είναι ότι πολλά έθιμα είναι από θρησκείες, η Αλβανία είναι λίγο μίζ, αρκετοί είναι Χριστιανοί, αρκετοί είναι Μουσουλμάνοι οπότε είναι λίγο μπερδεμα με τα έθιμα τους και αυτά αλλά κάποια πράγματα τα κρατάμε. Ας πούμε, κάποια παραδοσιακά φαγητά που τα φτιάχνουμε κάποιες συγκεκριμένες μέρες το χρόνο ή όταν δεν μπορούσαμε να πάμε την Πρωτοχρονιά εκεί, φτιάχνουν ένα συγκεκριμένο φαγητό γιατί δεν

έχουν την βασιλόπιτα που έχουμε εδώ στην Ελλάδα, φτιάχνουν μπακλαβά για την Πρωτοχρονιά αλλά να το φτιάξεις from scratch και ένα άλλο φαγητό που είναι ένας γεμιστός κόκορας με ένα συγκεκριμένο ψωμί που φτιάχνουμε που δεν έχει μαγιά, αυτά τα κάνουμε. Τα κάναμε στην Κέρκυρα. Όταν είναι οι μουσουλμανικές γιορτές εκεί πέρα θα μιλήσω με τη γιαγιά μου, θα της πω χρόνια πολλά αλλά ναι μικροπράγματα.» (Μ, 22 ετών)

«Και τα δύο, τα κάνουμε ένα mix γενικά. Δηλαδή μ' αρέσουν και αυτά που έχουμε στην Αλβανία και της Ελλάδας.» (Κ, 19 ετών)

«Και των δύο» (Α, 18 ετών)

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως οι δύο από τις τρεις συμμετέχουσες δήλωσαν εντεταμένο «ανήκειν» στην κοινωνία της Ελλάδας έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.

5.3 Αντιμετώπιση της Ελληνικής Κοινωνίας προς τους Μετανάστες

Α. Μετανάστες πρώτης γενιάς

Στην παρούσα ενότητα θα αναφερθούμε στα βιώματα των συμμετεχόντων κατά την εισαγωγή τους στην ελληνική κοινωνία. Αρχικά οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν σχετικά με την πρόσβαση τους στους τομείς της εργασίας, της υγείας και της εκπαίδευσης. Αναφορικά με το κομμάτι της εργασίας και οι δύο συμμετέχοντες πρώτης γενιάς δήλωσαν πως δεν αντιμετώπισαν δυσκολίες στην εύρεση εργασίας λόγω ρατσισμού ή αρνητικών στάσεων. Παρόλα αυτά, ο ένας από τους δύο συμμετέχοντες δήλωσε πως η μόνη δυσκολία αναφορικά με την αγορά εργασίας αποτέλεσε το γλωσσικό εμπόδιο. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως οι εργασίες με τις οποίες απασχολούνταν όπως λέει και ο ίδιος «κάναμε την δουλειά που μας έδιναν και όχι αυτή που θέλαμε να κάνουμε, και παρόλα αυτά είχαμε την θέληση να δουλεύουμε» (Α, 52 ετών).

Στην συνέχεια, αναφορικά με τον τομέα της υγείας ένας από τους συμμετέχοντες ανέφερε πως δεν αντιμετώπισε άρνηση περίθαλψης ή ιατρικής αρωγής αλλά το μόνο πρόβλημα αποτελούσε και εδώ το γλωσσικό εμπόδιο ανάμεσα σε αυτόν και το προσωπικό. Σε αντίθεση με τον παραπάνω συνεντευξιαζόμενο, η Ε, 43 ανέφερε πως το γλωσσικό κομμάτι δεν αποτέλεσε πρόβλημα για την ίδια αλλά αντιθέτως, ανέφερε πως λόγω γραφειοκρατίας η πρόσβαση της ήταν περιορισμένη στην αρχή. Ειδικότερα, ανέφερε πως για την απόκτηση ασφάλειας και ως εκ τούτου συμμετοχής στην δωρεάν περίθαλψη ήταν απαραίτητο εργάζεται και να έχει συγκεντρώσει έναν συγκεκριμένο αριθμό ενσήμων.

Προχωρώντας στον τομέα της εκπαίδευσης, έγινε η επισύναψη πως την περίοδο εισαγωγής τους στην ελληνική επικράτεια δεν υπήρχαν οι κατάλληλες υποδομές για να υποστηρίξουν ουσιαστικά την γλωσσική εκπαίδευση των μεταναστών, ενώ παράλληλα όπως ανέφερε και ο ίδιος δεν υπήρχε αρκετός χρόνος, διότι πολλοί από αυτούς είχαν

γονικές υποχρεώσεις καθώς και πάρα πολλές ώρες εργασίας. Αυτές οι συνθήκες μάλιστα αποτέλεσαν το λόγο για τον οποίο, μια από τους συμμετέχοντες πρώτης γενιάς δε είχε την δυνατότητα να παρακολουθήσει κάποια εκπαίδευση έως πολλά χρόνια έπειτα την άφιξη της στην Ελλάδα. Χρησιμοποιώντας τα λόγια του Α, 52 ετών:

«Παρόλα αυτά, εγώ τώρα το καταλαβαίνω ότι έπρεπε να κάνω την δουλειά και το σχολείο παράλληλα αλλά δεν το κάναμε και μείναμε πολύ πίσω και με τη γλώσσα και με πολλά. Ενώ τώρα τελευταία, έχουν ανοίξει στο δήμο απογευματινά σχολεία και φροντιστήρια και όποιος θέλει να πάει μπορεί, αλλάξαν τα χρόνια. Δεν υπήρχε σύλλογος να το οργανώνει αυτό ή να παρακαλέσει ο δήμος, από μόνοι μας έπρεπε εμείς να το είχαμε ζητήσει και δεν το κάναμε. Γενικά, όλοι οι αλλοδαποί μένανε πίσω, μάθαινα λίγο με τα παιδιά στα δημοτικά τότε, να διαβάζουμε λίγο να λέμε τα παραμύθια και ήτανε δύσκολο και ξεκινήσαμε και εμείς και μάθαμε λίγο ελληνικά και εκεί το παρατήσαμε και δεν το συνεχίσαμε, νομίζαμε ότι ξέρουμε αλλά δεν ξέραμε τίποτα.»

Επιπρόσθετα, γίνεται διαφανές πως τελικά η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει τους «μη γηγενείς» μετανάστες, αν λάβουμε υπόψιν πως μέχρι οι ομάδες αυτές να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια, είναι πλήρως αποκλεισμένες από όλη την διαδικασία των εκλογών και ως εκ τούτου δεν έχουν κανένα λόγο για το τι συμβαίνει και ποιος αναλαμβάνει την εξουσία της χώρας που διαμένουν, καθώς και κατ' επέκταση δεν έχουν κανένα λόγο στους νόμους και τις πολιτικές που τους αφορούν άμεσα. Φυσικά, αυτό συνεπάγεται στην ουσία πως οι πολίτες αυτοί δεν μοιράζονται τελικά τα ίδια δικαιώματα με τους γηγενείς και ως εκ τούτου αντιμετωπίζονται εμμέσως ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας.

Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, οι συμμετέχοντες έκαναν αναφορά στις μακροσκελείς και βραδείες γραφειοκρατικές διαδικασίες που ενυπάρχουν σε οποιαδήποτε ενέργεια. Οι διαδικασίες αυτές μάλιστα μπορεί ουκ ολίγες φορές να αποβούν και ως το εμπόδιο, όπως παραδείγματος χάριν στην περίπτωση που αναφέρθηκε παραπάνω σχετικά με την πρόσβαση στην υγεία. Στην κατηγορία των γραφειοκρατικών μειονεκτημάτων, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και το γεγονός πως σε περίπτωση που τα άτομα αυτά έφευγαν από την ελληνική επικράτεια, τα «αντίποινα» προέβλεπαν πως θα έχαναν ένσημα. Ως εκ τούτου, αντιλαμβανόμαστε πως η κατάσταση αυτή δημιουργεί μια κατάσταση «ομηρίας» μεταξύ της ελληνικής επικράτειας και των πληθυσμών αυτών. Γεγονός που γεννά ένα παράδοξο, καθώς μέχρι στιγμής οι μεταναστευτικές πολιτικές της Ελλάδας φαίνεται σαν να προσπαθούν σιωπηλά να «απελάσουν» τους ξένους, αλλά παράλληλα κρατώντας τους σαν σε μια σφιχτή γροθιά.

Στην συνέχεια, μια από τις μαρτυρίες που επαναλήφθηκε αρκετά από τους συνεντευξιζόμενους μετανάστες πρώτης γενιάς αλλά όπως ανέφεραν και από τον στενό τους κύκλο, αποτελεί η αυξημένη δυσκολία της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας τόσο στο γραφειοκρατικό κομμάτι όσο και στο κομμάτι που αφορά την μελέτη που απαιτεί για τις εξετάσεις αλλά και τις εξετάσεις τις ίδιες. Μάλιστα, ανέφεραν πως για πολλούς χρειάστηκαν πολλές απόπειρες μέχρι να αποκτήσουν όντως την ελληνική ιθαγένεια. Τα παραπάνω έτσι, μας κάνουν να αναρωτιόμαστε τους λόγους

για τους οποίους υπάρχει αυτό το γενικό αίσθημα σχετικά με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, αλλά επίσης αν πάρουμε ως δεδομένη την ιδιαίτερη δυσκολία της όλης διαδικασίας μπορεί να σκεφτούμε γιατί άραγε η διαδικασία της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας έχει συντεθεί με αυτό τον τρόπο;.

Φυσικά από την συγκεκριμένη ενότητα δε θα μπορούσε να λείπει η αναφορά στο κομμάτι της πολιτικής και των πολιτικών κομμάτων απέναντι στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων έγινε αναφορά στις ψεύτικες υποσχέσεις που δόθηκαν από τα εκάστοτε πολιτικά κόμματα με σκοπό την προσέλκυση ψηφοφόρων. Γίνεται αντιληπτό άρα, πως τα εκάστοτε πολιτικά κόμματα καπηλεύονται την δυσχερή θέση αυτών των πολιτών, δημιουργώντας παράλληλα μεταναστευτικές πολιτικές οι οποίες μέχρι προσφάτως δεν διευκόλυναν την κατάσταση των μεταναστών στην Ελλάδα, αλλά αντιθέτως την δυσχέραιναν.

B. Μετανάστες δεύτερης γενιάς

Επόμενο σημείο μελέτης θα αποτελέσουν οι απαντήσεις των μεταναστών δεύτερης γενιάς στο παραπάνω ερευνητικό ερώτημα. Αρχικά, οι δύο από τις τρεις συμμετέχουσες δήλωσαν πως η Ελλάδα σαν χώρα δεν είναι ιδιαίτερα φιλική προς τους μετανάστες ή τουλάχιστον όχι πάντα και όχι σε όλες τις περιπτώσεις. Ειδικότερα, παράδειγμα αυτού αποτελούν τα λεγόμενα μια από τις συνεντευξιαζόμενες, η οποία ανέφερε πως όταν ήρθε η ώρα να εγγράψουν τα αδέρφια της στα προ νήπια ρωτήθηκαν «αν είναι βαπτισμένα και τους είπαν (στους γονείς) ότι εφόσον τα παιδιά είναι βαπτισμένα μπορούν να τα πάρουν αλλιώς δεν γίνεται» (Μ, 22 ετών). Έτσι, γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτό το εμπόδιο που προτάσσεται λόγω θρησκευτικών διακρίσεων ακόμη και για τις νηπιακές ηλικίες. Σημαντικό είναι να αναφερθεί, πως τα εν λόγω παιδιά βαπτίστηκαν ως Ορθόδοξα Χριστιανά μόνο και μόνο για την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση. Η αδιαχώριστη σχέση του ελληνικού κράτους με την εκκλησία διαφαίνεται λοιπόν, ακόμη και αν αφορά την εισαγωγή παιδιών μεταναστών στην προ νηπιακή εκπαίδευση.

Επιπρόσθετα, δύο από τις συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν πως έλαβαν σχόλια ρατσιστικού τύπου γενικότερα, αλλά και κοροϊδία από τους συμμαθητές στο σχολικό περιβάλλον. Μια από τις συνεντευξιαζόμενες ανέφερε επίσης πως αντιμετώπισε προβλήματα εύρεσης σπιτιού, διότι ο ιδιοκτήτης την αντιμετώπισε με καχυποψία και αρνητικότητα αφοτου έμαθε την καταγωγή της. Τέλος, όπως ήδη γνωρίζουμε έως την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας και οι μετανάστες δεύτερης γενιάς δεν μπορούσαν να συμμετέχουν στην διαδικασία των εκλογών.

5.4 Αλλαγές λόγω Απόκτησης της Ελληνικής Ιθαγένειας

A. Μετανάστες πρώτης γενιάς

Ως αφετηρία της παρούσας ενότητας, θα λειτουργήσει η ανάλυση των τομέων από τους οποίους αποκλείονται ή εντάσσονται αντιστοίχως λόγω της κατοχής ή μη της ελληνικής ιθαγένειας. Αρχικά, όπως έχει αναφερθεί πολλάκις μια από τις συχνότερες και βασικότερες παραμέτρους στις οποίες αναφέρθηκαν οι συμμετέχοντες αποτελεί η

απόκτηση του δικαιώματος της ψήφου και ως εκ τούτου συμμετοχή στις αποφάσεις της χώρας που τους αφορούν είτε άμεσα είτε έμμεσα. Επιπρόσθετα, ένας από τους συμμετέχοντες επισήμανε πως έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας αναγνωρίζεται πλέον και ο ίδιος ως Έλληνας πολίτης τόσο στην γραφειοκρατική πτυχή όσο και στην κοινωνική, με ότι αυτό συνεπάγεται. Ως εκ τούτου, και οι δύο συμμετέχοντες πρώτης γενιάς ανέφεραν πως έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ένιωσαν ανακούφιση και ηρεμία καθώς απαλλάχθηκαν από τις συνεχείς γραφειοκρατικές υποχρεώσεις για την διαμονή στην Ελλάδα. Παράλληλα, αναφέρθηκε πως δεν ένιωθαν πλέον φόβο ότι θα χάσουν τα ένσημα τους σε περίπτωση εξόδου από την χώρα. Τέλος, έγινε αναφορά στην εξίσωση πλέον των δικαιωμάτων τους με αυτά των γηγενών, όπως επίσης και στην ενσωμάτωση στην ελληνική κοινωνία που τους προσέφερε η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.

B. Μετανάστες δεύτερης γενιάς

Σε παρόμοιο κλίμα με τους μετανάστες πρώτης γενιάς, έγινε αναφορά στο δικαίωμα ψήφου και συμμετοχής στις αποφάσεις από μια από τις συμμετέχουσες. Επιπρόσθετα, έγινε λόγος για το ότι η κατοχή της ελληνικής ιθαγένειας διευκόλυνε την φοίτηση στο ελληνικό πανεπιστήμιο σε γραφειοκρατικά ζητήματα. Όλες οι συμμετέχουσες ανέφεραν πως ένιωσαν εντεταμένο «ανήκειν» έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, όπως επίσης και αίσθημα σιγουριάς. Εκτός των παραπάνω, δήλωσαν ότι δεν παρατήρησαν άλλες αλλαγές. Παρόλα αυτά, η Μ, 22 ετών επισήμανε την δυσανεξία της ή μάλλον το παράπονο της σχετικά με το αυτόματο «αφορισμό» της αλβανικής ιθαγένειας που κατείχε, λόγω της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας.

6° ΚΕΦΑΛΑΙΟ – Συμπεράσματα

Ως καταληκτικό σημείο της παρούσας έρευνας, θα αποτελέσουν φυσικά τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ερευνητική διαδικασία που προηγήθηκε. Αρχικά, σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν η εξερεύνηση του αντίκτυπου της κτήσης ή μη της ελληνικής ιθαγένειας στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς στην ελληνική κοινωνία, καθώς και με ποια εθνική ταυτότητα με ταυτίζονται. Επιπρόσθετα, εξετάστηκε η αντιμετώπιση της ελληνικής κοινωνίας προς τους συμμετέχοντες ενώ παράλληλα χαρτογραφήθηκαν οι αλλαγές που προέκυψαν λόγω της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας.

Για την εξέταση των παραπάνω παραμέτρων, χρησιμοποιήθηκαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Κατά πόσο η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας επηρεάζει την κοινωνική ένταξη των μεταναστών;
2. Με ποια εθνική ταυτότητα ταυτίζονται περισσότερο;
3. Ποια η αντιμετώπιση της ελληνικής κοινωνίας;
4. Ποιες είναι οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν λόγω της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας;

Τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα χρησιμοποιήθηκαν ως οδηγό κατά την ερευνητική διαδικασία σε συνδυασμό με την χρήση συνεντεύξεων βασισμένων σε οδηγούς συνέντευξης, προσαρμοσμένους για την ομάδα των μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς ξεχωριστά.

Ξεκινώντας από το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, τα ευρήματα απέδειξαν πως η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας επηρεάζει την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, αλλά δρα διαφορετικά για τους μετανάστες πρώτης γενιάς και τους μετανάστες δεύτερης γενιάς. Ειδικότερα, τα ευρήματα έδειξαν πως έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας οι συμμετέχοντες (πρώτης γενιάς) απέκτησαν ίσα δικαιώματα με τους γηγενείς, καθώς και το δικαίωμα της ψήφου και συμμετοχής στις πολιτικές αποφάσεις. Η εξίσωση τους με τους γηγενείς συνεπάγεται την κοινωνική τους ένταξη, διότι πώς μπορεί κανείς να θεωρείται κοινωνικά ενταγμένος Έλληνας πολίτης εάν δεν έχει καν το δικαίωμα να συμμετέχει στα πολιτικά δρώμενα και κατ' επέκταση να εκφράζει τη γνώμη του για τα δρώμενα αυτά μέσω της ψήφου του. Στην συνέχεια, εντοπίστηκε πως η ελληνική ιθαγένεια απάλλαξε τους μετανάστες πρώτης γενιάς από την μόνιμη κατάθεση χαρτιών για την νόμιμη παραμονή τους στην χώρα. Το γεγονός αυτό προκαλούσε εντεταμένο άγχος στους συμμετέχοντες πρώτης γενιάς, ενώ παράλληλα δημιουργούσε μια κατάσταση κατά την οποία οι συμμετέχοντες ζούσαν στην Ελλάδα με «δανεικό» χρόνο γνωρίζοντας ότι η ημερομηνία λήξης ήταν πάντοτε επερχόμενη. Φυσικά, αυτή είναι μια κατάσταση την οποία κανένας γηγενής δεν έχει ζήσει ποτέ στην Ελλάδα, για ευνόητους λόγους, αλλά έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ήταν δυνατό και για τους μετανάστες να ζουν όπως οι Έλληνες πολίτες χωρίς πληθώρα χαρτιών, προθεσμίες και ημερομηνίες λήξης.

Τα ευρήματα που αφορούν τους μετανάστες δεύτερης γενιάς διαφέρουν ελαφρώς από αυτά των μεταναστών πρώτης γενιάς. Πιο συγκεκριμένα, παρόλο που και από την συγκεκριμένη ομάδα τέθηκε το ζήτημα της ψήφου, προέκυψε πως η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας δεν είχε τόσο μεγάλο αντίκτυπο στη ζωή τους όπως στους μετανάστες πρώτης γενιάς καθώς πολλοί από αυτούς κατείχαν την ελληνική ιθαγένεια από την γέννηση τους. Ωστόσο, ο αντίκτυπος δεν ήταν μηδενικός καθώς προέκυψε πως για δύο από τους συμμετέχοντες η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ενέτεινε το αίσθημα του ανήκειν τους στην ελληνική κοινωνία, ενώ μια από τις συμμετέχουσες δήλωσε πως η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας διευκόλυνε την πρόσβαση και φοίτηση της στο πανεπιστήμιο.

Προχωρώντας στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, οι μετανάστες πρώτης γενιάς φαίνεται να ταυτίζονται περισσότερο με την ελληνική εθνική ταυτότητα, έχοντας βέβαια σε μεγάλη υπόληψη τη χώρα καταγωγής τους από την οποία όμως, απομακρύνονται όπως ανέφεραν και οι ίδιοι. Για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς το ζήτημα της εθνικής ταυτότητας έχει διαφορετική μορφή σε σχέση με τους παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, για τους περισσότερους συμμετέχοντες η εθνική ταυτότητα φαίνεται να είναι διττή, με την χώρα καταγωγής να καταλαμβάνει το ήμισυ και η Ελλάδα το υπόλοιπο. Παρόλα αυτά μόνο μια από τους συμμετέχοντες δήλωσε πως ταυτίζεται πιο έντονα με την χώρα καταγωγής της. Ωστόσο, σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες ακολουθούν τόσο τα έθιμα και παραδόσεις της Ελλάδας όσο και της χώρας καταγωγής τους. Τέλος, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η ελληνική ιθαγένεια φαίνεται να προσέθεσε στην ταύτιση με την ελληνική ταυτότητα.

Σχετικά με το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, οι μετανάστες πρώτης γενιάς δεν αντιμετώπισαν προβλήματα στην εύρεση εργασίας παρόλα αυτά έγινε αναφορά στο πως δεν έκαναν την δουλειά που μπορούσαν να κάνουν αλλά τη δουλειά που τους έδιναν. Η δήλωση αυτή φαίνεται να συμπίπτει με τα λεγόμενα Hatziprokopiou (2005) σχετικά με τον «εξαναγκασμό» των μεταναστών να εργαστούν σε θέσεις οι οποίες είναι κατώτερες από τα προσόντα που κατείχαν, καθώς και με τα λεγόμενα των Marvakis et al. (2004) αναφορικά με την στέρηση διεκδίκησης μιας θέσης εργασίας λόγω εθνικότητας. Επίσης, φαίνεται να μην αντιμετώπισαν κάποιο ζήτημα γενικότερα στην παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, παρά μόνο στο θέμα της εκπαίδευσης λόγω έλλειψης υποδομών και προσωπικών λόγων. Ειδικότερα, σχετικά με το ζήτημα της εκπαίδευσης κατά την περίοδο εισαγωγής των συμμετεχόντων πρώτης γενιάς (1996 – 1998) η πολιτική σχετικά με την εκπαίδευση μεταναστών βασιζόταν πάνω στο ν. 2413/1996, με τον οποίο θεσπίστηκαν μεν τα διαπολιτισμικά σχολεία αλλά στην πραγματικότητα η λειτουργία τους ήταν ιδιαίτερα ελλιπής και ελλαττωματική διότι δεν υπήρξε ουσιαστική γνώση το όρου διαπολιτισμικότητα και πως αυτός ο όρος λειτουργεί στην εκπαιδευτική διαδικασία (Trouki, 2012). Παράλληλα, οι μετανάστες φαίνεται να αντιμετωπίζονται ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας διότι όπως έχει αναφερθεί δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους γηγενείς ενώ ταυτόχρονα οι μόνιμες απαιτήσεις του ελληνικού κράτους έκαναν την διαμονή στην Ελλάδα δυσκολότερη. Οι Gogonas & Tramountanis (2023) επιβεβαιώνουν τα παραπάνω κάνοντας λόγο για τις ιδιαίτερα δύσκολες γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες ήταν προϊόντα μακροχρόνιων και περίπλοκων πολιτικών. Οι παραπάνω πολιτικές δεν εξαίρεσαν τα παιδιά των μεταναστών παρόλο που γεννήθηκαν στην Ελλάδα, κάνοντας γνωστή για ακόμη μια φορά την αυστηρότητα τους. Μάλιστα, λόγω της αυστηρότητας τους έλαβαν έντονη κριτική από το Συμβούλιο της Επικράτειας καθώς από άλλους οργανισμούς. Σημαντικό είναι να αναφερθεί, πως και για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς το δικαίωμα της ψήφου αποτελούσε απαγορευμένη περιοχή, ενώ ταυτόχρονα δεν έλλειψαν οι θρησκευτικές διακρίσεις και τα ρατσιστικά περιστατικά όπως τα ξενοφοβικά σχόλια στο σχολικό περιβάλλον όπως ανέφεραν και οι Gogonas (2010) και οι Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη (2008), γεγονός που σε κάποιες περιπτώσεις μετατρέπει την εύρεση κατοικίας περίπλοκη και δύσκολη (Iosifides & King (1998), Marvakis et al. (2004), Γεωργακόπουλος (ΔιαΝεοσις, 2020).

Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθεί πως οι τέσσερις από τους πέντε συμμετέχοντες δήλωσαν πως θεωρούν πως η Ελλάδα δεν είναι μια ιδιαίτερα φιλική χώρα για τους μετανάστες, γεγονός που αντικρούει με τα ευρήματα των Dixon, Hawkins, Juan – Torres & Kimaran (2019) σύμφωνα με τους οποίους οι Ελλάδα αποτελεί μια από τις Ευρωπαϊκές χώρες που δείχνουν περισσότερη ενσυναίσθηση για τους μετανάστες/πρόσφυγες. Επιπλέον, τα λεγόμενα των συμμετεχόντων φαίνεται να συμφωνούν με τα ευρήματα των Dixon et al. (2019) με βάση τα οποία μόνο το 21% των Ελλήνων θεωρεί ότι η μετανάστευση αποτελεί θετικό φαινόμενο για τη χώρα τους.

Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τις ιδιαίτερα δύσκολες για αυτούς εξετάσεις ιθαγένειας όπως υποστηρίζουν και οι Rogonas & Tramountanis (2023) κάνοντας αναφορά στο τεράστιο υλικό μελέτης που απαιτείται, σε συνδυασμό με την ιδιαίτερη δυσκολία της ίδιας της εξέτασης καθώς και την εργαλειοποίηση της απελπισίας τους από τις διάφορες πολιτικές παρατάξεις για ψήφους, κάνει ιδιαίτερα σαφή την θέση της Ελλάδας απέναντι στους μετανάστες που δέχεται. Ειδικότερα, εάν λάβουμε υπόψη και

την βιβλιογραφία του πρώτου κεφαλαίου, εντός του οποίου περιγράφονται οι ελλειπείς μεταναστευτικές πολιτικές που τέθηκαν σε ισχύ ανά τα χρόνια, οι καταγεγραμμένες ρατσιστικές συμπεριφορές της ελληνικής κοινωνίας και πολιτείας, χωρίς βέβαια να ξεχνάμε το ρόλο του ακροδεξιού κόμματος Χρυσή Αυγή.

Στην συνέχεια, σχετικά με τις αλλαγές που παρατηρήθηκαν λόγω της ελληνικής ιθαγένειας, τα κύρια ευρήματα αποτελούν την αναγνώριση των μεταναστών επίσημα ως Έλληνες πολίτες, την ενσωμάτωση στην ελληνική κοινωνία καθώς και την απαλλαγή τους από τον φόβο και την ανησυχία. Ενώ για άλλους συμμετέχοντες, εκ των παραπάνω η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας σήμαινε την εγκατάλειψη της πρώτης ιθαγένειας και την αδυναμία ύπαρξης μιας διττής ταυτότητας ιθαγένειας, γεγονός που για κάποιους είναι το επιθυμητό.

Έχοντας κάνει αναφορά στα κύρια ευρήματα της παρούσας έρευνας, είναι σημαντικό να αναφερθούμε και στους περιορισμούς της έρευνας. Ως πρώτος περιορισμός αποτέλεσε η δυσκολία εύρεσης συμμετεχόντων, που να ταιριάζουν στις απαιτήσεις της έρευνας και ως εκ τούτου αυτό είχε ως αποτέλεσμα ενός μικρού δείγματος, γεγονός που αποτελεί τον δεύτερο περιορισμό. Επιπλέον, η δια ζώσης πρόσβαση στους συμμετέχοντες δεν ήταν δυνατή, ενώ ταυτόχρονα η πρόσβαση σε διάφορες βιβλιογραφικές πηγές κατέστη πολύ δύσκολη σε αρκετές περιπτώσεις. Αιτία αυτού, αποτελεί η «κεφαλαιοποίηση» κάποιων πηγών ή η αδυναμία εύρεσης τους εκτός φυσικής μορφής. Τέλος, ένας από τους βασικούς περιορισμούς αποτέλεσε ο χρόνος ή πόσο μάλλον τα χρονικά περιθώρια τόσο της ερευνήτριας όσο και των συμμετεχόντων.

Καταληκτικά, σε μελλοντικές απόπειρες θα ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμο αρχικά να υπάρχει μεγαλύτερο δείγμα, αλλά επιπλέον να συμπεριληφθούν στις ερευνητικές απόπειρες και άλλες ομάδες όπως οι παράνομοι μετανάστες, οι πρόσφυγες και τα ασυνόδευτα ανήλικα. Επιπρόσθετα, είναι ιδιαίτερης σημασίας η μελέτη των παραβάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την διαδικασία της μετανάστευσης ή της αναζήτησης ασύλου, τόσο για την καταγραφή τους όσο και για την ευαισθητοποίηση και αποτροπή τους.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγγελίδης, Δ., Κοκκινάκη, Φ., Κουναλάκη Ξ., Μαραγκίδου, Μ., Παπαγιαννάκης, Λ., Σακελλαρίου, Α., Χαραμής, Π. (2020). *Σύνορα και Κορονοϊός: Προσφυγική Πολιτική και Δημόσιος Λόγος την Εποχή της Διπλής Κρίσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Friedrich Ebert Stiftung.

Αράπογλου, Β. (2007). Διαχωρισμός των μεταναστών και στεγαστικές ανισότητες στην Αθήνα: Έκθεση στην ευημερία ή την στέρηση;. Στο 8^ο Εθνικό Γεωγραφικό Συνέδριο (σελ. 104 – 112). Αθήνα: Ελληνικός Γεωγραφικός Σύνδεσμος

Βαρουξή, Χ., Σαρρής, Ν. (2012). Μετανάστευση και ένταξη: προκλήσεις και διακρίσεις. Στο Αφουξενίδης, Α., Σαρρής, Ν. & Τσακίριδη, Ο. (επιμ.), *Ένταξη των Μεταναστών: Αντιλήψεις, Πολιτικές, Πρακτικές* (σελ. 17 – 36). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Βέικου, Μ. & Λαλαγιάννη, Β. (2015). *Μετανάστευση κοινωνικές και πολιτισμικές εκφάνσεις. Θεωρητικά σχήματα, εννοιολογικοί προσδιορισμοί και ορολογία*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Βεργέτη, Μ. (2003). *Παλιννόστηση και κοινωνικός αποκλεισμός* (3^η έκδοση αναθεωρημένη). Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

Βρέλλη – Βροντάκη (2005). *Δίκαιο Ιθαγένειας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Γεωργακόπουλος, Θ., ΔιαΝεοσις (2020). *Οι Απόψεις των Μεταναστών και Προσφύγων (Παλαιών και Νέων) που Βρίσκονται στην Ελλάδα* (Πανελλαδική Έρευνα, 20/1/2020). <https://www.dianeosis.org/2020/01/ti-pistevoun-oi-metanastes/>.

Γεωργιάδης, Δ., & Πανταζής, Β (2020). *Αναγκαστική μετανάστευση στην Ελλάδα. Πολιτική κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης Προσφύγων/Μεταναστών*. Ζεφύρι,: Διάδραση.

Γεράκης Θ. (2020). *Οι απόψεις της Ελληνικής κοινωνίας το 2020*. ΔιαΝεοσις

Δανουκάρα, Μ-Α (2019). *Η ελληνική ιθαγένεια ως εργαλείο κοινωνικής ενσωμάτωσης ή κοινωνικού αποκλεισμού των μεταναστών δεύτερης γενιάς*. (Διπλωματική Εργασία). Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (2019). *Διεθνής Μεταναστευτικός Νόμος. Γλωσσάρι σχετικά με τη Μετανάστευση*. Ελβετία: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης.

Εγκύκλιος Αριθ: 81, Θέμα: *Τροποποίηση διατάξεων για την πολιτογράφηση αλλογενών αλλοδαπών βάσει του ν.4873/2021 (Α' 248/16-12-2021)*.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022). *Οι πολίτες της Ένωσης και τα δικαιώματά τους*. Ανακτήθηκε τον 6/2022 από <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/145/the-citizens-of-the-union-and-their-rights>.

Καραγιάννη, Δ. (2022). *Η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας από μετανάστες δεύτερης γενιάς και το μέλλον τους στο εξωτερικό* (Διπλωματική Εργασία). Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Κασιμάτη, Κ. (1983). Η πολιτισμική ταυτότητα της δεύτερης γενιάς των Ελλήνων μεταναστών της δυτικής Γερμανίας. *European Science Foundation* (Τεύχος 7, σελ. 16 – 29). Δ. Γερμανία

Κερεντζή, Π. (2016). *Η διαφοροποίηση ομογενών και αλλογενών αλλοδαπών στο Δίκαιο Ιθαγένειας* (Διπλωματική Εργασία). Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Νομικής

Κόφφας, Σ. (2019). *Το πολιτικό φαινόμενο σε μετάβαση: Προκλήσεις για τη δημοκρατία, το κράτος και την κοινωνία. Παγκοσμιοποίηση και Κοινωνική Πολιτική*. 4^ο Τακτικό Συνέδριο ΠΕΔΙΣ, Λουτράκι 13 – 15 Δεκεμβρίου 2019: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων.

Κοσμίδης, Μ. (2020). *Διαχείριση μεταναστευτικών ροών – Κοινωνική ένταξη των μεταναστών και τοπική αυτοδιοίκηση*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης.

Κολοβός, Α. (2020). Κρίση στον Έβρο: *Η ολιστική προσέγγιση και οι προκλήσεις για ολοκληρωμένη δράση*. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής.

Κοιλιάρη, Α. (1997). *Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, Γλώσσα και Κοινωνική Ένταξη. Στάσεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες ομιλητές*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Κυρίδης, Α., Παλαιολόγου, Ν., Γιαλαμάς, Β., Ευαγγέλου, Ο. (2010). *Ένταξη δεύτερης γενιάς μεταναστών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας*. Κοζάνη: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (με τη χρηματική υποστήριξη του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής).

Μαρβάκης, Α. (2004). Κοινωνική ένταξη ή κοινωνικό άπαρτχαιντ;. Στο Παύλου, Μ. & Χριστόπουλος, Δ., *Η Ελλάδα της μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, Δικαιώματα και Ιδιότητα του Πολίτη* (σελ. 88 – 120). Αθήνα: Κριτική.

Μπάγκαβος, Χ. & Παπαδοπούλου Δ. (2002). Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική. 15 Μελέτες.

Μπίλιου, Α., (2018). *Μετανάστες Δεύτερης Γενιάς στην Ελλάδα: Κινητικότητα και Διεθνικότητα στην εποχή της κρίσης*. (Διπλωματική Εργασία). Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Νόμος 3284/2004, *Περί Κυρώσεως του Κώδικα της Ελληνικής Ιθαγένειας*, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 217/Α/10-11-2004).

Νόμος 4735/2020, *Τροποποίηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, νέο πλαίσιο επιλογής διοικήσεων στον δημόσιο τομέα, ρύθμιση οργανωτικών θεμάτων της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας και της Γενικής Γραμματείας Ανθρώπινου Δυναμικού Δημόσιου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών, ρυθμίσεις για την αναπτυξιακή προοπτική και την εύρυθμη λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις*, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α' 197/12.10.2020).

Νόμος 4873/2021, *Προστασία του εθελοντισμού, ενίσχυση της δράσης της Κοινωνίας των Πολιτών, φορολογικά κίνητρα για την ενίσχυση της κοινωφελούς δράσης των Ο.Κοι.Π. και λοιπές διατάξεις*, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α' 248/16-12-2021).

Παπαδοπούλου, Δ. (2009). Η επίδραση της νόμιμης διαμονής στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών στην Ελλάδα. *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, τεύχος 4^ο, σελ. 45–62. Ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/301315268_E_epidrase_tes_nomimes_diamones_sten_koinonike_entaxe_ton_metanaston_sten_Ellada.

Παπακωνσταντής, Μ. (2013). Τα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών στο πλαίσιο της πολιτικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών. *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη, Εξαμηνιαία Επιστημονική Επιθεώρηση, Φθινόπωρο 2013, τόμος 8ος, τεύχος 2*, σελ. 107 – 126. Ανακτήθηκε στις 13/4/2016 από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/SCAD/article/view/8883/0/ApaCitationPlugin>.

Παπασιωπή – Πασιά, Ζ. (2019). Το περιεχόμενο των εννοιών: «Εθνικότητα» και «Ιθαγένεια» στη Συμφωνία των Πρεσπών. *Pro Justitia*, 2019. Τεύχος 2, σελ. 15 – 26. Ανακτήθηκε από <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia/article/view/6794>.

Παπασιωπή – Πασιά, Ζ. (2011). *Δίκαιο Ιθαγένειας*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Πλειός, Γ. (1998). Το νέο περιεχόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού και η σχέση ανεργίας και επιπέδου εκπαίδευσης. *Σύγχρονα θέματα: τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας* (67), σελ. 73-79.

Πουρκός, Μ. & Ίσαρη, Φ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.

Σαρρής, Ν. (2012). Η συμβολή των Συμβουλίων Ένταξης Μεταναστών στην προοπτική ένταξης μεταναστών στην Ελλάδα. Στο Αφουξενίδης, Α., Σαρρής, Ν. & Τσακιρίδη, Ο., *Ένταξη των Μεταναστών: Αντιλήψεις, Πολιτικές, Πρακτικές* (σελ. 37 – 59). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Σπυροπούλου, Γ. & Χριστόπουλος, Δ. (2016). *Προσφυγικό: Θα τα καταφέρουμε;.* Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση ΑΒΕΕ.

Τηλέμαχου, Ν – Ε. (2009). *Η Σύμβαση περί Ανταλλαγής πληθυσμών (1923) και οι νομικές της συνέπειες*. (Διπλωματική Εργασία). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Νομικής.

Τσούκα, Χ. (2019). *Δίκαιο Ιθαγένειας. Η ελληνική ιθαγένεια εν μέσω εθνικών λύσεων και διεθνών εξελίξεων*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Τριανταφυλλίδου, Α. (2010). *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.

Τσεκούρα, Σ. (2018). *Η Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα: Μία πρώτη προσπάθεια αποτίμησης*. (Διπλωματική Εργασία). Αθήνα: Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας & Εφαρμοσμένων Οικονομικών, Τμήμα Γεωγραφίας.

Τζωρτζοπούλου, Μ. & Κοτζαμάνη, Α. (2008). *Η Εκπαίδευση των Αλλοδαπών Μαθητών. Διερεύνηση των Προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσης τους*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Υπουργείο Εσωτερικών, Διεύθυνση Ιθαγένειας. (2013). *Παροχή διευκρινίσεων σχετικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό των όρων «ιθαγένεια», «υπηκοότητα» και «εθνικότητα»*.

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018). *Εθνική Στρατηγική για την ένταξη*.

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Δελτίο Τύπου (2022). *Ο νέος νόμος για το μεταναστευτικό θα συμβάλλει καταλυτικά στην αποσυμφόρηση των νησιών μας*. Ανακτήθηκε στις 20/11/2022 από <https://www.mitarakis.gr/gov/migration/6131-neos-nomos>

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Δελτίο Τύπου (8 Ιουνίου, 2022). *Ν. Μηταράκης: “Ετοιμάζουμε τον νέο Κώδικα Μετανάστευσης – Το 2022 θα κατατεθεί προς ψήφιση στη Βουλή”*. Ανακτήθηκε στις 20/11/2022 από <https://migration.gov.gr/n-mitarakis-dimografiko-2022/>

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ενημερωτικό Σημείωμα Β Δεκεμβρίου (2021). *Νόμιμη Μετανάστευση*. Ανακτήθηκε στις 21/11/2022 από https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/01/Δεκέμβριος-2021_YMA-GR-Ενημερωτικό-Δεκέμβριος-B-Νόμιμη-Μετανάστευση-1.pdf

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ενημερωτικό Σημείωμα Β Σεπτεμβρίου (2022). *Νόμιμη Μετανάστευση*. Ανακτήθηκε στις 21/11/2022 από https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/10/Σεπτέμβριος-2022_YMA-GR-Ενημερωτικό-Σεπτέμβριος-B-Νόμιμη-Μετανάστευση_NEA-EKΔΟΣΗ.pdf

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. *Ελληνική Πολιτική Ένταξης*. Ανακτήθηκε από <https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/politiki-entaxis-se-ethniko-epipedo/>.

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. *Εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε από <https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/mathimata-ellinikis-glossas/>.

Χατζηλουκάς, Λ. (2015). *Το Νομικό Καθεστώς των Επιμέρους Πολιτικών της ΕΕ*. (Διπλωματική Εργασία). Neapolis University Pafos: Τμήμα Νομικής.

Χατζησωτηρίου, Χ. & Ξενοφώντος, Κ. (2014). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: προκλήσεις, παιδαγωγικές θεωρήσεις και εισηγήσεις*. Καβάλα: Σάϊτα.

Χριστόπουλος, Δ. (2019). *Ποιος είναι Έλληνας Πολίτης; Δύο αιώνες ιθαγένεια (2^η έκδοση)*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Ψημμένος, Ι. (1995). *Μετανάστευση από τα Βαλκάνια: Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.

Cohen, L., Manion, L. (2000). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Gray, D. (2021). *Η Ερευνητική Μεθοδολογία στον Πραγματικό Κόσμο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Anagnostou, D. (2011). *Citizenship Policy Making in Mediterranean EU States: Greece*. Florence: EUDO Citizenship Observatory.

Banulescu – Bogdan, N. & Fratzke, S. (2016). *Europe's Migration Crisis in Context: Why Now and What Next?*. Ανακτήθηκε στις 20/11/2022 από <https://www.migrationpolicy.org/article/europe's-migration-crisis-context-why-now-and-what-next>.

Bagavos, C., Kourachanis, N. (2020). *Labour Integration of Migrants, Refugees and Asylum Seekers: Lessons Learnt and Best Practices. Report on Greece*. Athens: SIRIUS.

Braun, V., Clarke, V. (2006). 'Using Thematic Analysis in Psychology', *Qualitative Research in Psychology, Volume 3, Issue 2*, σελ. 77 – 101.

Crowe, M., Inder, M. & Porter, R. (2015). 'Conducting Qualitative Research in Mental Health: Thematic and Content Analyses', *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, Volume 49, Issue 7, σελ. 616 – 623.

Dimitriadi, A. (2022). *Migration and Migration Policy in Greece*. Ανακτήθηκε στις 20/11/2022 από <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/laenderprofile/english-version-country-profiles/505134/migration-and-migration-policy-in-greece/#node-content-title-1>.

Dimitrakopoulos, I. (2003). *National Analytical Study on Housing*. RAXEN Focal Point for Greece.

Dixon, T., Hawkins, S., Juan – Torres, M., Kimaram, A. (2019). *Attitudes Towards National Identity, Immigration, and Refugees in Greece*. More in Common Ltd.

Eurydice, European Commission. *National Education Systems > Greece > 2. Organization and Governance > 2.8 Statistics on Educational Institutions (Last update 27 November 2023)*. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/greece/statistics-educational-institutions>

Gogonas, N. (2010). *Bilingualism and Multiculturalism in Greek Education: Investigating Ethnic Language Maintenance among Pupils of Albania and Egyptian Origin in Athens*. UK: Cambridge Scholars Publishing.

Gogonas, N. & Michail, D. (2014). Ethnolinguistic Vitality, Language Use and Social Integration Amongst Albanian Immigrants in Greece. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* (σελ. 1 – 14). Ανακτήθηκε στις 23/4/2014 από <http://dx.doi.org/10.1080/01434632.2014.909444>

Gogonas, N. & Tramountanis, A. (2023). Acquiring Citizenship Through Naturalization in Greece: A Sisyphean Struggle for Immigrants. *Social Sciences* 12: 545 (σελ. 1 – 14). Ανακτήθηκε στις 28/9/2023 από <https://doi.org/10.3390/socsci12100545>.

Gropas, R. & Triantafyllidou, A. (2005). *Migration in Greece at a glance*. ELIAMEP – Hellenic Foundation For European & Foreign Policy.

Hatziprokopiou, P. (2005). *Immigrants' integration and social change: Greece as a multicultural society*. Στο P. Hatziprokopiou (επιμ.), *2nd LSE Symposium on Modern Greece. Current Social Science Research on Greece* (σελ. 1 – 20). London School of Economics and Political Science: European Institute, Hellenic Observatory.

Hellenic Statistical Authority (2014). *2011 Population and Housing Census. Statistical data on the reasons on account of which immigrants (with Greek or foreign citizenship) settle in Greece.*

Hood, J. C. (2007). 'Orthodoxy vs. Power: The Defining Traits of Grounded Theory', στο A. Bryant & K. Charmaz (επιμ.), *The SAGE Handbook of Grounded Theory*. Los Angeles: Sage.

Iosifides, T., King, R. (1998). Socio – Spatial Dynamics and Exclusion of Three Immigrant Groups in the Athens Conurbation, *South European Society and Politics, Volume 3, Issue 3* (σελ. 205 – 229). Ανακτήθηκε στις 2/12/2009 από <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13608740308539554>.

Kasimis, C., Kassimi, C. (2004). *Greece: A History of Migration*. Ανακτήθηκε στις 20/11/2022 από <https://www.migrationpolicy.org/article/greece-history-migration>.

Karydis, V. (1996). *The Criminality of Immigrants in Greece: Issues of Theory and Anti-Crime Policy*. Athens: Papazisis.

Kidder, H., Fine, M. (1987). Qualitative and Quantitative Methods: When Stories Converge, *Special Issue: Multiple Methods in Program Evaluation, Volume 1987, Issue 35* (σελ. 57 – 75). Ανακτήθηκε στις 4/11/2004 από <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ev.1459>.

King, R., Lazaridis, G., Tsardanidis, A (2000). *Racists? Us? Are You Joking? The Discourse of Social Exclusion of Immigrants in Greece and Italy*. Triantafyllidou Anna. *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe* (σελ. 186 – 206). England: Macmillan Press.

Leivaditi, N., Papatzani, E., Ilias, A. & Petracou, E. (2020). *Integration Policies, Practices and Experiences*. RESPOND Working Papers, Globa

Marvakis, A., Parsanoglou, D., Psaroudakis, S. (2004). *Migrants' experiences of discrimination in Greece*. Athens: Antigone.

Mattheoudakis, M. (2005). Language Education of adult immigrants in Greece: current trends and future developments, *International Journal of Lifelong Education, Vol. 24, Issue 4* (σελ. 319 – 336). Ανακτήθηκε στις 26/8/2006 από <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02601370500169210>.

Migration: Consequences and Responses (#770564, *Horizon2020*) Report Series, University of the Aegean

Ministry of Labour and Social Affairs. *Work for third country nationals in Greece*. Ανακτήθηκε από <https://ypergasias.gov.gr/en/labour-relations/individual-employment-relations/work-for-third-country-nationals-in-greece/>.

Oomen, T.K (1997). *Citizenship, Nationality and Ethnicity*. Cambridge: Polity Press.

Ryan, G. W., Bernard, H. R. (2003). 'Techniques to Identify Themes', *Field Methods, Volume 15*,σελ. 85 – 109.

Sashati, A. (2012). *ENAR Shadow Report. Racism and related discriminatory practices in Greece*. European Network Against Racism (ENAR).

Seidman, I. (2013). *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences*, 4η έκδοση. New York: Teachers College Press.

SIRIUS (2019). *Labour market integration in Greece: Policy Barriers and Enablers*. Ανακτήθηκε στις 26/4/2016 από <https://www.sirius-project.eu/news/greece-policy-barriers-and-enablers-wp3>.

Social Change Initiative (2021). *Χρυσή Αυγή: Διδάγματα από την Ελλάδα για την καταπολέμηση του ακροδεξιού εξτρεμισμού*.

Souvliis, G., Vasilaki, R. (2022). Banning Golden Dawn Hasn't Stopped Greece's Slide to the Far Right, *IV Online Magazine. IV565 – February 2022*. Ανακτήθηκε στις 24/11/2022 από <https://internationalviewpoint.org/spip.php?article7531>.

Stone, J., Rutledge, D., Rizova, P., Smith, A., Hou, X. (2016). *Immigrant Generations*. Remmennick, L. Immigrant Generations (p.p. 1 - 3). John Wiley & Sons, Ltd.

Schneider, J. (2016). *First/Second generation immigrants*. Germany: Institute for Migration Research and Intercultural Studies (IMIS), University of Osnabrück.

Takou, E. (2021). The Rise and Fall of Golden Dawn: Organized Racism Suffered a Great Defeat in Greece—But the Fight is Far from Over. *The Brown Journal of World Affairs, Volume 27 – Issue 2 – Spring/Summer 2021, p.p 1 – 16*. Ανακτήθηκε στις 24/11/2022 από <https://bjwa.brown.edu/27-2/the-rise-and-fall-of-golden-dawn/>.

Triantafyllidou, A. (2013). *Migration in Greece: People, Policies and Practices*. Athens: ELIAMEP – Hellenic Foundation For European & Foreign Policy.

Triantafyllidou, A, Maroufouf, M., Nikolova, M. (2009). *Greece: Immigration towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. IDEA Working Papers.

Trouki, E. (2012). The Challenge of Cultural Diversity in Greece: Reflections on 'Intercultural Education Schools' (IES) Strategy for Creating Inclusive Learning Environments. *Power and Education, Volume 4 Number 2 2012*, p.p 219 – 229. Ανακτήθηκε στις 1/1/2012 από <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.2304/power.2012.4.2.219>.

Triantafyllidou, A. & Gropas, R. (2007). *Greek Education Policy and the Challenge of Migration: An Intercultural View of Assimilation*. Paper prepared for the EMILIE project, WP3, Deliverable D4, 22 November 2007.

Vermeulen, H., Baldwin – Edwards, M., van Boeschoten, V. (2015). *Migration in the Southern Balkans, From Ottoman Territory to Globalized Nation States*. Springer Open.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο Μεταναστών 1^{ης} γενιάς

Δημογραφικά Στοιχεία

Ηλικία:

Φύλο:

Τόπος γέννησης:

Τόπος διαμονής:

Απασχόληση:

Μορφωτικό επίπεδο:

Κύριο Μέρος Συνέντευξης

1. Πότε ήρθατε στην Ελλάδα;
2. Πότε αποκτήσατε την ελληνική ιθαγένεια;
3. Πως θα περιγράφατε την πρόσβαση σας στους παρακάτω τομείς: εργασία, υγεία, εκπαίδευση;
4. Για ποιους λόγους θέλατε να αποκτήσετε την ελληνική ιθαγένεια;
5. Τι έχει αλλάξει για εσάς μετά την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας;
6. Πως θα περιγράφατε την εμπειρία απόκτησης ιθαγένειας;
7. Εάν σας ρωτήσουν 'από πού είσαι' ποια είναι η απάντησή σας;
8. Πόσο συναισθηματικά δεμένος/η είστε με την χώρα α) χώρα καταγωγής σας, β) την Ελλάδα;

9. Ακολουθείτε τις ελληνικές παραδόσεις και κουλτούρα ή αυτά της χώρας καταγωγής σας; Η και των δύο;
10. Ποια είναι η άποψη σας για την Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών;
11. Νιώθετε ότι με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ανήκετε περισσότερο στην ελληνική κοινωνία από πριν;
12. Τα άτομα με τα οποία κάνετε παρέα/συναναστρέφεστε είναι περισσότερο Έλληνες- ίδες, ή από άτομα της χώρας καταγωγής ή άλλων χωρών;
13. Αισθάνεστε περισσότερο «Έλληνας – Εθνικότητα χώρας καταγωγής – Πολίτης του κόσμου;

Ερωτηματολόγιο Μεταναστών 2^{ης} γενιάς

Δημογραφικά Στοιχεία

Ηλικία:

Φύλο:

Τόπος γέννησης:

Τόπος διαμονής:

Απασχόληση:

Μορφωτικό επίπεδο:

Κύριο Μέρος Συνέντευξης

1. Σε ποια ηλικία ήρθατε στην Ελλάδα ή γεννηθήκατε στην Ελλάδα;
2. Για ποιους λόγους μετανάστευσε η οικογένειά σας;
3. Πόσα χρόνια ζείτε στην Ελλάδα;
4. Αντιμετωπίζετε τυχόν προβλήματα ως παιδί μεταναστών στην Ελλάδα; Αν ναι, τι είδους;
5. Διατηρείτε δεσμούς με τη χώρα καταγωγής σας;
6. Αν σας ρωτήσει κάποιος 'από που είσαι' τι απαντάτε;
7. Ακολουθείτε τις παραδόσεις και έθιμα της χώρας καταγωγής σας ή της Ελλάδας ή και των δύο;
8. Θεωρείτε πως η Ελλάδα είναι μια χώρα φιλική για τα παιδιά των μεταναστών;
9. Γιατί θελήσατε να αποκτήσετε την ελληνική ιθαγένεια;

10. Πως ήταν η διαδικασία κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας;
11. Βιώσατε αλλαγές έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας; Τι είδους;
12. Θεωρείτε ότι η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας σας κάνει να νιώθετε ότι ανήκετε περισσότερο στην ελληνική κοινωνία;
13. Σκοπεύετε να παραμείνετε στην Ελλάδα μόνιμα;

Συνεντεύξεις Συμμετεχόντων

Μετανάστες 1^{ης} Γενιάς

13/3/23 E – 1^{ης} γενιάς

Δημογραφικά Στοιχεία

Ηλικία: 43

Φύλο: Γυναίκα

Τόπος γέννησης: Βεράτα, Αλβανία

Τόπος διαμονής: Ασπρόπυργος, Αθήνα

Απασχόληση: Ιδιωτικός Υπάλληλος

Μορφωτικό επίπεδο: Γυμνάσιο

Κύριο Μέρος Συνέντευξης

1. Πότε ήρθατε στην Ελλάδα;

- Ήρθα πρώτη φορά το '98, Ιούνιο και έμεινα εδώ 11 μήνες με visa και έφυγα επειδή έμεινα έγκυος και γύρισα μετά από 2μιση χρόνια και από τότε δεν έχω ξαναφύγει.

2. Πότε αποκτήσατε την ελληνική ιθαγένεια;

- Το Νοέμβριο το '20.

3. Πως θα περιγράφατε την πρόσβαση σας στους παρακάτω τομείς: εργασία, υγεία, εκπαίδευση;

- Στην εργασία επειδή είμαστε και πολύ καιρό εδώ είχα δυνατότητες, δηλαδή είμαι και σε σταθερή δουλειά εδώ και 17 χρόνια, δεν είχα θέμα. Στην εκπαίδευση,

είχα μικρά παιδιά δεν προσπάθησα πιο πριν, στην υγεία στις αρχές ήταν πολύ δύσκολα

→ **Γιατί;**

- Γιατί έπρεπε να έχεις ένσημα για να έχεις την ασφάλεια, για να κάνεις εξετάσεις περίμενες ουρές ολόκληρες στο ΙΚΑ, τώρα είναι καλύτερα βέβαια η κατάσταση.

4. Για ποιους λόγους θέλατε να αποκτήσετε την ελληνική ιθαγένεια;

- Πρώτα από όλα θέλω να ψηφίσω να έχω δικαίωμα ψήφου, επειδή μένω πολλά χρόνια εδώ, τα παιδιά μου έχουν ήδη αποκτήσει την ιθαγένεια, έχω δικό μου σπίτι εδώ, εδώ ζω πλέον.

5. Τι έχει αλλάξει για εσάς μετά την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας;

- Δεν έχουν αλλάξει και πολλά πράγματα, έτσι και αλλιώς η άδεια που είχα ήταν πολύ δυνατή. Το μόνο που θα αλλάξει πιστεύω ότι με διευκολύνει σε διάφορες δουλειές, σε διάφορα χαρτιά, δεν τρέχω πιά στην Αλβανία, δε μεταφράζω.

6. Πως θα περιγράφατε την εμπειρία απόκτησης ιθαγένειας;

- Είναι πολύ δύσκολη, μόνο οι καλύτεροι μαθητές παίρνουν, και ξέρω άτομα που έχουν δόση και τρεις φορές και δε το έχω πάρει. Πολύ δύσκολα, έχει ιστορία, έχει γεωγραφία, κουλτούρα αλλά εντάξει αυτό δεν είναι και πολύ δύσκολο, τη γλώσσα που εμείς λίγο δεν έχουμε κάτσει σε σχολεία για να αποκτήσουμε τόσο πολύ γνώση, ειδικά στο γραπτό.

7. Εάν σας ρωτήσουν ‘από πού είσαι’ ποια είναι η απάντησή σας;

- Θα πω ότι έχω καταγωγή από την Αλβανία και μένω στην Ελλάδα.

8. Πόσο συναισθηματικά δεμένος/η είστε με την χώρα α) χώρα καταγωγής σας, β) την Ελλάδα;

- Απομακρυνόμαστε από εκεί σιγά σιγά, μόνο που έχουμε τους γονείς μας και πιστεύω ότι όσο μεγαλώνουμε απομακρυνόμαστε όλο και πιο πολύ, δεν έχουμε σχέσεις με τη χώρα μας, πάμε μια βδομάδα το χρόνο να δούμε τους γονείς μας. Με την Ελλάδα, εδώ είναι η ζωή μας τώρα πλέον δεν μπορούμε να ζούμε και αλλού με διαφορετική νοοτροπία, έχουμε ενσωματωθεί εδώ.

9. Ακολουθείτε τις ελληνικές παραδόσεις και κουλτούρα ή αυτά της χώρας καταγωγής σας; Η και των δύο;

- Ακολουθούμε και εδώ γιορτές θρησκευτικές και όλες τις γιορτές, όμως έχουμε και τα δικά μας που σχεδόν είναι το ίδιο, όπως η Πρωτοχρονιά αλλά με διαφορετικά έθιμα.

10. Ποια είναι η άποψή σας για την Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών;

- Στην Ελλάδα είναι δύσκολα να είσαι μετανάστης, είναι πολύ δύσκολο, δεν υπάρχουν ευκαιρίες. Δηλαδή, εμείς έχουμε πολλά χρόνια εδώ, αλλιώς οι νέοι μετανάστες δεν έχουν ευκαιρίες εδώ.

11. Νιώθετε ότι με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ανήκετε περισσότερο στην ελληνική κοινωνία από πριν;

- Ναι, νιώθω ότι έχω ίσια δικαιώματα.

12. Τα άτομα με τα οποία κάνετε παρέα/συναναστρέφεστε είναι περισσότερο Έλληνες- ίδες, ή από άτομα της χώρας καταγωγής ή άλλων χωρών;

- Ναι, Έλληνες/ίδες είναι οι πιο πολλοί, φίλες από τη χώρα μου λίγες.

13. Αισθάνεστε περισσότερο «Έλληνας – Εθνικότητα χώρας καταγωγής – Πολίτης του κόσμου;

- Πιστεύω ότι αισθάνομαι πιο πολύ Ελληνίδα, δηλαδή δεν θα μπορούσα να πω αλλιώς, στη χώρα μου δεν θα μπορούσα να ζήσω, είμαι ξένη.

8/3/2023 Α – 1^η ς γενιάς

Ηλικία: 52

Τόπος Γέννησης: Αλβανία,

Τόπος Διαμονής: Αθήνα, Νότια Προάστια

Απασχόληση: Εργάτης σε βιοτεχνία ιατρικών ειδών

Μορφωτικό επίπεδο: Πανεπιστήμιο

Κύριο Μέρος Συνέντευξης

1. Πότε ήρθατε στην Ελλάδα;

- Πρώτη φορά ήρθα το καλοκαίρι του 1995, ήρθαμε με τα πόδια πολλές μέρες ξεκινήσαμε από τα σύνορα Αλβανίας και Ελλάδας και περπατήσαμε πολλές μέρες και ήρθαμε στον νομό Αιτωλοακαρνανίας, Αμφιλοχία και δουλέψαμε εκεί για λίγο καιρό και μετά και ακούσαμε και βλέπαμε και μας λέγανε «Αθήνα» να πάτε εκεί έχει δουλειές και εκεί(στην Αιτωλοακαρνανία), ήταν λίγες οι δουλειές και ξαναήρθαμε στην Αθήνα το 1995 και από τότε μέχρι σήμερα είμαστε συνεχόμενα εδώ στην Αθήνα δεν φύγαμε καθόλου.

2. Πότε αποκτήσατε την ελληνική ιθαγένεια;

- Την ελληνική ιθαγένεια την απέκτησα πριν από 2 χρόνια.

3. Πως θα περιγράφατε την πρόσβαση σας στους παρακάτω τομείς: εργασία, υγεία και εκπαίδευση;

- Ξεκινάμε με την εργασία, επειδή γι' αυτό σηκωθήκαμε από την πατρίδα μας και ήρθαμε εδώ, ήτανε πολύ δύσκολα για πολλούς λόγους. Πρώτα δεν ξέραμε ελληνικά, ελάχιστα ελληνικά ίσα ίσα να ζητάμε δουλειά, φαΐ και νερό και σπίτι, δεν μπορούσαμε και παρόλα αυτά είχαμε την θέληση να δουλεύουμε, δεν κάναμε την δουλειά που μπορούσαμε να κάνουμε, ότι δουλειά μας δίνανε αυτό κάναμε, όχι αυτό που θέλαμε να κάνουμε. Και από εκεί που ξεκινήσαμε να κάνουμε τη δουλειά, το κάναμε επάγγελμα όλη τη ζωή μας.

→ Σας προσλάμβαναν εύκολα στις δουλειές ή είχατε δυσκολία να βρείτε δουλειά στην αρχή;

- Προσωπικά, ότι δουλειές πήγαινα έβρισκα, πήγαινα μια φορά και δούλευα, με κρατήσανε. Ότι δουλειά ξεκινάγαμε την κρατάγαμε, δε νιώσαμε αυτή την άρνηση «ότι δεν σε παίρνω, είσαι ξένος», όχι αυτό δεν το ένιωθα ποτέ στη ζωή μου.

Υγεία: Είχαμε δυσκολίες, παρόλα αυτά όταν τύχαινε να πάμε στα νοσοκομεία πάντα οι πόρτες δεν ήτανε κλειστές, πάντα μας εξυπηρετούσαν, μας περιποιούνταν.

Εκπαίδευση: Ήρθαμε με σκοπό ότι θα γυρνούσαμε πίσω και προσωπικά, την αφήσαμε πίσω επειδή δεν πηγαίναμε στα σχολεία και πολύ αργά ξεκίνησε και εδώ ο δήμος να κάνει απογευματινά μαθήματα, δεν το είχαμε αυτό τα πρώτα χρόνια που ήρθαμε. Παρόλα αυτά, επειδή πάντα ζητάγαμε εργασία και είμασταν μόνοι μας εδώ αυτό το χρόνο ήταν δύσκολο να το βρούμε, είχαμε και παιδιά, δουλεύαμε πολλές ώρες και ήταν δύσκολο να πάμε στο σχολείο. Παρόλα αυτά, εγώ τώρα το καταλαβαίνω ότι έπρεπε να κάνω την δουλειά και το σχολείο παράλληλα αλλά δεν το κάναμε και μείναμε πολύ πίσω και με τη γλώσσα και με πολλά. Ενώ τώρα τελευταία, έχουν ανοίξει στο δήμο απογευματινά σχολεία και φροντιστήρια και όποιος θέλει να πάει μπορεί, αλλάξαν τα χρόνια. Δεν υπήρχε σύλλογος να το οργανώνει αυτό ή να παρακαλέσει ο δήμος, από μόνοι μας έπρεπε εμείς να το είχαμε ζητήσει και δεν το κάναμε. Γενικά, όλοι οι αλλοδαποί μένανε πίσω, μάθαινα λίγο με τα παιδιά στα δημοτικά, τότε να διαβάζουμε λίγο να λέμε τα παραμύθια και ήτανε δύσκολο και ξεκινήσαμε και εμείς και μάθαμε λίγο ελληνικά και εκεί το παρατήσαμε και δεν το συνεχίσαμε, νομίζαμε ότι ξέρουμε αλλά δεν ξέραμε τίποτα.

4. Για ποιους λόγους θέλατε να αποκτήσετε την ελληνική ιθαγένεια;

- Επειδή είμαστε τόσα χρόνια εδώ και για μας αποφάσιζαν πάντα οι άλλοι, θέλουμε και εμείς να αποφασίσουμε για τον εαυτό μας, για το μέλλον μας. Ποτέ δεν ψηφίζαμε ούτε στις δημοτικές ούτε στις βουλευτικές εκλογές. Αλλά, ο πρώτος λόγος είναι επειδή μας ζητάνε συνέχεια χαρτιά, κάθε λίγο και αν μένεις χωρίς δουλειά, δεν έχεις ένσημα, άμα δεν έχεις ένσημα δεν μπορείς να φτιάξεις χαρτιά, αν δεν έχεις χαρτιά γίνεσαι παράνομος, και έτσι είναι μια αλυσίδα αυτό. Τα χαρτιά ξεκίνησαν κάθε χρόνο, μετά από δύο χρόνια, μετά το 2002 ξεκίνησε η δεκαετία, αυτό ήτανε καλό, αλλά πάντα πληρώνουμε για να φτιάξουμε τα χαρτιά, ποτέ δεν φτιάξαμε τα χαρτιά τζάμπα. Άλλος λόγος είναι ότι τώρα είμαστε όλοι εδώ, ανήκουμε όλοι εδώ, τα παιδιά μας, εδώ είναι οι

δουλειές μας, οι φίλοι, οι συγγενείς, εδώ είναι το σπίτι μας, εδώ είναι η ζωή μας, δεν γυρνάμε πίσω. Και γι' αυτό θέλαμε να αποκτήσουμε την ελληνική ιθαγένεια, γιατί θα γεράσουμε και πάλι θα μένουμε Αλβανοί. Για να ηρεμήσουμε και εμείς μετά από τόσα χρόνια.

5. Τι έχει αλλάξει για εσάς μετά την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας;

- Πρώτα, όλα αυτά τα χρόνια που νομίζαμε ότι δε θα βρούμε μια καλή και ήσυχη μέρα, τη βρήκαμε με αυτό, παρόλο που ήτανε δύσκολα γιατί για να πάρεις ιθαγένεια πρέπει να διαβάσεις και να γράφεις. Επιπλέον, δεν είχαμε πλέον την έγνοια «δεν θα δουλέψω ένα και δύο χρόνια και δεν θα μπορέσω να έχω χαρτιά». Και επίσης, μπορούμε να πάμε στο εξωτερικό στις χώρες που είναι εκτός Ε.Ε, μπορείς να πας μια εκδρομή, που παλιά δεν μπορούσαμε, διότι είμασταν σαν πολίτες τρίτης χώρας. Αλλά τώρα που έχουμε την ιθαγένεια έχουμε δικαιώματα, και μπορούμε να πάμε και στις 27 χώρες της Ε.Ε. Επίσης, τώρα σχετικά με τα ένσημα δε τα φοβόμαστε πλέον, γιατί αν φεύγαμε από την Ελλάδα χάναμε όλα τα ένσημα, ενώ τώρα αυτά δεν χάνονται. Έχουνε γίνει πιο εύκολα τα πράγματα, αυτό είναι. Είναι ένα βήμα, μετά από τόσα χρόνια που το είχαμε όνειρο, το κάναμε πραγματικότητα.

6. Πως θα περιγράφατε την εμπειρία απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας;

- Αυτή την εμπειρία την συζητάμε συνέχεια με τους φίλους «είναι δύσκολο να την πάρεις, δε μπορούμε, δε έχουμε χρόνο, μεγαλώσαμε εδώ, γιατί σε άλλες χώρες το παίρνουν το εύκολα;». Αυτή η εμπειρία δε μας άρεσε, είναι πολύ δύσκολα και τα κόμματα μας υπόσχονται ότι θα τα κάνουν πιο εύκολα, αλλά πάει ο κόσμος 3 και 4 φορές και πληρώνει και κάθε φορά όταν πας πληρώνεις και αν δεν το παίρνεις πάλι πληρώνεις.

➔ Και έχει πολύ διάβασμα αυτό, έτσι δεν είναι;

- Έχει στον πολιτισμό, στην γεωγραφία, ιστορία, προφορικά γραπτά. Και ένας ξένος είναι πολύ δύσκολο να το κάνει αυτό, επειδή έχει και δουλειά και δεν έχει χρόνο να τα μάθει αυτά, παρόλο που είναι χρόνια εδώ, μπορεί να ξέρει και λίγο ιστορία, γεωγραφία αλλά θέλουν μήνες να διαβάσεις αλλιώς είναι δύσκολο. Πρέπει όντως να στρωθείς, σαν φοιτητής αλλιώς δεν γίνεται.

7. Εάν σας ρωτήσουν από που είστε, ποια είναι η απάντησή σας;

-Εάν με ρωτήσουν, πάντα θα πω είμαι από την Αλβανία, παρόλο που πήρα την ελληνική ιθαγένεια πάλι από εκεί θα είναι οι ρίζες μου και πάντα θα έχω επαφή επειδή έχω και εκεί συγγενείς και περιουσία και πάντα θα είναι στην καρδιά μου. Αλλά , επειδή η ζωή μου άνηκε εδώ 30 χρόνια, τώρα θα είναι σαν να έχω δύο πατρίδες.

8. Πόσο συναισθηματικά δεμένος είστε με τη χώρα α) καταγωγής σας και β) την Ελλάδα;

- Όσο περνάν τα χρόνια, η χώρα μου η Αλβανία σιγά σιγά απομακρύνεται, επειδή και εμείς μεγαλώνουμε εδώ και τα παιδιά μας γεννήθηκαν εδώ και πήραν και ιθαγένεια εδώ, πάμε πιο σπάνια στην Αλβανία. Ενώ εδώ, είναι το σπίτι μας, η ζωή μας, οι δουλειές μας, ενώ εκεί σβήνει σιγά σιγά η πατρίδα.

→ Άρα είστε πιο συναισθηματικά δεμένος με την Ελλάδα;

- Με την Ελλάδα πιο πολύ επειδή εδώ είναι, και εδώ είμαστε πιο πολλά χρόνια ενώ εκεί πάμε σπάνια όσο μεγαλώνουμε.

9. Ακολουθείτε τις ελληνικές παραδόσεις και κουλτούρα ή αυτά της χώρας καταγωγής σας ή και των δύο;

- Πιο πολύ ακολουθούμε εδώ τις παραδόσεις, επειδή είμαστε εδώ 12 μήνες το χρόνο ότι γίνεται σχεδόν τα κάνουμε όλα και εμείς. Ενώ στην Αλβανία, δεν κάνουμε επειδή δεν πάμε συχνά. Πιο πολύ εδώ τα έθιμα κάνουμε, τα έχουμε μάθει όπως και οι ντόπιοι.

10. Ποια είναι η άποψη σας για την Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών;

- Η Ελλάδα, αν συγκρίνω με τις άλλες χώρες που έχω φίλους σε άλλες χώρες τις Ε.Ε, η Ελλάδα δεν έχει κάνει τίποτα, δεν κάνει πολλά πράγματα, κάνει με αργούς ρυθμούς. Επειδή, αν συγκρίνω με τους φίλους που έχω στην Γερμανία ή στο Βέλγιο, εκεί αυτοί έχουν πάρει πιο γρήγορα από μας την ιθαγένεια ενώ εδώ εμείς υποφέραμε.

→ Άρα δεν είναι τόσο φιλική ως προς τους μετανάστες θα λέγατε.

- Σαν λαός είναι καλοί, δε βλέπουμε πολύ ρατσισμό, ο κόσμος είναι φιλικός ανοίγει την πόρτα του και από την αρχή όταν ήρθαμε μας είχε αγκαλιάσει. Με τα χαρτιά μόνο αυτό έχει διαφορά.

11. Νιώθετε ότι με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας ανήκετε περισσότερο στην ελληνική κοινωνία από πριν;

- Μόνο στα χαρτιά μου φαίνεται, όπως ήμουν και πριν χρόνια έτσι μου φαίνεται και τώρα. Μόνο τώρα, έχω αυτό το χαρτί και μπορώ και εγώ να με υπολογίζουν και μπορεί να ανοίξει και ο δρόμος να δουλεύω και στο δημόσιο αλλά για τα άλλα τα ίδια νιώθω όπως πριν 10 χρόνια όπως τώρα δεν αλλάζει τίποτα. Μόνο τώρα έχω σίγουρα.

12. Τα άτομα με κάνετε παρέα/συναναστρέφεστε είναι περισσότερο Έλληνες/-ίδες ή άτομα της χώρα καταγωγής ή άλλων χωρών;

- Μισό μισό είναι, και Έλληνες κάνουμε παρέα και έχουμε φίλους και από την πατρίδα μου και άλλες χώρες. Αυτό δεν το έχουμε χωρίσει, δηλαδή έχουμε παρέες από όλη την

ήπειρο, αλλά όσο περνάει ο χρόνος κάνουμε και με Έλληνες. Παλιά ήταν δύσκολο λόγω γλώσσας, κάναμε και παλιά αλλά πιο πολύ τώρα, είμαστε πιο δεμένοι.

13. Αισθάνεστε περισσότερο Έλληνας/Αλβανός ή πολίτης του κόσμου;

- Πιο πολύ πολίτης του κόσμου, όλοι είμαστε ίδιοι σε αυτόν τον κόσμο, παρόλο που έτυχε να ήμουν Αλβανός και σιγά σιγά έγινα Έλληνας μπορεί και αύριο να γίνουμε δεν ξέρω τι.

Μετανάστες 2^{ης} γενιάς

22/3/2023 Κ.Α – 2^{ης} γενιάς

Δημογραφικά Στοιχεία

Ηλικία: 19

Φύλο: Γυναίκα

Τόπος γέννησης: Αθήνα

Τόπος διαμονής: Αθήνα, Άγιος Δημήτριος

Απασχόληση: Μπαρίστα

Μορφωτικό επίπεδο: Λύκειο, ΙΕΚ

Κύριο Μέρος Συνέντευξης

1. Σε ποια ηλικία ήρθατε στην Ελλάδα ή γεννηθήκατε στην Ελλάδα;

-Γεννήθηκα στην Ελλάδα

2. Για ποιους λόγους μετανάστευσε η οικογένειά σας;

- Ήρθαν διότι στην Αλβανία, υπήρξαν οικονομικοί παράγοντες που τους ώθησαν, δυσκολίες, για κάτι καλύτερο.

3. Πόσα χρόνια ζείτε στην Ελλάδα;

-19

4. Αντιμετωπίσατε τυχόν προβλήματα ως παιδί μεταναστών στην Ελλάδα; Αν ναι, τι είδους;

- Ευτυχώς δεν έχω βιώσει κάποια περίοδο ρατσισμού, δηλαδή ήταν οκαι τα παιδιά και στο σχολείο από όσο θυμάμαι και γενικά. Ήμουν καλυμμένη σε αυτό το κομμάτι, δε είναι ότι έχω βιώσει κάτι.

5. Διατηρείτε δεσμούς με τη χώρα καταγωγής σας;

- Ελάχιστους, δηλαδή άμα είναι θα πηγαίνουμε για διακοπές ένα πενθήμερο, όχι τίποτα το ιδιαίτερο.

6. Αν σας ρωτήσει κάποιος ‘από που είσαι’ τι απαντάτε;

- Η καταγωγή μου θα πω ότι είναι από την Αλβανία αλλά έχω μεγαλώσει στην Ελλάδα.

7. Ακολουθείτε τις παραδόσεις και έθιμα της χώρας καταγωγής σας ή της Ελλάδας ή και των δύο;

- Και τα δύο, τα κάνουμε ένα mix γενικά. Δηλαδή μ’ αρέσουν και αυτά που έχουμε στην Αλβανία και της Ελλάδας.

8. Θεωρείτε πως η Ελλάδα είναι μια χώρα φιλική για τα παιδιά των μεταναστών;

- Ναι και με την πάροδο του χρόνου εξελίσσεται σε αυτό το κομμάτι και ότι το έχουν αποδεχτεί σιγά σιγά.

9. Γιατί θελήσατε να αποκτήσετε την ελληνική ιθαγένεια;

- Διότι έχω κάνει σχολείο στην Ελλάδα και για τουριστικούς παράγοντες, δηλαδή άμα θέλω να πηγαίνω σε μια χώρα εκτός Ε.Ε μου το προσφέρει αυτό.

10. Πως ήταν η διαδικασία κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας;

- Δεν ήταν ιδιαίτερα δύσκολη όχι.

11. Βιώσατε αλλαγές έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας; Τι είδους;

- Στην καθημερινότητα μου όχι, μόνο στο τουριστικό κομμάτι.

12. Θεωρείτε ότι η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας σας κάνει να νιώθετε ότι ανήκετε περισσότερο στην ελληνική κοινωνία;

- Ναι ως ένα βαθμό.

13. Σκοπεύετε να παραμείνετε στην Ελλάδα μόνιμα;

- Ναι.

25/3/2023 Α – 2^η γενιάς

Δημογραφικά Στοιχεία

Ηλικία: 18

Φύλο: Γυναίκα

Τόπος γέννησης: Αλβανία

Τόπος διαμονής: Αθήνα, Ασπρόπυργος

Απασχόληση: Φοιτήτρια

Μορφωτικό επίπεδο: Πανεπιστήμιο

Κύριο Μέρος Συνέντευξης

1. Σε ποια ηλικία ήρθατε στην Ελλάδα ή γεννηθήκατε στην Ελλάδα;

- Γεννήθηκα εδώ.

2. Για ποιους λόγους μετανάστευσε η οικογένειά σας;

- Κυρίως για οικονομικούς λόγους.

3. Πόσα χρόνια ζείτε στην Ελλάδα;

- 18

4. Αντιμετωπίσατε τυχόν προβλήματα ως παιδί μεταναστών στην Ελλάδα; Αν ναι, τι είδους;

-Μπορεί να τυχουν κάποια σχόλια, αλλά δεν μου έχει τύχει κάτι σοβαρό που να με επηρεάσει σε κάποιο βαθμό.

5. Διατηρείτε δεσμούς με τη χώρα καταγωγής σας;

-Ναι γενικά έχουμε κρατήσει πολλά πράγματα, ξέρω και τη γλώσσα, κρατάμε παραδόσεις, έθιμα.

6. Αν σας ρωτήσει κάποιος ‘από που είσαι’ τι απαντάτε;

- Απαντάω Αλβανία

7. Ακολουθείτε τις παραδόσεις και έθιμα της χώρας καταγωγής σας ή της Ελλάδας ή και των δύο;

- Και των δύο

8. Θεωρείτε πως η Ελλάδα είναι μια χώρα φιλική για τα παιδιά των μεταναστών;

- Έτσι και έτσι, υπάρχουν και κάποιοι άνθρωποι που δεν είναι ιδιαίτερα ανοιχτοί σε αυτή την ιδέα και μερικοί που είναι αρκετά φιλικοί, μη ρατσιστές και τα σχετικά.

9. Γιατί θελήσατε να αποκτήσετε την ελληνική ιθαγένεια;

- την απέκτησα αυτόματα

10. Πως ήταν η διαδικασία κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας;

-...(η ερώτηση δεν υφίσταται καθώς η συμμετέχουσα απέκτησε την ελλ. Ιθαγένεια αυτόματα)

11. Βιώσατε αλλαγές έπειτα από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας; Τι είδους;

-...(η ερώτηση δεν υφίσταται καθώς η συμμετέχουσα απέκτησε την ελλ. Ιθαγένεια αυτόματα)

12. Θεωρείτε ότι η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας σας κάνει να νιώθετε ότι ανήκετε περισσότερο στην ελληνική κοινωνία;

-...(η ερώτηση δεν υφίσταται καθώς η συμμετέχουσα απέκτησε την ελλ. Ιθαγένεια αυτόματα)

13. Σκοπεύετε να παραμείνετε στην Ελλάδα μόνιμα;

- Δεν γνωρίζω ακόμη, αλλά σίγουρα θα επιθυμούσα να πάω σε μια πιο εξελιγμένη χώρα και να μη παραμείνω στην Ελλάδα.

5/3/2022 M – 2^ης γενιάς

Ηλικία: 22

Φύλο: Γυναίκα

Τόπος γέννησης: Κέρκυρα, Ελλάδα

Τόπος διαμονής: Βόλος

Απασχόληση: Φοιτήτρια

Μορφωτικό επίπεδο: Απόφοιτος λυκείου, φοιτήτρια πανεπιστημίου

Κύριο Μέρος Συνέντευξης

1. Σε ποια ηλικία ήρθατε στην Ελλάδα ή ήρθατε στην Ελλάδα;

-Γεννήθηκα στην Ελλάδα

2. Για ποιους λόγους μετανάστευσε η οικογένειά σας;

- Ο πατέρας μου ήρθε στην Ελλάδα πρώτος αφού παντρεύτηκε με την μαμά μου, για οικονομικούς λόγους κυρίως, γιατί όταν έφυγε ήταν μόλις είχε πεθάνει ο Χότζα και είχε πέσει το καθεστώς και γινόταν χαμός τότε και γενικά ήταν πολύ συνειδητή η απόφαση του να φύγει πριν κάνουν παιδιά, και επειδή είχε και κάποιους άλλους φίλους του που θα έφευγαν από την χώρα, για να βρει καλύτερη δουλειά στο εξωτερικό με αυτή την ιδέα και να χτίσει ένα σπίτι και να ξεκινήσει μια οικογένεια στο εξωτερικό. Οικονομικός μετανάστης είναι ουσιαστικά.

3. Πόσα χρόνια ζείτε στην Ελλάδα;

-22 χρόνια, από πάντα.

4. Αντιμετωπίσατε τυχόν προβλήματα ως παιδί μεταναστών στην Ελλάδα και αν ναι τι είδους;

-Ναι. Βασικά ξέρεις τι. Μίλησα με τη μαμά μου πρόσφατα, και μου πε να σου πω για ένα περιστατικό που έγινε με τα αδέρφια μου. Τα αδέρφια μου είναι δίδυμα, είναι 16 χρονών τώρα και όταν θέλαμε να γράψουμε τα δίδυμα στα προ νήπια, δεν ξέρω αν ξέρεις τι γίνεται με τα προ νήπια, συνήθως ζορίζονται να πάρουν κάποια παιδιά γιατί δεν έχουν πολλές θέσεις και αυτά. Και όταν είχαν συζητήσει με τους γονείς μου, ρώτησαν αν είναι βαπτισμένα και τους είπαν ότι εφόσον τα παιδιά είναι βαπτισμένα, μπορούμε να τα πάρουμε αλλιώς δεν γίνεται. Και αυτό το έλεγαν μόνο σε μετανάστες δηλαδή, δεν έκαναν ποτέ αυτή την ερώτηση σε Έλληνες και είχαν βαφτίσει τα δίδυμα και εμένα για αυτό το λόγο ακριβώς. Δηλαδή αν εγώ τώρα ήμουν στην Αλβανία τώρα δεν θα ήμουν βαπτισμένη χριστιανή ορθόδοξη και είναι κάτι που έγινε ξεκάθαρα μόνο επειδή είμαστε εδώ, και ούτε οι γονείς μου είναι βαπτισμένοι αλλά είναι και άθρησκοι δεν ασχολούνται δεν πιστεύουν σε κάτι τέτοιο. Καλά όταν ήμουν μικρή είχα πάντα θέματα με το όνομα μου, επειδή με λένε M***** και κανέναν δεν προσπαθούσε ιδιαίτερα να ακούσει πως με λένε ή να πει το όνομα μου σωστά, δηλαδή με έχουν πει

Μελίντα, Μαριλί, ειδικά όσο πιο μεγάλοι είναι σε ηλικία συνήθως τόσο πιο λιγότερο ασχολούνται και απλά έχω φτάσει σε ένα σημείο που δεν ασχολούμαι αλλά και από πείσμα μόνο, είμαι βαπτισμένη Ειρήνη, αλλά όταν πήρα την ιθαγένεια μου το έβγαλα το όνομα γιατί δε το χρησιμοποιούσα και λέω ντάξει ξέρεις κάτι αυτό είναι το όνομα μου. Και με κορόιδευαν αρκετά παιδάκια στο σχολείο όταν ήμουν στο δημοτικό «και έχεις περίεργο όνομα και αυτά» γιατί πρέπει να βρουν κάτι συγκεκριμένο, γιατί αν δεν είχα το όνομα αυτό θα βρίσκανε κάτι. Και ένα πολύ πρόσφατο περιστατικό, το οποίο είναι πολύ κακό να σου πω την αλήθεια και το είχα ψηλοξεχάσει, όταν είχα έρθει στο Βόλο για να νοικιάσω σπίτι το φθινόπωρο του 2019, δεν είχα έρθει με τους γονείς μου γιατί δούλευαν είχα έρθει με 2 οικογενειακούς μας φίλους Έλληνες, οι οποίοι είναι και οι 2 συνταξιούχοι είναι σαν οικογένεια μου και είπαν ότι θα σε βοηθήσουμε εμείς να βρεις σπίτι, διότι ο άντρας νοικιάζει σπίτια κλπ και πήγαμε σε ένα μεσιτικό γραφείο και βρήκαμε πάρα πολύ γρήγορα διαμέρισμα και ήτανε καινούργια πολυκατοικία μόνο για φοιτητές τέλειο. Τους είχαμε πει ότι δεν είναι οι γονείς μου και φαινόταν ότι είμαι από την Αλβανία από το όνομα μου, και μου λέει ντάξει δεν πειράζει που δεν είναι εδώ οι γονείς σου θέλουμε μια φωτοτυπία από το διαβατήριό του μπαμπά σου να στο στείλει και κάποια στοιχεία του πατέρα σου γιατί θα πρέπει να μπει στο όνομα του. Είπα θα το πάρω, μιλάει με την υπεύθυνη και άρχισε να της κάνει λίγο νερά και ρωτούσε ο πατέρας σου τι δουλειά κάνει και λέω είναι ιδιωτικός υπάλληλος ουσιαστικά, ο μπαμπάς μου εργάτης είναι εντωμεταξύ και τι δουλειά κάνει η μητέρα και θέλουμε ότι σίγουρα θα μπορείς να πληρώνεις τα ενοίκια και λέω το κάνετε ξεκάθαρα επειδή είδατε αλβανικό διαβατήριό δεν υπάρχει κάποιος άλλος λόγος και ο υπάλληλος ντρεπόταν τόσο πολύ δεν ήξερε πως να αντιδράσει και ο οικογενειακός μας φίλος και απλά έφυγα από το γραφείο και έβαλα τα κλάματα και εξαφανίστηκα.

5. Διατηρείτε δεσμούς με τη χώρα καταγωγής σας;

- Ναι πηγαίνω κάθε χρόνο. Όταν ήμουν μικρή, στο δημοτικό πήγαινα κάθε καλοκαίρι και καθόμουν εκεί 3 μήνες, πήγαινα με τη μαμά μου γιατί ο μπαμπάς μου δούλευε αλλά όσο μεγάλωνα και μετά γεννήθηκαν και τα αδέλφια μου αρχίσαμε να το κόβουμε γιατί δεν μπορούσαμε να πηγαίνουμε συνέχεια και τώρα πάμε μόνο την Πρωτοχρονιά εκεί κάθε χρόνο για 5-6 μέρες. Λόγω κόβιντ είχα 3 χρόνια να πάω.

6. Εάν σας ρωτήσουν από που είστε τι απαντάτε;

-Είναι αναλόγως ποιος θα μου κάνει την ερώτηση, αν μου την κάνει κάποιος Έλληνας θα πω ότι είμαι από την Αλβανία γεννημένη στην Ελλάδα, αν μου την κάνει κάποιος από το εξωτερικό θα πω ότι είμαι από την Αλβανία και την Ελλάδα. Για μένα είναι και τα 2 και δεν είναι για όλα τα παιδιά σαν εμένα το ίδιο, αλλά εδώ γεννήθηκα εδώ ζω, οπότε θα ήταν και λίγο παράλογο να λέω ότι είμαι από την Αλβανία και ότι δεν είμαι και από την Ελλάδα.

7. Ακολουθείτε τις παραδόσεις και έθιμα της χώρας καταγωγής σας ή της Ελλάδας; Ή και των δύο;

- Σίγουρα της Ελλάδας αλλά και κάποια της Αλβανίας τα διατηρούμε, ναι. Αλλά πολύ απλά πράγματα, γιατί η φάση με την Αλβανία είναι ότι πολλά έθιμα είναι από

θηρσκειές, η Αλβανία είναι λίγο μίζ, αρκετοί είναι Χριστιανοί, αρκετοί είναι Μουσουλμάνοι οπότε είναι λίγο μπέρδεμα με τα έθιμα τους και αυτά αλλά κάποια πράγματα τα κρατάμε. Ας πούμε, κάποια παραδοσιακά φαγητά που τα φτιάχνουμε κάποιες συγκεκριμένες μέρες το χρόνο ή όταν δεν μπορούσαμε να πάμε την Πρωτοχρονιά εκεί, φτιάχνουν ένα συγκεκριμένο φαγητό γιατί δεν έχουν την βασιλόπιτα που έχουμε εδώ στην Ελλάδα, φτιάχνουν μπακλαβά για την Πρωτοχρονιά αλλά να το φτιάξεις from scratch και ένα άλλο φαγητό που είναι ένας γεμιστός κόκορας με ένα συγκεκριμένο ψωμί που φτιάχνουμε που δεν έχει μαγιά, αυτά τα κάνουμε. Τα κάναμε στην Κέρκυρα. Όταν είναι οι μουσουλμανικές γιορτές εκεί πέρα θα μιλήσω με τη γιαγιά μου, θα της πω χρόνια πολλά αλλά ναι μικροπράγματα.

8. Θεωρείτε πως η Ελλάδα είναι μια χώρα φιλική για τα παιδιά των μεταναστών;

- Είναι λίγο και ανάλογα τους μετανάστες, νομίζω ότι είναι πολύ πολύ πιο σκληρό αν είσαι έγχρωμος μετανάστης γιατί αν δεν ήταν το όνομα μου τόσο ξένο, μπορεί να μην το καταλάβαινε κανείς, οπότε δεν υπάρχει κάποιος διαχωρισμός εμφανισιακά. Οπότε από την δική μου μεριά ως μετανάστρια όχι έγχρωμη, θεωρώ ότι για μας είναι πιο εύκολο, γιατί αν ήθελα μπορούσα να το κρύψω για να ξεμπλέξω, που δεν το έχω κάνει ποτέ και δεν υπήρχε ποτέ περίπτωση να το κάνω, αλλά είναι λίγο σκληρή η Ελλάδα σε αυτό το θέμα. Ντάξει δεν μπορώ να πω ότι είναι και τόσο σκληρή όμως γιατί όλοι μου οι φίλοι είναι Έλληνες και έχω περάσει πάρα πολύ ωραία και δεν έχω μετανιώσει ποτέ που γεννήθηκα εδώ πέρα. Οπότε έχω αυτή την ευγνωμοσύνη για την χώρα προφανώς αλλά είναι και κάποιες εμπειρίες που με έχουν στιγματίσει λίγο.

9. Γιατί θελήσατε να αποκτήσετε την Ελληνική ιθαγένεια;

- Την απέκτησα στα 18 μου. Αυτό με την ιθαγένεια είναι λίγο ζόρι γιατί δεν την παίρνεις την ιθαγένεια μόλις γεννιέσαι στην Ελλάδα. Την πήρα τότε διότι κάτι άλλαξε στους νόμους με την κυβέρνηση Τσίπρα, αλλιώς δεν θα την είχα πάρει. Είναι πάρα πολύ δύσκολο να την πάρεις, για μας που είμαστε γεννημένοι εδώ δεν είναι τόσο αλλά αν δεν είσαι γεννημένος εδώ περνάς και από εξετάσεις, είναι πολύ ζόρι. Την είχα πάρει γιατί την χρειάζεσαι εκτός από το ότι θα με ζόριζε πάρα πολύ να ήμουν με αλβανική ιθαγένεια φοιτήτρια στην Ελλάδα, με θέματα σίτισης, επιδόματα, δεν θα μπορούσα να ψηφίσω και δε θα ήθελα να μην μπορούσα να ψηφίσω η αλήθεια είναι και για να πάρω ελληνική ταυτότητα με την οποία κυκλοφορείς σε όλη την Ε.Ε, δηλαδή πιο πολύ για πρακτικούς λόγους.

10. Πως ήταν η διαδικασία κτήσης της Ελληνικής ιθαγένειας;

- Κοίτα για μένα που γεννήθηκα εδώ δεν ήταν κάτι δύσκολο, απλά είχα πάει στην Αστυνομία, έπρεπε να αποδείξω ότι είμαι γεννημένη στην Ελλάδα και ότι έχω κάνει σχολείο στην Ελλάδα. Απλά δίνεις χαρτιά, δίνεις ένα παράβολο. Αυτό που μου έκανε εντύπωση και το αντιλήφθηκα χρόνια μετά είναι ότι δε μου δόθηκε ποτέ επιλογή να κρατήσω και τις 2 και θα ήθελα να κρατήσω και τις 2

11. Βιώσατε αλλαγές έπειτα από την απόκτηση της Ελληνικής ιθαγένειας; Τι είδους;

- Η μόνη σημαντική αλλαγή που αντιλήφθηκα ήταν όταν ταξίδεψα, γιατί στην καθημερινή ζωή δεν ήταν κάτι. Όταν πηγαίνουμε Αλβανία πλέον, και βλέπουν στα σύνορα τις ταυτότητες μπορεί να μην την κοιτάζουν καν, ενώ το διαβατήριό της μητέρας μου και του πατέρα μου τα ελέγχουν κανονικά και τις άδειες παραμονής και από τις 2 μεριές των συνόρων.

12. Θεωρείται ότι η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας σας κάνει να νιώθετε ότι ανήκετε περισσότερο στην ελληνική κοινωνία;

- Δεν έχει αλλάξει τίποτα στην καθημερινότητα μου, αλλά η αλήθεια είναι ότι όταν χρειαζόταν να δείξω το διαβατήριό ενώ όλα τα άλλα παιδιά είχαν την ταυτότητα ένιωθα λίγο κάπως. Οπότε ναι νιώθω ότι είναι σαν να έχει μπει μια επίσημη στάμπα ότι «ναι, είσαι Ελληνίδα» και ότι και να θέλει να μου πει κάποιος κάτι θα πω ότι ξέρεις τι την ίδια ιθαγένεια έχουμε οπότε..

13. Σκοπεύετε να παραμείνετε στην Ελλάδα μόνιμα;

- Δεν ξέρω, γιατί θέλω πάρα πολύ να ζήσω και να δουλέψω στο εξωτερικό αλλά νομίζω ότι θα κατέληγα πάλι στην Ελλάδα. Αλλά νομίζω το ιδανικό για μένα θα ήταν να φύγω από τη χώρα κάποια στιγμή για αρκετά χρόνια και μετά όταν θα θέλω να κατασταλάξω θα γυρίσω την Ελλάδα.